

Державний архів Харківської області

**ХАРКІВСЬКИЙ
АРХІВІСТ
2015–2016 р.р.**

Харків-2017

УДК 930.25(477.54)
ББК 79.3 (4 УКР-4ХАР)

Редакційна колегія: О. С. Гнезділо (головний редактор),
Ю. С. Гриньова (відповідальна за випуск), к. ф. н. Т. Ф. Осіпова
(технічний редактор).

*Схвалено науково-методичною радою ДАХО
(протокол від 18.08.2017 № 4)*

Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. –
Харків, 2017. – 224 с.

Черговий випуск «Харківського архівіста» містить публікації з історії та практики архівної справи, діловодства та краєзнавства.

Для архівістів, студентів-істориків, наукових співробітників, усіх, хто цікавиться архівознавством, діловодством та історією рідного краю.

Зміст

З ДОСВІДУ РОБОТИ

<i>Ольга Гнезділо</i> Про стан розвитку архівної справи у Харківській області у 2015-2016 роках	5
<i>Ольга Гнезділо, Юлія Гриньова</i> Про підсумки виконання архівними відділами районних державних адміністрацій та міських рад Харківської області Програми на 2012–2016 роки першочергового приймання на постійне зберігання документів, що зберігаються в установах – джерелах їх комплектування понад встановлені роки, та створення мережі трудових архівів у Харківській області.	18
<i>Ольга Коптєва, Тетяна Рідна, Юлія Гриньова</i> Про роботу дорадчих органів Державного архіву Харківської області у 2015-2016 роках	23

СТРАХОВИЙ ФОНД ДОКУМЕНТАЦІЇ

<i>Ольга Петленко</i> Мікрофільмування у провідних країнах світу	34
<i>Вячеслав Подорожний, Володимир Бабенко, Ігорь Кривулькін, Олексій Тімов</i> Перспективи створення корпоративної інформаційної системи, впровадження технології зберігання документів та відтворення їх копій в системі СФД та архівах	48
<i>Вячеслав Подорожний, Петр Егоров, Александр Яковченко, Игорь Кривулькин</i> Актуальные проблемы долгосрочного сохранения цветных и полутонных изображений	56

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ «ПРОБЛЕМИ АРХІВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

<i>Павел Болденков</i> Архивы и высшие учебные заведения: основные каналы коммуникации (на примере ХНУ имени В. Н. Каразина и ГАХО)	68
<i>Никита Ежков</i> Государственный архив Харьковской области и СМИ	75

Анастасія Кальцова Архивные сайты как способ коммуникации . . .	79
Анастасія Рыбалко Особенности работы Государственного архива Харьковской области с населением	87
Сергей Седых Межархивная коммуникация: современное положение и перспективы	93

КРАЄЗНАВСТВО

Юрій Бутенко Роль негосударственных архивов в исследовании партизанского движения	102
Тетяна Вербицька Зберігаємо історію	104
Ніна Кунденко Пам'ять жива (Балаклійщина в Другій світовій війні)	105
Вікторія Легуша Сахновщина після визволення (за документами Архівного відділу Сахновщинської районної державної адміністрації)	107
Людмила Оробченко Села та колгоспи Близнюківщини в післявоєнний період (за архівними документами сільгоспартілей (колгоспів) 1943-1950 рр., інспекції по сільському господарству Близнюківського райвиконкому за 1944-1950, 1954 рр.)	110
Юліана Полякова Театральне життя Харкова під час нацистської окупації (за матеріалами Державного архіву Харківської області)	113
Олена Сафонова Гортаючи сторінки старовинного альбому	126
Наталья Скрипникова Участники польского восстания 1863-1864 гг. в арестантских ротах гражданского ведомства	132

У СВІТІ НОВИН

Ольга Коптєва Хроніка архівного життя	141
--	-----

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

Марія Ельксніт Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат, пов'язаних із Харківщиною, на 2016–2017 рік	206
--	-----

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Ольга Гнезділо

Про стан розвитку архівної справи у Харківській області у 2015-2016 роках

Документи, що зберігаються в Державному архіві Харківської області, архівних відділах районних державних адміністрацій та міських рад міст обласного значення, є складовою частиною Національного архівного фонду України (далі – НАФ) та світової культурної спадщини. Вони відображають усі сторони соціально-економічного, наукового та культурного життя Слобідського краю періоду 1739 – 2016 років. Ці документи залучаються до постійного обігу з метою використання для задоволення інформаційних потреб суспільства та реалізації прав і законних інтересів громадян. Саме тому першочерговими завданнями державної архівної установи є поповнення НАФ документами місцевого значення, ведення їх державного обліку, забезпечення гарантованого постійного зберігання цих документів, здійснення заходів з широкого використання архівної інформації для задоволення наукових, соціальних і культурних потреб громадян.

Одним із пріоритетних напрямків у діяльності архівних установ Харківської області у 2015-2016 роках було визначено забезпечення всебічної підтримки української ідентичності.

На виконання Указу Президента України від 11 лютого 2015 року № 69/2015 «Про вшанування подвигу Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні» та наказу Державної архівної служби України від 23.02.2015 № 36 «Про участь державних архівів у заходах з вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні» у 2015 році на власному веб-сайті Державного архіву відкрито рубрику «Герої не вмирають...» та проведено роботу зі збору матеріалів, у

результаті якої сформовано Колекцію документів про харків'ян – учасників Революції Гідності. Колекція містить документи на паперовій основі, фото- та відеодокументи, присвячені пам'яті Героїв Небесної Сотні, харків'ян Євгена Котляра, Владислава Зубенка та Юрія Паращука. У лютому 2016 року на зберігання до Державного архіву надійшли спогади одного з координаторів харківського Євромайдану Володимира Чистиліна.

На виконання низки наказів та доручень Державної архівної служби України Державним архівом проведено виявлення у фондах архіву документів по темі Голодомору, на підставі якого підготовлена тематична добірка документів «Заселення вимерлих внаслідок Голодомору 1932-1933 років українських сіл переселенцями з інших регіонів Радянського Союзу». Цифрові копії виявлених документів та перелік до них направлені на адресу Укрдержархіву.

Продовжувалася робота з виявлення та вивчення документів воєнної тематики, документів з історії Голокосту.

Також Державним архівом Харківської області підготовлено виставки документів «До Дня Державного прапора України та Дня Незалежності України» та «До 40-ї річниці створення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод».

Серед пріоритетів роботи Державного архіву у 2015-2016 роках було здійснення заходів, спрямованих на будівництво нової будівлі для розміщення у ній Державного архіву. З даного питання Харківською обласною державною адміністрацією спільно з Державним архівом вивчено досвід будівництва сучасних архівних споруд на території країн СНД; підготовлено техніко-економічне обґрунтування будівництва; затверджено проект землеустрою щодо надання Державному архіву в постійне користування земельної ділянки площею 1,3448 га, яка належить територіальній громаді м. Харкова, для будівництва та подальшої експлуатації об'єкта по вул. Лосівська, 21; одержано витяг із Державного реєстру речових прав на нерухоме

майно; рішенням сесії Харківської міської ради від 20.04.2016 року № 186/16 поновлено договір оренди для будівництва нової будівлі Державного архіву по вул. Лосівська, 21.

Разом з тим, будівництво окремої будівлі для розміщення Державного архіву Харківської області потребує фінансування з державного бюджету, пошук позабюджетних шляхів фінансування позитивних результатів не дав.

Актуальним, як і у попередні роки, залишалося питання забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду. Здійснено низку заходів, спрямованих на покращення їх фізичного стану.

На виконання наказу Державної архівної служби України від 21.06.2012 № 104 «Про організацію роботи із науково-технічного опрацювання документів фондів у Державному архіві Харківської області та інших державних архівах» тривали роботи з науково-технічного опрацювання документів.

Протягом 2015-2016 рр. у Державному архіві Харківської області проведено складну реставрацію **110159** аркушів справ дорадянського та радянського періоду, відремонтовано **5907** аркушів, оправлено та підшито **2731** од. зб.

Архівними відділами РДА та міськрад Харківської області відремонтовано **3020** аркушів справ, оправлено та підшито **1564** од. зб. управлінської документації.

З метою поліпшення умов зберігання документів, Державним архівом закартоновано і перекартоновано **10945** справ, архівними відділами РДА та міськрад — **40959** справ.

Для забезпечення Програми здійснення контролю за наявністю, станом і рухом документів НАФ на 2015-2019 рр., у 2015-2016 рр. Державним архівом було перевірено наявність та фізичний стан **160977** справ на паперовій основі, **1402** од. зб. фонодокументів, **14638** од. зб. страхового фонду.

Архівними установами низової ланки було проведено перевірку наявності та фізичного стану **98989** од. зб. управлінської документації.

З ДОСВІДУ РОБОТИ

У 2015-2016 рр. Державним архівом описано **148** од. зб. управлінської документації, а саме: Колекція документів про харків'ян – учасників Революції гідності восени 2013 року – взимку 2014 року; Державний архів Харківської області за 2002-2006, 2009-2014 рр.

Крім того, описано **100** од. зб. (100 документів) особового походження, **103** од. обл. фотодокументів, **20** од. обл. фонових документів, **62** од. обл. відеодокументів.

Архівним відділом Чугуївської РДА описано **95** од. зб. управлінської документації.

Упродовж двох років працівниками Державного архіву вдосконалено **38** описів дорадянського періоду, що становить **3431** од. зб. управлінської документації. Удосконалено та перероблено описи управлінської документації в Архівному відділі Балаклійської РДА – на **200** од. зб.

Тривали робота із виявлення унікальних документів, у зв'язку з чим по області переглянуто **8427** од. зб. управлінської документації, з яких **1763** од. зб. переглянуто Державним архівом, **6664** од. зб. – архівними відділами РДА та міськрад області (унікальних серед них не виявлено).

У 2015-2016 рр. проведено страхування **3-ох** унікальних документів Державного архіву Харківської області.

Архівними установами області здійснювалися заходи з поліпшення умов зберігання документів, забезпечення протипожежної безпеки та охорони архівосховищ.

Ураховуючи, що 2016 року в Державному архіві склалася небезпечна ситуація з покрівлею та облицювальною плиткою на фасаді будівлі по вул. Мироносицькій, 41, рішенням V сесії VII скликання Харківської обласної ради від 23 червня 2016 року № 187-VII внесено зміни до Програми розвитку архівної справи в Харківській області на 2013–2016 роки. Державному архіву виділено фінансування із обласного бюджету на суму 200,0 тис. для капітального ремонту покрівлі архіву в будівлі по вул. Мироносицькій, 41. У 2016 році ремонт завершено.

У 2015 році виділено додаткове приміщення Архівному відділу Чугуївської РДА, відремонтовано приміщення архівних відділів Зміївської РДА, Куп'янської та Чугуївської міськрад (майже 400 кв.м.).

Комунальному підприємству «Міський архів» м. Харкова для проведення капітального ремонту було виділено майже 800 тис. грн. У 2015 році ремонт завершено. Для посилення стану збереженості архівних документів цьому трудовому архіву придбано 6 відеокамер (1 – для зовнішнього спостереження та 5 – для внутрішнього).

У 2015-2016 рр. протяжність стелажних полиць збільшилася на **2385,5 пог. м.** в архівних відділах Близнюківської, Дворічанської, Нововодолазької та Харківської РДА, Лозівської, Люботинської та Харківської міськрад. Встановлено 24 стелажі протяжністю 63 пог. м. у сховищах КП «Міський архів» м. Харкова.

У 2015 та 2016 роках Державним архівом проведено обстеження технічного стану протипожежної сигналізації, перезарядку вогнегасників (100 шт.), вимірювання опору ізоляції силової електропроводки у будівлях архіву.

У 2015 році встановлено, у травні 2016 року підключено до системи централізованого пожежного спостереження протипожежну сигналізацію в архівному відділі Люботинської міської ради.

Придбано 7 вогнегасників архівним відділам: Дворічанської РДА (2 шт., у т.ч. 1 на заміну застарілого), Харківської РДА (1 шт.), Чугуївської РДА (4 шт.).

В архівних відділах замінено 7 вогнегасників: Балаклійської РДА (1 шт.), Великобурлуцької РДА (3 шт.), Нововодолазької РДА (3 шт.).

Також придбано 8 вогнегасників КП «Міський архів» м. Харкова та 1 трудовому архіву Чугуївської міськради.

Проведено перезарядку **13** вогнегасників в архівних відділах Балаклійської РДА (10 шт.); Зміївської РДА (3 шт.).

З ДОСВІДУ РОБОТИ

В Архівному відділі Коломацької РДА обшито оцинкованим металом двері (вхідні і запасні) до архівосховища; в Архівному відділі Чугуївської міськради встановлено нові вхідні металеві двері (замість оббитих металом).

В Архівному відділі Харківської міськради замінена електрична проводка.

В Архівному відділі виконавчого комітету Чугуївської міської ради замінено старий прилад з охоронної сигналізації на сучасний прийомно-контрольний прилад з охоронної сигналізації.

Водночас, у зв'язку з дефіцитом фінансування, залишається невирішеним питання оснащення сховищ архівних установ області системами автоматичного пожежогасіння.

Продовжувалася робота з комплектування архівних установ документами Національного архівного фонду. У 2015-2016 рр. на зберігання до Державного архіву надійшло **3** нових управлінських фонди: Колекція документів про харків'ян – учасників Революції гідності, Управління державної служби в Харківській області, Районні в місті Харкові виборчі комісії за 2015 рік, а також **1** фонд особового походження Р-6563, Рубинський Олексій Юрійович, актор Харківського державного академічного театру ляльок ім. В.А. Афанасьєва, народний артист України, академік АНВО України, професор Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, за 1944 – 2015 рр. Також до Державного архіву надійшло **13** частин управлінських фондів.

Усього за 2015-2016 рр. взято на облік **2290** од. зб. постійного зберігання на паперовій основі, з яких **2132** од. зб. управлінської документації та **58** од. зб. з особового складу; **100** од. зб. особового походження.

Крім того, Державний архів прийняв на зберігання **1828** од. зб. тимчасового зберігання Окружних виборчих комісій з виборів Президента України на позачергових виборах Президента України 25 травня 2014 року; Територіальних виборчих

округів; Районних у місті Харкові виборчих комісій Харківської області та Харківської міської виборчої комісії Харківської області з місцевих виборів 25 жовтня 2015 року.

За 2015-2016 рр. до Державного архіву надійшли нефондові документи:

- **103** од. обл./ **103** од. зб. фотодокументів за 1984 рік;
- **20** од. обл./**20** од. зб. фонодокументів за 2013-2015 рр.;
- **62** од. обл./**10** од. зб. відеодокументів за 2013-2015 рр.;
- **741** од. обл./**37** од. зб. фонду користування кінодокументів.

До архівних відділів РДА та міськрад Харківської області за період 2015-2016 рр. надійшло на зберігання **251** фонд та **618** частин фондів, що становить **68173** од. зб. управлінської документації.

Досить плідною у 2015-2016 роках була робота дорадчих органів Державного архіву. Відбулося **13** розширених засідань колегії, на яких розглянуто **50** питань: **46** – запланованих та **4** — позапланово, у порядку контролю. На засіданнях колегії розглянуті питання про підсумки роботи Державного архіву та архівних установ області за 2015 та 2016 роки та завдання на 2016-2017 роки, про стан роботи зі зверненнями громадян, про роботу веб-сайту Державного архіву та інші. Крім того, 24 травня 2016 року було проведено спільне засідання колегій Державного архіву та Чугуївської районної державної адміністрації, на якому розглянуто питання «Про стан організації діловодства та збереженості документів Національного архівного фонду в установах та організаціях, що перебувають у зоні комплектування архівного відділу районної державної адміністрації».

У 2015-2016 роках відбулося **14** засідань науково-методичної ради (НМР) Державного архіву, з яких 1 позапланове. На засіданнях НМР розглянуто та схвалено 9 тематичних переліків документів і матеріалів, підготовлених для експонування на виставках та на веб-сайті Державного архіву; макети науково-інформаційного видання «Харківський архівіст» за 2015-

2016 роки; 11 статей; 5 методичних розробок; план виставкової діяльності Державного архіву тощо.

За період 2015-2016 рр. проведено **24** засідання експертно-перевірної комісії (ЕПК) Державного архіву, на яких розглядалися планові питання, зокрема, про результати роботи комісії у 2014 та 2015 роках, пропозиції експертних комісій (ЕК) юридичних осіб щодо визначення строків зберігання документів, не передбачених діючими переліками документів; про визначення категорій фондів, що надійшли до Державного архіву; про стан науково-технічного впорядкування документів на підприємствах, в організаціях та установах; про зміни у списку юридичних осіб — джерел формування НАФ, які передають документи на зберігання до Державного архіву, та розгляд списків, з якими працюють архівні відділи районних державних адміністрацій та міських рад Харківської області; описів справ, номенклатур справ, положень про ЕК та архівні підрозділи (архіви), інструкцій з діловодства, актів про вилучення для знищення документів, не внесених до НАФ, установ, підприємств та організацій міста й області тощо. Державним архівом було схвалено описів на управлінську документацію у кількості **107231** од. зб., погоджено описів справ з особового складу на **65968** од. зб., **673** номенклатури справ, **23** проложення про архівні підрозділи, **55** положень про експертні комісії, **22** інструкції з діловодства.

ЕК архівних відділів області на своїх засіданнях схвалили описи справ управлінської документації на **71223** од. зб., описи справ з особового складу на **49635** од. зб., **663** номенклатури справ, **124** інструкції з діловодства, **365** положень про ЕК, **327** положень про архівні підрозділи.

З метою підвищення фахового рівня співробітників, які працюють з документами на підприємствах, в установах та організаціях, за період 2015-2016 рр. проведено **3** семінарських заняття з підвищення кваліфікації за межами Державного архіву (на базі КП Регіональний учбово-методичний центр охорони праці та на базі Навчального центру оперативно-рятувальної

служби цивільного захисту ДСНС України (с. Ватутіне Ново-водолазького району).

На базі Державного архіву Харківської області проходили **3** семінари: із підвищення кваліфікації працівників діловодних, архівних та експертних служб підприємств, установ і організацій, практичний семінар для відповідальних за архів та діловодство установ, підприємств та організацій — джерел комплектування Державного архіву та семінарське заняття з підвищення кваліфікації працівників Харківського апеляційного адміністративного суду.

Також 13 квітня 2016 року проведено спільний виїзний семінар Державного архіву з Архівним відділом Дергачівської райдержадміністрації у м. Дергачі на базі райдержадміністрації для відповідальних за архів та діловодство установ, підприємств, організацій — джерел формування та комплектування вказаного архівного відділу документами НАФ, у якому взяли участь 25 осіб.

Для працівників архівних відділів РДА та міськрад області проведено **5** дводенних семінарів з підвищення кваліфікації та обміну досвідом з питань організації їх роботи.

Архівні відділи області провели **163** семінари для працівників діловодних служб і архівних підрозділів, в яких взяли участь **4406** слухачів.

Питання розгалуження в Харківській області мережі трудових архівів знаходиться під постійним контролем Харківської обласної державної адміністрації та Адміністрації Президента України. Для подальшого вирішення цього питання та з метою передачі до трудових архівів документів, що не належать до Національного архівного фонду, упродовж 2015-2016 рр. у Харківській області було створено **10** трудових архівів.

Станом на 01 січня 2017 року на території Харківської області існує **150** трудових архівів, а саме:

- при районних радах – 9,
- при міських радах – 8,

при сільських та селищних радах – 128,
при комунальних установах – 5.

Один із пріоритетних напрямків у діяльності Державного архіву у 2015-2016 роках — розширення доступу до архівних документів, створення сприятливих умов для забезпечення якісного надання архівних послуг громадянам.

Протягом 2015-2016 рр. у читальних залах Державного архіву працювало **830** користувачів — громадян України та **12** — іноземців. Було видано **17465** справ. До читальних залів архівних відділів області видано **4311** справ (прийнято **342** користувача).

Для зручності користувачів читального залу, дослідників та громадян, які звертаються до Державного архіву за отриманням довідок, запроваджено послугу “онлайн-консультації” (Skype) та на веб-сайті Державного архіву працює рубрика «Інтернет-приймальня» за допомогою якої можна отримати потрібну заявнику консультацію.

У Державному архіві та в архівних установах області триває постійна робота зі зверненнями громадян.

У 2015-2016 рр. Державним архівом виконано **4374** запити соціально-правового характеру, **624** тематичних, **370** генеалогічних, **5140** запитів за актами цивільного стану; архівними відділами РДА та міських рад Харківської області — **19109** соціально-правових та **4596** тематичних запитів.

Інформацію, що може зацікавити громадян, оприлюднено на сайті Державного архіву (адреси архівних установ, розташованих у місті Харкові, які зберігають документи з особового складу, та організацій, до яких необхідно звертатися з того чи іншого питання, зразки заяв, які заповнюються громадянами для одержання довідок соціально-правового характеру за документами Державного архіву, терміни виконання звернень громадян, відомості про надання безкоштовних послуг, дані про метричні книги церков м. Харкова та Харківської губернії, книги записів актів цивільного стану, які знаходяться на зберіганні в архіві,

адреси, телефони, часи прийому громадян та прізвища начальників архівних відділів РДА та міських рад Харківської області, списки ліквідованих організацій, документи яких зберігаються в архівних відділах області). Ця інформація постійно оновлюється та поповнюється.

З метою пришвидшення пошуку та розширення доступу до необхідної інформації проводиться вдосконалення науково-довідкового апарату архівних установ Харківської області.

У зв'язку з прийняттям до Державного архіву на зберігання протягом 2015-2016 років актових записів про народження, шлюб та смерть та метричних книг від районних ДРАЦСів кількість звернень від громадян продовжує збільшуватись. З метою прискорення та полегшення пошуку необхідної інформації для виконання архівних довідок за зверненнями громадян, Державним архівом у 2015 році розпочато створення інформаційно-пошукової бази даних до архівного фонду Бюро записів актів громадянського стану міських відділів Управління НКВС УРСР по Харківській області (Р-6532), що надійшли до Державного архіву наприкінці 2014 року. З метою інтенсифікації цієї роботи включено до плану роботи Державного архіву на 2017 рік внесено позицію про продовження розробки вказаного архівного фонду.

Тривала робота з популяризації архівних документів.

У 2015-2016 рр. у Державному архіві підготовлено **25** інформаційних листів із повідомленнями про відомості, виявлені в документах та друкованих виданнях Державного архіву за воєнною тематикою, про харків'ян — учасників Революції Гідності, про Голодомор 1932-1933 рр.

Державним архівом експоновано **37** виставок архівних документів, 14 з яких оприлюднено в режимі он-лайн на його власному веб-сайті. Серед них: “До роковин трагедії Голокосту”, “Одвічний біль Афганістану”, “З історії харківської караїмської громади”, “Репресовані митці” (до Дня пам'яті жертв політичних репресій в Україні), “Видатний український фізіолог В.Я. Данилевський”, спільна з Центром краєзнавства

З ДОСВІДУ РОБОТИ

імені П.Т. Тронька ХНУ імені В.Н. Каразіна on-line виставка архівних документів “Назустріч 100-річчю архівної справи в Україні. Архівісти Харківського університету в документах і матеріалах середини ХХ – початку ХХІ ст.” та інші.

Державним архівом проведено **8** радіопередач, **3** телепередачі, опубліковано **10** статей у пресі. Архівними відділами РДА та міськрад області було підготовлено **80** ініціативних інформувань, **109** виставок архівних документів, **100** статей, **9** виступів по радіо, **2** телепередачі.

Певна увага приділялась просвітницькій роботі серед молоді.

Проведено **19** оглядових екскурсій по Державному архіву для студентів вищих навчальних закладів та **6** навчально-виробничих практик для студентів Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Архівними відділами області проведено **6** оглядових екскурсій. Також архівним відділом Харківської міськради проведено **5** практик зі студентами Харківської державної академії культури.

25 вересня 2015 року в читальному залі Державного архіву відбулася читацька конференція за темою: «Підпільний та партизанський рух на Харківщині у 1941 – 1943 роках».

Співробітники Державного архіву взяли участь у роботі VIII та IX Науково-технічних конференцій «Сучасний стан та проблемні питання страхового фонду документації, перспективи розвитку та взаємодії», що проходили у травні 2015 р. та травні 2016 р. на базі Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії, м. Харків.

Також працівники архіву 23 грудня 2016 року взяли участь у роботі круглого столу «Інформаційні технології в архівній справі», який проходив на історичному факультеті Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Отже, у 2015-2016 рр. архівними установами Харківської області проведено значну роботу на виконання поставлених

перед ними завдань. Однак, поряд із позитивними зрушеннями залишається невирішеною низка проблемних питань.

Не дали результату пошуки шляхів фінансування проекту будівництва спеціалізованої споруди для розміщення Державного архіву Харківської області. Можливості архіву щодо приймання документів на зберігання повністю вичерпано ще 20 років тому.

Залишається невирішеним питання оснащення сховищ Державного архіву, архівних відділів РДА та міськрад області автоматичними установками пожежогасіння. У зв'язку з дефіцитом фінансування, місцеві архівні установи не мають на сьогодні коштів для здійснення даного заходу.

Незважаючи на роз'яснення Укрдержархіву, Харківської обласної державної адміністрації та Державного архіву, у 2016 році мало місце перетворення двох архівних відділів (Первомайської та Шевченківської РДА) на сектори.

Не завершено створення системи трудових архівів через їх відсутність на території Харківського району та міста Лозова.

Також у Державному архіві відбулося скорочення штату, при подовженні приймання на зберігання документів від районних ДРАЦСів, унаслідок чого простежується значне, у декілька разів, збільшення об'ємів робіт за основними напрямками діяльності Державного архіву за умов нестачі кадрів.

Підводячи підсумки роботи Державного архіву та архівних установ Харківської області у 2015-2016 рр., слід зазначити, що протягом вказаного періоду тривали роботи зі збереження документального надбання Слобожанщини, поповнення Національного архівного фонду та розширення доступу до архівної інформації.

Ольга Гнезділо, Юлія Гриньова

Про підсумки виконання архівними відділами районних державних адміністрацій та міських рад Харківської області Програми на 2012–2016 роки першочергового приймання на постійне зберігання документів, що зберігаються в установах – джерелах їх комплектування понад встановлені роки, та створення мережі трудових архівів у Харківській області

У 2012 році на виконання наказу Державної архівної служби України від 29.12.2011 № 139 «Про вжиття заходів щодо упорядкування та приймання документів НАФ на постійне зберігання, що знаходяться в архівних підрозділах підприємств, установ і організацій понад встановлені роки» начальниками архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад міст обласного значення Харківської області було розроблено **плани – графіки на 2012-2016 роки першочергового приймання** на постійне зберігання документів, що зберігаються в установах – джерелах їх комплектування понад встановлені роки.

Ці плани було включено до зведеного **Плану-графіку на 2012-2016 роки** по Харківській області. Усього до нього було внесено **1 363** юридичні особи в районах та містах, заплановано прийняти за період 2012-2016 рр. **127 220 од. зб.**

На виконання вказаного Плану-графіку за п'ять років архівним відділам передали документи НАФ у повному обсязі **927** юридичних осіб, що становить **91 432 од. зб.**

Недовиконали План-графік **436** юридичних осіб у зв'язку з незавершеним упорядкуванням документів, позаплановою реорганізацією та ліквідацією установ, втратою ними статусу юридичної особи, виїмкою документів правоохоронними орга-

нами, технічними помилками в датуванні при складанні Плану-графіку тощо.

Водночас, за вказаний період понадпланово передали документи на постійне зберігання до архівних відділів РДА та міськрад **539** юридичних осіб, не внесених до Плану-графіку, у кількості **35 633 од. зб.**, у зв'язку з ліквідацією, упорядкуванням виборчої документації, реорганізацією, об'єднанням, закінченням термінів зберігання документів НАФ.

Усього за 2012-2016 рр. архівними відділами РДА та міськрад було прийнято **127 065 од. зб. (=91 432 за Планом+35 633 позапланово).**

Найвищі показники приймання документів за п'ятирічний період відзначено в архівних відділах Балаклійської РДА (**6430 од.зб.**), Барвінківської РДА (**6063 од.зб.**), Богодухівської РДА (**4365 од.зб.**), Вовчанської РДА (**5273 од.зб.**), Зміївської РДА (**4286 од.зб.**), Золочівської РДА (**6045 од.зб.**), Кегичівської РДА (**4091 од.зб.**), Красноградської РДА (**6844 од.зб.**), Куп'янської РДА (**4501 од.зб.**), Первомайської РДА (**5583 од.зб.**), Сахновщинської РДА (**4401 од.зб.**), Харківської РДА (**4796 од.зб.**), Чугуївської РДА (**6226 од.зб.**) та Архівному відділі Харківської міськради (**7818 од.зб.** (див. таблицю).

Найменшими стали показники й недовиконання Плану-графіку в Архівному відділі Дергачівської РДА (заплановано прийняти **6 330 од.зб.**, фактично прийнято **2793 од.зб.**) та Архівному відділі виконавчого комітету Харківської міської ради (заплановано прийнято **41 057 од.зб.**, фактично прийнято **7 818 од.зб.**). У Дергачівському районі, незважаючи на вжиті заходи (проведення спільного семінару Державного архіву з архівним відділом, селекторні наради облдержадміністрації та регулярний контроль з боку Державного архіву) не завершили своєчасно впорядкування майже всі сільські ради. Невиконання в Архівному відділі Харківської міськради пов'язано з позаплановим його переміщенням до іншої будівлі, де триває капітальний ремонт.

3 ДОСВІДУ РОБОТИ

Таблиця

Приймання документів НАФ архівними відділами РДА та міськрад за період 2012-2016 рр. (од. зб.)

№ з/п	Назва архівного відділу	Заплато- вано за Програмою	Фактично прийнято (усього)	з них прийнято за Програмою	з них прийнято позапланово
1	Балаклійська РДА	3923	6430	6070	360
2	Барвінківська РДА	1733	6063	3055	3008
3	Близнюківська РДА	3204	3663	3125	538
4	Богодухівська РДА	3644	4365	3644	721
5	Борівська РДА	1254	2928	1552	1376
6	Валківська РДА	2751	3770	2844	926
7	Великобурлуцька РДА	2877	3265	2402	863
8	Вовчанська РДА	2304	5273	2998	2275
9	Дворічанська РДА	1832	1636	272	1364
10	Дергачівська РДА	6330	2793	2288	505
11	Зачепилівська РДА	2103	2443	2282	161
12	Зміївська РДА	2589	4286	3348	938
13	Золочівська РДА	3339	6045	4417	1628
14	Ізюмська РДА	2842	3705	3290	415
15	Кегичівська РДА	2916	4091	4069	22
16	Коломацька РДА	1052	1579	1210	369
17	Красноградська РДА	4180	6844	4383	2461
18	Краснокутська РДА	1464	3625	2593	1032
19	Куп'янська РДА	3798	4501	1904	2597
20	Лозівська РДА	2469	2995	2732	263
21	Нововодолазька РДА	868	2216	1808	408
22	Первомайська РДА	3846	5583	4989	594
23	Печенізька РДА	2728	2747	2484	263
24	Сахновщинська РДА	2794	4401	3360	1041
25	Харківська РДА	4342	4796	3279	1517
26	Чугуївська РДА	4959	6226	4467	1759
27	Шевченківська РДА	1316	1449	1302	147
28	м. Ізюм	1464	2204	1623	581

№ з/п	Назва архівного відділу	Заплановано за Програмою	Фактично прийнято (усього)	З них прийнято за Програмою	З них прийнято позапланово
29	м. Куп'янськ	1006	1761	1587	174
30	м. Лозова	1018	1331	1144	187
31	м. Люботин	3010	2923	1110	1813
32	м. Харків	41057	7818	3042	4776
33	м. Чугуїв	2208	3310	2759	551
	Усього:	127220	127065	91432	35633

На виконання пункту 2 вищезгаданого наказу Державної архівної служби України архівними відділами РДА та міськрад було вжито низку заходів для забезпечення створення мережі трудових архівів як необхідного елементу системи соціального захисту громадян. Саме до трудових архівів архівні відділи повинні були передати документи довготривалого терміну зберігання з кадрових питань (особового складу), які в них на той час зберігалися з порушенням архівних правил разом із документами НАФ.

Станом на 01.01.2012 року на території Харківської області функціонувало лише 4 трудові архіви: 2 – при міських радах (м. Первомайський, м. Харків) та 2 – при районних радах (Вовчанський та Лозівський райони). Упродовж 2012 року було створено 3 трудових архіви, у 2013 році – вже 123.

З метою активізації роботи з приймання архівними відділами документів НАФ та розгалуження мережі трудових архівів, 27 червня 2014 року в малій залі Харківської обласної державної адміністрації відбулася обласна селекторна нарада під головуванням заступника директора Державного архіву Є.О. Куща, у рамках якої обговорювалися питання про стан виконання архівними відділами РДА та міськрад області Плану-графіку на 2012-2016 роки першочергового приймання документів, що належать до Національного архівного фонду, та стан виконання архівними відділами РДА і міськрад області Плану передавання документів

тривалого зберігання до трудових архівів на 2014 рік.

За підсумками наради прийнято протокольне рішення, яке доведено до відома голів РДА та міських голів міст обласного значення. На виконання даного рішення керівництвом РДА та міськрад було поінформовано Державний архів про результати проведеної роботи.

У 2014 році було створено ще **31** трудовий архів (водночас час відбувалось і їх об'єднання, внаслідок якого ліквідовано 16), у 2015 -2016 році – ще 5.

Таким чином, станом на 01 січня 2017 року на території Харківської області існує **150** трудових архівів, а саме:

- при районних радах – 9,
- при міських радах – 8,
- при сільських та селищних радах – 128,
- при комунальних установах – 5.

Станом на 01.01.2017 року на зберіганні в трудових архівах Харківської області знаходяться майже 352 тис. документів довготривалого терміну зберігання з кадрових питань (особового складу) та понад 4,5 тис. документів тимчасового зберігання. Вказані архівні установи виконують близько 10 тис. соціально-правових запитів на рік.

Отже, створення трудових архівів дозволило вивільнити площі в сховищах архівних відділів для подальшого прийому документів НАФ та скоротити кількість робочого часу для виконання довідок соціально-правового характеру і витратити його на інші, не менш важливі види робіт (надання консультацій установам-джерелам формування та комплектування документами НАФ, роботу експертно-перевірних комісій, покращення стану збереженості документів тощо).

Проаналізувавши досягнуті результати, Державним архівом було вирішено розробити План-графік першочергового приймання на наступне п'ятиріччя (2017-2021 рр.) та здійснювати контроль за його виконанням та створенням і діяльністю трудових архівів на території Харківської області.

Ольга Коптєва, Тетяна Рідна, Юлія Гриньова

Про роботу дорадчих органів Державного архіву Харківської області у 2015-2016 роках

Важливою частиною діяльності Державного архіву Харківської області є робота його дорадчих органів: колегії, експертно-перевірної комісії (далі – ЕПК), науково-методичної ради (далі – НМР). Сформовані з залученням не лише працівників Державного архіву, але й науковців, громадських діячів, співробітників інших архівних установ Слобожанщини, ці органи в межах компетенції обговорюють і приймають рішення щодо найважливіших напрямів діяльності, стану та перспектив розвитку архівної справи і діловодства, забезпечують вирішення питань, пов'язаних з формуванням Національного архівного фонду, веденням науково-дослідної, методичної та видавничої роботи Державного архіву тощо.

Упродовж 2015 – 2016 років робота колегії, ЕПК та НМР Державного архіву здійснювалася на виконання планів роботи вказаних дорадчих органів на 2015 – 2016 рр., доручень голови Харківської обласної державної адміністрації (далі – облдержадміністрація) та Державної архівної служби України (далі – Укрдержархів).

Колегія

За період 2015-2016 рр. відбулося **13** розширених засідань колегії, на яких розглянуто **50** питань: 46 – запланованих та 4 питання позапланово, у порядку контролю.

Окрім того, 24 травня 2016 року було проведено спільне засідання колегій Державного архіву та Чугуївської районної державної адміністрації, на якому розглянуто питання «Про стан організації діловодства та збереженості документів Національного архівного фонду в установах та організаціях, що

З ДОСВІДУ РОБОТИ

перебувають у зоні комплектування архівного відділу районної державної адміністрації».

На виконання завдань та рекомендацій Укрдержархіву та облдержадміністрації у 2015 – 2016 рр. на засіданнях колегії розглядалися такі питання: про стан роботи щодо оновлення інформації на веб-сайті Державного архіву; про стан роботи зі зверненнями громадян у Державному архіві та в архівних відділах районних державних адміністрацій та міських рад міст обласного значення Харківської області; про стан виконавської дисципліни та інші.

За вказаний період на засіданнях колегії Державного архіву заслухано доповіді про роботу 4-х архівних відділів: Лозівської, Харківської РДА, Куп'янської та Ізюмської міськрад.

У засіданні колегії Державного архіву, що відбулося 30 жовтня 2015 року, взяв участь директор Департаменту цивільного захисту Харківської обласної державної адміністрації Фадеєв В.І., який виступив з доповіддю в порядку контролю: «Про хід виконання рішення колегії Державного архіву Харківської області від 24.04.2015 № 2/1 «Про стан організації діловодства та збереженості документів НАФ в архівному підрозділі Департаменту цивільного захисту, що перебуває у зоні комплектування Державного архіву Харківської області». Слід наголосити, що вищезазначеним рішенням колегії Державного архіву роботу вказаного Департаменту в напрямку архівної справи було визначено як незадовільну.

На засіданні колегії Державного архіву, що відбулося 24 червня 2016 року, розглянуто питання «Про спільну діяльність Державного архіву Харківської області, кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету та Центру краєзнавства ім. академіка П.Т. Тронька Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна». З відповідними доповідями виступили, голова колегії, заступник директора Державного архіву Куш Є.О., члени колегії: завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факуль-

тету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна Посохов С.І. та заступник директора Центру краєзнавства ім. академіка П.Т. Тронька Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, заступник голови Харківського обласного відділення Національної спілки краєзнавців України, член колегії Державного архіву Вовк О.І.

У рішеннях колегії Державного архіву визначалися конкретні виконавці, які звітували про виконання поставлених завдань на апаратних нарадах або наступних засіданнях колегії. Зокрема, на виконання рішення колегії від 27.02.2015 № 1/1 було проведено семінар із підвищення кваліфікації та обміну досвідом для працівників архівних відділів районних державних адміністрацій, міських рад міст обласного значення та трудових архівів, що відбувся в Державному архіві 18–19 березня 2015 року.

На виконання рішення колегії від 24.04.2015 № 2/3 керівники архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад області своєчасно стали надавати інформацію про участь у важливих заходах з метою оприлюднення на веб-сайті Державного архіву.

На виконання рішення колегії від 30.10.2015 № 5/5 було придбано спецодяг для певних категорій працівників у кількості 10 шт.

На виконання рішення колегії від 26.02.2016 № 1/1 одним із пріоритетних напрямків роботи Державного архіву було визначено підтримку української ідентичності. У лютому 2016 року на зберігання до Державного архіву надійшли спогади одного з координаторів харківського Євромайдану В. Чистиліна, ці документи розміщені на веб-сайті Державного архіву у постійно діючій рубриці «Герої не вмирають...». Крім того, на виконання вищезазначеного рішення були здійснені заходи щодо будівництва нової будівлі для Державного архіву, а саме: рішенням сесії Харківської міської ради від 20.04.2016 року № 186/16 було поновлено договір оренди для будівництва нової будівлі

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Державного архіву по вул. Лосівській, 21, а також рішенням V сесії VII скликання Харківської обласної ради від 23.06.2016 були внесені зміни до Програми розвитку архівної справи на 2013–2016 роки та виділені Державному архіву кошти у сумі 200 тис. грн. для капітального ремонту покрівлі, до кінця року ремонт завершено.

На виконання рішення колегії від 29.04.2016 № 2/2 на веб-сайті Державного архіву створена рубрика «Електронний архів».

На виконання рішення колегії від 24.06.2016 № 3/2 на веб-сайті Державного архіву відкрито спільну on-line виставку Державного архіву з Центром краєзнавства імені П.Т. Тронька ХНУ ім. В. Н. Каразіна: «Назустріч 100-річчю архівної справи в Україні. Архівісти Харківського університету в документах і матеріалах середини XX – початку XXI ст.».

На виконання рішення колегії від 24.06.2016 № 3/1 створено трудовий архів апарату виконавчого комітету Ізюмської міської ради.

ЕПК

Досить активною була робота ЕПК Державного архіву. За період 2015-2016 рр. проведено **24** її засідання, на яких було схвалено описів на управлінську документацію в кількості **107231** од. зб., погоджено описів справ з особового складу на **65968** од. зб., **673** номенклатури справ, **23** положення про архівні підрозділи, **55** положень про експертні комісії, **22** інструкції з діловодства.

Зокрема, крім управлінської документації, було розглянуто описи:

- відеодокументів ТОВ Телерадіокомпанії «Регіон» за 2012 рік; телерадіокомпанії «Р-1» за 2014-2015 роки;
- фонодокументів Харківської обласної державної телерадіокомпанії за 2014 рік; Харківської обласної державної телерадіокомпанії за 2015 рік;

- фотодокументів архітектора О. Лейбфрейда за 1984 рік;
- описи справ особового походження Ломакіна Г.І., учасника бойових дій в Афганістані, заступника голови Харківської міської Спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів); Рубинського О.Ю., актора Харківського державного академічного театру ляльок імені В.А. Афанасьєва;
- описи справ з особового складу Окружної виборчої комісії № 170 з виборів Президента України на позачергових виборах Президента України 25 травня 2014 року.

Також розглянуто описи справ постійного зберігання за 2014 рік фонду «Колекція документів про харків'ян – учасників Революції Гідності восени 2013 – взимку 2014 років».

На запрошення комісії у 2015-2016 рр. на її засіданнях заслухано представників установ-фондоутворювачів Державного архіву з питань проведення науково-технічного впорядкування документів, забезпечення їх збереженості, а саме: Харківської обласної профспілки текстильної та легкої промисловості; Харківського національного медичного університету; Академічного російського драматичного театру імені О.С. Пушкіна; Виконавчої дирекції Харківського обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Харківської обласної ради; Харківської обласної профспілкової організації профспілки працівників культури; Харківської обласної організації профспілки працівників соціальної сфери України; ЦК Професійної спілки працівників молодіжних житлових комплексів та комітетів місцевого самоврядування України; Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; Національного фармацевтичного університету; Харківської обласної організації профспілки працівників охорони здоров'я України; Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації.

Також за вказаний період на засіданнях ЕПК заслухано начальників 7 архівних відділів: Великобурлуцької, Зміївської,

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Дергачівської, Первомайської, Печенізької райдержадміністрацій та Люботинської, Харківської міськрад Харківської області з питань роботи ЕК.

На засіданнях комісії було розглянуто пропозиції Державної архівної служби України (лист від 22.10.2015 р. № 01.2/3494) щодо внесення до Національного архівного фонду деяких документів зі строком 5 років, визначених Типовою номенклатурою справ територіальної виборчої комісії, затвердженої постановою Центральної виборчої комісії від 21 жовтня 2015 року № 485 «Про Порядок передачі територіальними виборчими комісіями з місцевих виборів виборчої та іншої документації на зберігання до місцевих державних архівних установ», пропозиції експертних комісій установ, підприємств та організацій щодо визначення строків зберігання документів, не передбачених діючими переліками типових документів.

Розглянуто та погоджено примірні номенклатури справ районних (міських) відділів освіти, загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів Харківської області.

Також на засіданнях ЕПК розглядалися планові питання, зокрема:

- про виведення зі списку юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Державного архіву Харківської області: Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Харківській області; Харківської дирекції Українського державного підприємства поштового зв'язку «УКРПОШТА» у зв'язку з втратою права юридичної особи;

- про введення до списку юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Державного архіву Харківської області: Регіонального відділення Фонду державного майна України по Донецькій області; Східної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки Державної інспекції ядерного регулювання України; Дослідної станції птахівництва

Національної академії аграрних наук України; Комунального закладу охорони здоров'я «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф»; Донецького апеляційного господарського суду; Господарського суду Донецької області;

- про розгляд списків юридичних та фізичних осіб, з якими працюють архівні відділи: Балаклійської, Барвінківської, Близнюківської, Богодухівської, Борівської, Валківської, Великобурлуцької, Вовчанської, Дворічанської, Зміївської, Золочівської, Кегичівської, Коломацької, Краснокутської, Куп'янської, Нововодолазької, Первомайської, Печенізької, Сахновщинської, Харківської районних державних адміністрацій та Ізюмської, Куп'янської, Лозівської, Люботинської, Харківської та Чугуївської міських рад Харківської області;

- про хід виконання рішень експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області: від 24.09.2014 року щодо стану забезпечення збереженості документів Українського державного інституту по проектуванню заводів важкого машинобудування «Укрдїпроважмаш»; від 24.09.2014 року щодо стану забезпечення збереженості документів Державного підприємства «Державний інститут по проектуванню підприємств коксохімічної промисловості»; від 26.02.2014 року щодо стану забезпечення збереженості документів Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»; від 25.02.2015 року щодо погодження опису справ з особового складу Окружної виборчої комісії з виборів Президента України на позачергових виборах Президента України 25 травня 2015 року територіального виборчого округу № 170; від 28.10.2015 року щодо роботи з установами, підприємствами та організаціями списку юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Архівного відділу Первомайської РДА;

- про стан забезпечення збереженості документів: Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації; Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського; Харківського наці-

онального університету імені В.В. Докучаєва; Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації; Департаменту у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації; Служби у справах дітей Харківської обласної державної адміністрації; Управління забезпечення доступу до публічної інформації Харківської обласної державної адміністрації; Регіонального відділення Фонду державного майна України по Харківській області; Юридичного департаменту Харківської обласної державної адміністрації;

– про розгляд удосконалених описів справ, що зберігаються в Державному архіві Харківської області.

Також розглянуто питання про підсумки роботи ЕПК Державного архіву Харківської області у 2014-2015 рр. та планування роботи комісії на 2015-2016 рр.

НМР

Упродовж 2015-2016 рр. відбулося **14 засідань** НМР Державного архіву, у тому числі **1** позапланове.

Основними питаннями, які було розглянуто на засіданнях НМР Державного архіву, є питання організації, визначення основних напрямків та оцінки результатів науково-дослідної та методичної роботи.

Протягом 2015-2016 рр. НМР розглянула і схвалила **9 тематичних переліків** документів і матеріалів, підготовлених для експонування на виставках, з них **6 on-line виставок** для розміщення на веб-сайті Державного архіву: «Одвічний біль Афганістану» (до Дня виводу військ з Афганістану), «Репресовані архівісти» (до Дня пам'яті жертв політичних репресій в Україні), «Видатний український фізіолог В.Я. Данилевський», «Репресовані митці (до Дня пам'яті жертв політичних репресій в Україні)», «До Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни» (спільна on-line виставка Державного архіву Харківської області та Центру краєзнавства ім. академіка П.Т. Тронька

Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна), «Харківщина партизанська» (До Дня партизанської слави) та **3 виставки для експонування в читальному залі** Державного архіву: «З історії харківської караїмської громади», «З історії Державного архіву Харківської області» (до 135-річчя заснування), «До Дня пам'яті жертв голодоморів».

З експозиціями виставок ознайомилися студенти вищих навчальних закладів м. Харкова, співробітники Державного архіву та дослідники, які працюють в його читальних залах, представники місцевих засобів масової інформації (ЗМІ).

Науково-дослідна робота архіву здійснюється у різних напрямках. На засіданнях НМР було розглянуто **11 проектів статей**: «Учасники польського восстання 1863-1864 гг. в арестантских ротах гражданского ведомства» (автор: Скрипникова Н.В., головний спеціаліст відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву), «З історії харківської караїмської громади», «До 135-річчя заснування Державного архіву Харківської області» (автор: Сафонова О.В., головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву), «Назустріч Великій Перемозі» (автор: Ельксніт М.І., начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву), «Документи розповідають. З історії репресованих митців Харківського державного драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка», «З історії боротьби партизанських загонів на Харківщині (1941-1943 рр.)» (автор: Плисак В.А., головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву); «Гортаючи сторінки старовинного альбому», «Документи про видатних харків'ян зберігаються в архіві... Видатний український фізіолог В.Я. Данилевський» (автор: Сафонова О.В., головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву), «Діяльність Барвінківського партизанського загону (До Дня партизанської слави)» та «Очевидці про Голодомор 1932-1933 років (за документами Державного архіву Харківської області)» (автор: Плисак В.А.,

головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву), «Перспективи створення та впровадження корпоративної інформаційної системи та технології довгострокового зберігання документів та відтворення їх копій в системі СФД та архівах» (автори: В.І. Подорожний, В.В. Бабенко, І.М. Кривулькін, О.О. Тімов, співробітники Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії).

Тематика методичних розробок Державного архіву визначається пріоритетними напрямками практичної роботи держархіву, архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад міст обласного значення Харківської області, архівних підрозділів підприємств, установ та організацій.

Протягом 2015-2016 рр. НМР розглянуто і схвалено **5 методичних розробок:** методичні рекомендації «Описування кінодокументів на каталожних картках», обсягом 0,25 друк. арк. (укладач: Пантелєєва Л.Є., начальник відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву); «Інструкція щодо організації роботи з виконання запитів про реєстрацію актів громадянського стану», обсягом 0,35 друк. арк. (укладач: Ельксніт М.І., начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву); «Методичні рекомендації з оформлення планово-звітної документації трудовими архівами» (укладачі: Гнезділо О.С., начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області, Панасенко Л.А., головний спеціаліст того ж відділу); «Методичні рекомендації щодо роботи з документами фондів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» (укладач: Ельксніт М.І., начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву); «Інструкція з обліку документів у Державному архіві Харківської області» (укладач: Пантелєєва Л.Є., заступник начальника відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області).

Також на засіданнях НМР розглянуто звіти про роботу НМР Державного архіву за 2014-2015 роки, плани роботи НМР Державного архіву на 2016-2017 роки, питання про стан підготовки Анотованого реєстру описів фондів радянського періоду Державного архіву Харківської області, про участь Державного архіву у конкурсі наукових праць імені Василя Веретенникова у галузі архівознавства, археографії та документознавства (позапланово).

Крім того, НМР розглянуто і схвалено план виставкової діяльності Державного архіву на 2016 рік (позапланово) та добірку архівних документів «Навіки в пам'яті залишимо подвиг народу».

Протягом вказаного періоду НМР розглянуто і схвалено макети науково-інформаційного видання «Харківський архівіст» за 2015-2016 роки. На жаль, роботу над збірником архівних документів «Поляки на Харківщині», підготовка якого була запланована на 2015 рік, було призупинено у зв'язку із значним завантаженням працівників Державного архіву іншими видами робіт, що було спричинено скороченням штату наприкінці 2014 року та прийманням на зберігання великої кількості документів від районних відділів ДРАЦС Харківської області 1783-1937 рр.

Таким чином, можна констатувати важливу роль дорадчих органів Державного архіву у вирішенні методичних та практичних питань розвитку архівної справи та діловодства у Харківській області, визначенні найважливіших напрямів діяльності архівних установ Слобожанщини, розгляді науково-методичних питань, пов'язаних з експертизою цінності документів, визначенні основних напрямків науково-дослідної та методичної роботи Державного архіву.

СТРАХОВИЙ ФОНД ДОКУМЕНТАЦІЇ

Ольга Петленко

Мікрофільмування у провідних країнах світу

Аналіз тенденцій по забезпеченню збереження документів у всьому світі свідчить про визнання методики мікрофільмування, яка дозволяє забезпечити довгострокове збереження великих масивів документації. Мікрофільмування, незважаючи на бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, залишається основним засобом надійного збереження інформації, оскільки методика оцифровування містить в собі немало прихованих і явних проблем забезпечення довгострокового доступу до цифрової інформації та її збереження. Підтвердженням цьому є чисельні закордонні дослідження, результати яких встановили переваги мікрофільмування перед оцифровуванням.

На сьогодні у світі накопичено значний досвід щодо створення страхового фонду документації (далі СФД) на мікрографічних носіях інформації.

У **Німеччині** резервні копії оригінальних архівних матеріалів і цінних урядових документів зберігаються у шахті Барбараштоллен – головній скарбниці країни.

Центральне сховище Німеччини – бункер Барбараштоллен

Створення Центрального сховища Німеччини було заплановано ще під час «холодної війни» і загрози застосування атомної зброї. Саме тоді дві покинуті штольні, розташовані на глибині 340 і 440 метрів, були переобладнані для зберігання безцінної інформації.

Централізоване й уніфіковане рішення, яке стосувалося носіїв інформації, та забезпечувало б зберігання резервної копії, було знайдено не одразу. Електронні носії, такі як CD-ROM і DVD, що мають вельми обмежений термін придатності, були визнані непридатними. Пізніше було знайдено унікальний засіб – 35 мм поліефірна плівка. Починаючи з 1961 року в Німеччині процес мікрофільмування проводився саме на такій плівці.

Перша партія була закладена у 1970 році. З того часу чотири рази на рік бункер Барбараштоллен приймає цінний вантаж – мільярди світлин на мікрофільмах. В одну сталеву діжку може вміститися до 16 котушок фільмів довжиною в 1 520 м. Кожний метр фільму містить близько 36 кадрів.

Холодні й темні приміщення сховища виглядають як підвали якоїсь пивоварні – на полицях вздовж стін одна на одній накладені діжки. У теперішній час там зберігається 1 300 сталевих контейнерів з мікроплівкою.

Приміщення сховища бункеру Барбараштоллен

Середня температура в приміщенні 10 °С, відносна вологість повітря 75 %. На стелі цієї комори встановлені камери відеоспостереження, а входні двері оснащені складною системою з кодами. Вміст цього сховища недоступний ні зловмисникам, ні вибухам, ні затопленням. Час зберігання – вічність. У цих умовах кадри мікрофільмів захищені від втрати інформації. Саме там зберігається історія країни, знята на мікрофільми й закатана у металеві пивні діжки.

До речі, про пивні діжки. Цю ємкість було обрано для зберігання мікрофільмів зовсім випадково. У пошуках придатної «упаковки» з'ясувалося, що саме пивна діжка, лише трохи модифікована, служить кращим захистом для плівки. Водонепроникна, нержавіюча – фільми можуть зберігатися в ній до 1 500 років – довше, ніж будь-яке джерело цифрової інформації. А для того щоб розшифрувати інформацію, яка міститься на мікроплівці, достатньо двох мінімальних підручних засоби: лупи й свічки.

Проте бункер Барбараштоллен – це не лише місце для зберігання державних документів. На мікроплівку знімають документи, які зберігаються в архівах і наукових інститутах [1].

В цих діжках надійно схована багатосторічна історія Німеччини

У Швейцарії застосовують усі необхідні заходи щодо захисту культурних цінностей від пошкодження, знищення, крадіжки і втрати. Були прийняті відповідні закони й підписані міжнародні угоди.

Предмети культурної спадщини є об'єктами, що формують світогляд людини й дають можливість дізнатися про своє походження і минуле.

Культурна спадщина згідно статті 1 Гаазької конвенції по захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів, це:

1) рухоме й нерухоме майно, яке має велике значення для культурної спадщини народів, наприклад, архітектура, мистецтво або історія (церковна та світська), археологічні пам'ятники, групи будівель, що в цілому являють історичний чи художній інтерес, рукописи, книги та інші предмети художньої, історичної або археологічної цінності, а також наукові колекції чи важливі колекції книг, архівні матеріали або репродукції цінностей, вказаних вище;

2) будови, призначені для зберігання та демонстрації рухомих предметів, наприклад, музеї, великі бібліотеки, архіви та сховища, які на випадок озброєного конфлікту, повинні бути залучені для забезпечення безпеки рухомої культурної спадщини;

3) пам'ятники, пам'ятні місця, які мають значну культурну цінність.

Чинники, що загрожують культурним цінностям, можна поділити на три категорії:

1) постійні небезпеки – крадіжки, вандалізм, забруднення повітря, шкідники, гриби, старіння, нечемність та байдужість;

2) події в мирний час – пожежа, затоплення, стихійні лиха (землетруси, бурі та лавини), а також людський фактор;

3) події у випадку озброєного конфлікту – вибухи та застосування зброї.

Захисні засоби, які приймають для збереження культурних цінностей:

1) інвентаризація – відомості, зібрані про об'єкти державної цінності з районів, окремих установ, археологічних колекцій (колекції з музеїв, архівів і бібліотек), розглянуті та оцінені за єдиними критеріями;

2) консервування документації – великий об'єм документації (фото- і фотограмметричні зображення, креслення, звіти про відновлення, археологічна документація, історичні і літературні джерела) на об'єкти, створені шляхом консервування – можливість відновлення й реконструкції пошкоджених чи зруйнованих будов;

3) мікрофільм – у сфері зберігання документації мікрофільм вважається на сьогодні найбільш надійним носієм інформації, оскільки зберігає дані, за умов належного зберігання, до декількох сотень років;

4) культурні споруди для захисту спадщини – у Швейцарії існує понад 300 установ, які призначені для зберігання культурних цінностей на випадок пошкодження, деякі з них вже використовуються в якості сховища культурної спадщини;

5) навчання – федеральний уряд узяв на себе відповідальність за навчання топ-менеджмента з охорони культурної спадщини, і надає навчальні матеріали для фахових курсів;

6) партнерство – основними партнерами, які з 2004 року активно співпрацюють з фахівцями, які займаються охороною культурної спадщини, є поліція та пожежні;

7) військові – охорона культурної спадщини є частиною курсів, розроблених для навчання військових, саме військові являються важливими партнерами, тому що їх сили можуть бути мобілізовані, наприклад, для допоміжних операцій під час стихійних лих;

8) інформація – багато пам'ятників було втрачено безповоротно, оскільки на них були відсутні знаки державного захисту; в цій області необхідно, перш за все, на федеральному рівні забезпечити культурний захист активів, висвітлюючи це питання в ЗМІ.

Отже, у сфері збереження інформації у Швейцарії на сьогодні саме мікрофільм вважають надійним носієм інформації. Найважливіші документи, що вже замікрофільмовані, зберігають у надійному місці і належним чином у печері піщаного кар'єру недалеко від Берна, аналогічній сховищу Барбараштолен, і знаходяться там 50 тисяч мікрофільмів.

У **Канаді** віддають перевагу зберіганню інформації саме на мікрофішах та мікрофільмах. Завдяки підтримці уряду Канади фонд документів цієї країни визнано одним із найбільших за обсягом у світі, а кількість звернень користувачів підтверджує його актуальність на сьогодні. Мікрофільмування в Канаді більш доступне, оскільки починаючи з 1982 року забезпечує користувачів затвердженими копіями.

Мікрофільмування забезпечує зберігання всіх публікацій: матеріали цінних досліджень, які видані федеральним урядом; дефіцитні публікації, які випущені сотнями канадських урядових закладів і відділів; науково-технічна література; звіти, видані науково-дослідними інститутами і урядовими лабораторіями; політичні, соціальні та економічні звіти; статистика канадських монографій.

Завдяки підтримці Канадського уряду створено найбільший комерційний доступний фонд мікроформ у світі. Інформація, що зберігається в його фондах, зібрана за останні 500 років, нараховує 2,2 мільярди сторінок, які взяті з тисяч конструкторських, дослідних і наукових робіт. Кожен рік додаються мільйони зображень сучасної інформації [2].

У **Гонконзі** функціонує Сервісний Фонд Зберігання, у якого є головна функція – забезпечення стабільного функціонування урядового Центру Мікрофільму, який робить послуги з мікрофільмування для урядових закладів.

Дії, спрямовані на збереження задокументованих матеріалів, включають фотографування, мікрофільмування, переплетення, заходи, спрямовані на збереження крихких і пошкоджених матеріалів.

Діяльність організації пов'язана із запобіганням погіршення документів що зберігаються, страхуванням доступності їх сьогодні і в майбутньому. Ця діяльність здійснюється з використанням спеціалізованих наукових методів, які дозволяють чинити мінімальний вплив на оригінальний матеріал.

До завдань Сервісного Фонду Зберігання належить:

1) забезпечення контролю клімату, який відповідає режиму зберігання матеріалів;

2) створення звукових допоміжних заходів і проектів матеріально-технічного забезпечення будівництва щодо мінімізації небезпеки для матеріалів.

Вирішення цих задач гарантує, що осередок зберігання не буде впливати на якість документів фонду.

Крім того, Сервісний Фонд Зберігання виготовляє безкислотні коробки й папки для зберігання негабаритних елементів колекції, таких як рулонні карти і будь-який історичний документ, що не вписуються в стандартні безкислотні контейнери (коробки), створені Сервісним Фондом Зберігання.

Важливий аспект зберігання – це створення копій оригінального фонду, які можуть являти собою фотографічні зображення, придатні для переведення у цифрову форму та виробництва друкованих екземплярів чи мікрофільму. Такий підхід розширює доступ до фонду документів, захищаючи крихкі матеріали. Мікрофільми використовуються в багатьох установах з різноманітною метою [3].

Національний Фонд документації **Японії** формується на основі обов'язкового виконання й дотримання Закону про Національний Фонд (1999 рік). Згідно до вимог цього Закону, від усіляких міністерств і агентств надходять та обробляються для відповідного зберігання урядові документи, записи й матеріали, що мають історично-важливе значення.

Для того, щоб запобігти пошкодженням, спричиненим пліснявою, комахами тощо, урядові документи, що надходять до Національного Фонду від міністерств та агентств, перед

прийманням на зберігання фумігуються, тобто обробляються газами. Система камерної обробки за тривалістю займає близько семи діб, щоб завершити дію фумігації.

Урядові документи й записи, обробка яких була завершена, зберігаються у сховищах, де вони захищені від прямого сонячного світла, високих температур, вологості, пилу, атмосферних забруднювачів тощо.

Близько 83 000 з загального обсягу урядових документів і записів уже переведено на мікрофільми, і ці мікрофільми доступні для громадськості. Безцінні старовинні книги й матеріали, що являють собою велику наукову цінність, які часто запитуються користувачами, надаються їм у формі фотографічних копіювань через такі методи як фотографічний друк плити, оскільки збереження оригіналів потребує захисту [4].

В **Угорщині** функціонує кілька фондів і на сьогодні уряд країни контролює роботу зі створення єдиної бази.

Національний Фонд Угорщини було створено парламентом країни у 1750 році і на сьогодні нараховує понад 60 000 погонних метрів документів, які утримуються в хронологічній послідовності.

Національний фонд – це єдиний державний фонд. Але окрім нього ще існують різні територіальні фонди, що підпорядковані відомствам областей, а також галузеві (наприклад, Міністерства оборони), спеціальні й статистичні контори.

Слайди створюються двох видів: негативи та позитиви. Щорічно мікрофільмується 1 мільйон кадрів. У сховищі зосереджено 60 мільйонів кадрів. У сховищі автоматично підтримується оптимальний температурно-вологістний режим.

Зберігають документи, розміщуючи їх у відповідних фондах. Спочатку на кожен фонд створювалась окрема автоматизована база даних. У теперішній час йде робота зі створення єдиної такої системи. База даних по фондах містить назву фонду, його опис, потім вводиться інформація до рівня папок. Готується до розробки інформаційно-пошукова система у масштабах всієї країни.

Страховий фонд документації **Сполучених Штатів Америки** (далі – США) займається формуванням банків даних різноманітної документації на мікрографічних носіях та подальшим розвитком технології мікрофільмування.

Підземні складські приміщення однозначно підходять для зберігання і забезпечення зберігання мікрофільмів і мікрофш.

Підземне сховище в штаті Канзас

Підземні об'єкти в штаті Канзас розміщені у соляній шахті в Хатчинсоні. Вони забезпечують найбільш високий рівень захисту, оскільки розміщені на глибині 650 футів нижче рівня моря, замкнені у твердий кокон із солі, що має властивості консерванту, займають більш 3 мільйонів квадратних метрів простору для зберігання мікрофільмів та інших засобів масової інформації. Позитивним фактором є відсутність паразитів, вологи, а також впливу погодних умов. Це просто ідеальне місце для зберігання практично будь-якого типу матеріалів. Схожі об'єкти, які знаходять у Канзас-Сіті, Міссурі та Луїсвіллі (штат Кентуккі), розміщені у вапнякових утвореннях.

Природна температура й вологість ідеально підходять для зберігання мікрофільмів, але також забезпечуються додаткові заходи контролю клімату і фільтрації повітря в приміщеннях для зберігання будь-яких видів документів. Додаткові заходи безпеки забезпечують стіни, тип дверей у сховище, обладнання для відеоспостереження і обмеження доступу співробітників.

У штаті Юта для зберігання мікрофільмів функціонує підземне сховище Граніт-Маунтін, яке розміщено в масивній печері у твердій гранітній скелі біля Солт-Лейк-Сіті. Сховище вирито на глибині 700 футів, площею кілька тисяч квадратних метрів – у ньому зберігаються всі історичні документи, які збереглися з 1938 року до теперішнього часу.

Сховище Граніт-Маунтін

Площа сховища 65 000 м², t° 13 °С, вологість 35 %, система циркуляції свіжого повітря, яка мінімізує пил. У цих умовах величезна колекція захищена від пошкоджень, викликаних стихійними лихами. У сховищі Граніт-Маунтін за офіційними

даними зберігається 2 мільйони 400 тисяч рулонів мікрофільмів, які містять близько 3,5 мільярда зображень.

Будівництво сховища Граніт-Маунтін почалося в 1958 році й було завершено близько 1963 року. Комплекс включає в себе мережу зберігання, де стіни в приміщеннях із сталевих шаф десять футів висотою. Окремо розміщені офіси, транспортні доки й заводи мікрофільмування та дезінфекції (лікування) [5].

У **Великобританії** з 90-х років минулого сторіччя в Національному бюро збереження (далі – NPO) функціонує потужний центр щодо запобіжного (страхового) мікрофільмування.

«Настанову NPO щодо запобіжного (страхового) мікрофільмування» було модернізовано під керівництвом «Робочої групи запобіжного мікрофільмування NPO». Група також займалася забезпеченням відповідної підготовки виробників мікрофільмів та досліджувала перспективи визнання встановленої кваліфікації та їхньої майстерності.

Мета «Робочої групи запобіжного мікрофільмування NPO» – поширювати і розвивати стандарти та кращі практичні досягнення; забезпечувати захист мікрофільмів під час зберігання; розвивати критерії й порядок перевірки якості; поширювати досвід та матеріали для навчання виробників мікрофільмів.

До того ж Національне бюро збереження зацікавлене отримувати відомості від установ, які займаються запобіжним (страховим) мікрофільмуванням (особливо внутрішньою зйомкою (для себе) для залучення широкого кола учасників з метою розвитку кращих стандартів і практики [6].

З 2000 року в **Російській Федерації** (далі – РФ) реалізується підпрограма Національної програми збереження бібліотечних фондів РФ – Створення Російського страхового фонду документів бібліотек (далі – Російський СФД бібліотек).

Мета підпрограми – збереження інтелектуального змісту документів, що належать до культурного надбання РФ, і забезпечення довготривалого доступу до них засобами страхового мікрофільмування.

Проект охоплює великі федеральні сховища і близько половини регіональних бібліотек, що мають у своїх фондах документи федерального і регіонального значення [7].

Окрім Російського СФД бібліотек у РФ діє Єдиний Російський СФД, в якому зберігається інформація конструкторської і технологічної документації, нормативно-технічних документів, ліцензійна документація, огляди й порівняльні аналізи, кадровий та бухгалтерський архіви тощо.

До територіальної системи СФД РФ належать: СФД міста Москви, Челябінський обласний СФД, Ул'янівський обласний СФД, Брянський обласний СФД, Тульський обласний СФД та ряд інших областей РФ [8].

Республіканська технічна лабораторія мікрофільмування СФД **Республіки Білорусь** веде відлік своєї діяльності з серпня 1981 року, коли у складі Гомельського конструкторського бюро системи Центрального науково-виробничого об'єднання була створена Спеціальна лабораторія з мікрофільмування технічної документації.

20 серпня 1993 р лабораторія увійшла до складу Державної архівної служби Республіки Білорусь з підпорядкуванням Комітету з архівів та діловодства при Раді Міністрів Республіки Білорусь і отримала назву «Республіканська технічна лабораторія мікрофільмування страхового фонду документації». Основним напрямком діяльності лабораторії було створення страхового фонду копій особливо цінних документів державних архівів за допомогою мікрофотокопіювання. З 19 березня 2001 р. лабораторія носить назву «Державна установа «Республіканська технічна лабораторія мікрофільмування страхового фонду документації» [9].

У 1968 р. у **Латвії**, як частина Центрального архіву Кінофотодокументів, заснована Центральна лабораторія з мікрофільмування та реставрації документів.

Головним завданням лабораторії є забезпечення збереження і довговічності інформації, що містяться в документах, і

забезпечення можливості доступу до інформації.

Послуги, які пропонує лабораторія:

1. Класична консервація об'єктів.
2. Обробка окремих аркушів.
3. Консервація палітурки і палітурка книг.
4. Мікрофільмування, дигіталізація, фоторепродуціювання.
5. Мікробіологічне тестування та дезінфекція.
6. Консультації та лекції з питань консервації архівних матеріалів [10].

У більшості країн, як правило, обов'язковими об'єктами сканування є рукописні та стародруковані книги, періодика, колекції фотодокументів, картографічні видання, графіка. Особлива увага надається мікрофільмуванню газет і журналів кінця XIX – початку XX ст., оскільки саме для газетного паперу існує ризик пошкодження і руйнування в процесі використання. Гарним прикладом є Національна й університетська бібліотека **Фінляндії**, яка займається страховим мікрофільмуванням своїх фондів з кінця 50-х років XX ст. На сьогодні обслуговування в ній читачів мікрофільмами переважає над обслуговуванням традиційними виданнями [11].

Отже, аналітичний огляд сайтів провідних країн світу показав, що світовий досвід доводить необхідність створення страхового фонду документації, і такі країни як США, країни Європейського Союзу та інші і сьогодні займаються формуванням банків даних різноманітної документації на мікрографічних носіях та подальшим розвитком технології мікрофільмування. У статті наведена інформація про країни найбільш розвинених страхових фондів, однак СФД створюється і в таких країнах, як Польща, Індія, Ізраїль, Швеція, Іспанія, Австрія, Ірландія тощо.

Джерела та література:

1. Режим доступу : www.zivilschutz-online.de
2. Режим доступу : umisalesinfo@proquest.com Micromedia ProQuest – Canadian Government Information on Microform – 2010 edition
3. Режим доступу : http://www.grs.gov.hk/ws/english/org_pso.htm
4. Режим доступу : www.archives.gov.ua
5. Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Bib_visnyk/2008-3/02.pd
6. Режим доступу : www.archives.gov.ua
7. Режим доступу : <http://www.library.ru/1/doc/docs/programbibl.rtf>
8. Режим доступу : <http://ifund.rsl.ru>
9. Режим доступу : www.archiwa.gov.pl
10. Режим доступу : <http://www.arhivi.lv/index.php?&405>
11. Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Bib_visnyk/2008-3/02.pd

Вячеслав Подорожний, Володимир Бабенко,
Ігорь Кривулькін, Олексій Тімов

**Перспективи створення корпоративної
інформаційної системи, впровадження технології
зберігання документів та відтворення їх копій
в системі СФД та архівах**

Національний архівний фонд України є складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства. Він перебуває під охороною держави й призначений для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави, реалізації прав та законних інтересів кожної людини. Документи Національного архівного фонду є культурними цінностями, що постійно зберігаються на території України.

Документ – це матеріальний об’єкт, що містить інформацію в зафіксованому вигляді і спеціально призначений для її передачі в часі і просторі. У вузькому розумінні – документ вкладався в письмову форму носія інформації, який засвідчував наявність фактів певного значення. У широкому сенсі – і книга, і скульптура, і дискета з інформацією – це документи. В інформаційних системах для забезпечення потреб інформаційного пошуку, документ, з одного боку, описується як матеріальний об’єкт із сукупністю значень його властивостей (атрибутів, реквізитів тощо), тобто метаданими; з іншого боку – інформацією, закріпленою на цьому об’єкті, як правило, за допомогою алфавіту (індексів).

Виходячи з наведеного вище, для надійного зберігання документа необхідно зберігати як сам документ та інформацію, яку містить цей документ, так і його зовнішній вигляд, тобто створювати його страхову копію.

Старіння, катастрофи природного та техногенного характеру, надзвичайні ситуації – це ті причини, внаслідок яких

можуть бути втрачені як самі архівні документи, так і інформація про них. Найчастіше запобігти цим причинам неможливо, тому необхідно створити умови, що забезпечать страхове зберігання архівних документів та інформації про них.

Світова практика показує, що найбільш ефективним захистом документів та інформації про них є створення страхового фонду документації (далі – СФД) на мікрофільмах. Мікрофільм на чорно-білій галогенідосрібній фотоплівці – це на сьогоднішній день єдина визнана у світі доступна технологія для забезпечення довгострокового зберігання страхових копій документів.

Державна архівна служба України (далі – Укрдержархів) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого забезпечує реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, а також міжгалузеву координацію з питань, що належать до її компетенції.

Страховий фонд в свою чергу, забезпечує функціонування системи державного страхового фонду документації на принципах:

1) обов'язковості включення документації, необхідної для потреб оборони України, поставлення на виробництво, експлуатацію та ремонт продукції оборонного, мобілізаційного й господарського призначення, для проведення будівельних (відбудовчих), аварійно-рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт під час надзвичайних ситуацій і ліквідації в особливий період, а також у сфері збереження інформації про культурні цінності;

2) збереження державної та іншої передбаченої законом таємниці;

3) дотримання законодавства України з авторського права. Страховий фонд документації України, створений на кошти державного бюджету, є власністю держави.

Страховий фонд документації України, створений на власні кошти юридичних осіб, може бути віднесений до дер-

жавної власності, якщо це передбачено договором.

Виходячи з того, що Укрдержархів повинен забезпечити зберігання документів, які є культурними цінностями, а державна система СФД повинна забезпечити страхове довгострокове збереження інформації про культурні цінності, то в сукупності виконання цих задач можна розглядати як певну корпоративну інформаційну систему (далі – КІС).

Існує безліч визначень КІС, і кожне з них включає в себе перерахування складових частин КІС. Однак, можна застосувати розгорнуте означення цього поняття. Корпоративна інформаційна система – це взаємозв’язана сукупність інформації, програмних і технічних засобів, персоналу, інформаційних технологій та менеджменту для вирішення певного переліку функціональних завдань з метою інформаційної підтримки співробітників та користувачів.

Розроблення та використання КІС передбачає ефективне управління всіма ресурсами установи (матеріально-технічними, фінансовими, технологічними та інтелектуальними) для отримання максимального прибутку та задоволення матеріальних і професійних потреб усіх співробітників та користувачів.

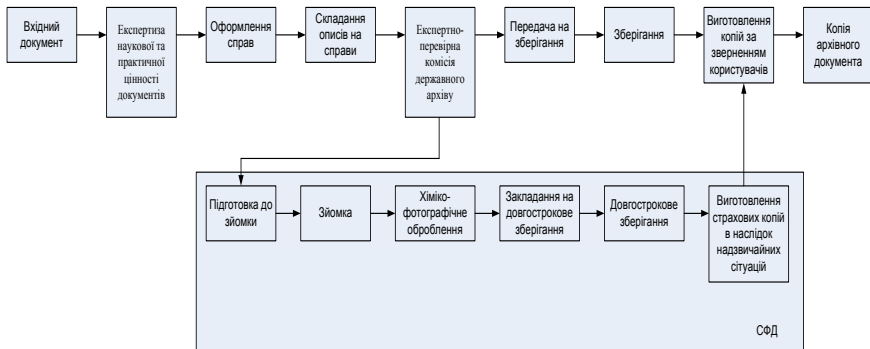
Також слід зазначити, що КІС за своїм складом – це сукупність різних програмно-апаратних платформ, універсальних і спеціалізованих додатків різних розробників, інтегрованих в єдину інформаційно-однорідну систему, яка найкращим чином вирішує в деякому роді унікальні завдання кожної конкретної установи. Тобто, КІС – людино-машинна система та інструмент підтримки інтелектуальної діяльності людини, яка під його впливом повинна:

- накопичувати певний досвід і формалізовані знання;
- постійно удосконалюватися й розвиватися;
- швидко адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища.

Водночас, для такої КІС можна визначити ще такі основні задачі, які вона повинна вирішувати для суспільства:

- 1) надійне збереження документів;
- 2) запобігання впливу на документи таких наслідків як старіння, катастрофи природного та техногенного характеру, надзвичайні ситуації;
- 3) забезпечення користувачів достовірною та оперативною інформацією.

На малюнку 1 наведено приклад такої КІС, яка може забезпечити надійне зберігання архівних документів.

Малюнок 1 – Приклад КІС

З малюнку 1 видно, що державна система СФД може забезпечити виготовлення страхових копій документів для запобігання можливій втраті документів унаслідок виникнення надзвичайних ситуацій.

У державній системі СФД, починаючи з початку її створення (1992 рік), проводяться науково-дослідні, дослідно-конструкторські та дослідно-технологічні роботи, спрямовані на удосконалення традиційних та розроблення перспективних технологій формування, ведення та використання СФД.

Традиційні технології формування ведення та використання СФД дозволяють проводити роботи з текстовими, конструкторськими, будівельними, технологічними та програмними документами, виготовленими на паперовій основі. Нормативно-технічна документація щодо здійснення робіт у сфері

страхового фонду документації розроблена для документації, яка відповідає вимогам єдиних систем документації: конструкторської, технологічної, програмної та будівельної документації і тому не встановлює правила роботи з документацією, яка не відповідає цим вимогам.

Сучасне життя, технологічні умови розвитку суспільства, стрімкий розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій вводять в ужиток безліч різноманітних документів в електронному вигляді. Це можуть бути як документи, синтезовані за допомогою комп'ютерної техніки, так і оцифровані документи з різних носіїв інформації. Також слід зазначити, що у разі зберігання в державній системі СФД інформації про культурні цінності слід враховувати те, що окрім текстової інформації у вигляді описів, каталогів, переліків, паспортів тощо, необхідно зберігати ще й зовнішній вигляд, а можливо, і саму інформацію, яка міститься безпосередньо в культурній цінності, наприклад, аудіовізуальну інформацію, фонотеку, бази даних, медіа дані тощо. Невідповідність традиційних технологій потребам сучасного часу у питаннях довгострокового збереження в страховому фонді аудіовізуальної інформації, фонотек, баз даних, медіа даних тощо не дозволяє охопити усі потреби суспільства у цьому питанні. Також слід зазначити, що постачальники документації до системи СФД дуже часто надають оцифровані копії документів, виконаних на папері. Відсутність чітких умов та правил оцифровки документів на паперовій основі, методів визначення якості цих оцифрованих документів для потреб державної системи СФД не дають можливості відповісти на питання чи отримає суспільство якісну копію з інформації, яку закладено до державної системи СФД. Питання оцифровки документів на паперовій основі та визначення якості цих оцифрованих документів актуально не тільки для державної системи СФД, а також і для архівів, бібліотек, музеїв приватних колекцій тощо. Ще слід зосередити питання на тому, що на законодавчому рівні не визначено, що копії документів, закладених до

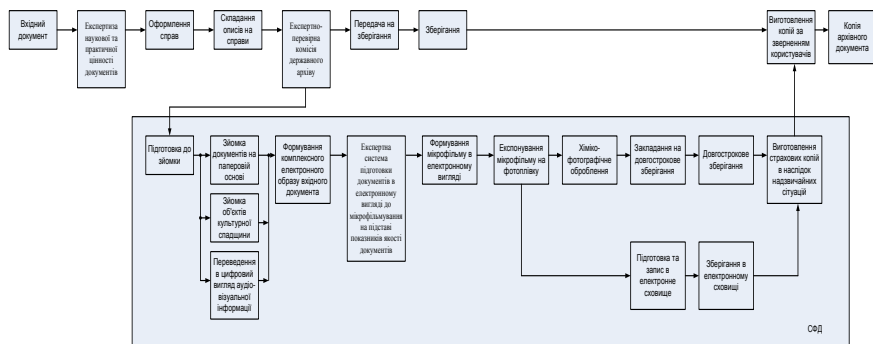
системи СФД, діють на правах оригіналу. Невирішеним питанням також є, як розцінювати інформацію стосовно відомостей про культурні цінності – опис, зовнішній вигляд, зміст тощо. Вирішення цього питання стосовно культурних цінностей є не технологічною, а юридичною проблемою.

Перед державною системою СФД, для збереження в страховому фонді документів, які не відповідають вимогам СФД (мають погану читаність, згасаючий тест тощо), аудіовізуальних документів, баз даних, медіа даних, оцифрованих зображень тощо постала актуальна задача для розроблення відповідних новітніх технологій формування, ведення та використання СФД, а саме:

- визначення якості бінарних цифрових зображень;
- визначення якості напівтонових цифрових зображень;
- визначення якості кольорових растрових цифрових зображень;
- розроблення способу збереження інформації на чорно-білій фотоплівці в цифровому вигляді;
- розроблення способу збереження на чорно-білій фотоплівці напівтонових та кольорових зображень;
- створення комплексного електронного образу документації, наданої на мікрофільмування, з використанням спеціальних схем освітлення;
- створення електронного сховища документів СФД;
- розроблення експертної системи підготовки документів в електронному вигляді до мікрофільмування на підставі показників якості документів;
- формування мікрофільму в електронному вигляді;
- приведення у відповідність до сучасних вимог суспільства чинних нормативно-технічних документів у системі СФД;
- розроблення методики зйомки об'єктів культурної спадщини;
- розроблення методики переведення в цифровий вигляд аудіовізуальної інформації;

– розроблення способу розпізнавання текстової інформації на растровому цифровому зображенні.

Використання новітніх технологій формування, ведення та використання СФД дозволяє розширити можливості КІС наведеної на малюнку 1. Варіант такої КІС наведено на малюнку 2.

Малюнок 2 – Приклад КІС з використанням новітніх технологій формування, ведення та використання СФД

Варіант КІС, наведений на малюнку 2, дозволить закладати на довгострокове зберігання будь які документи та інформацію, незалежно від способу її походження та типу носія, на якому ці документи та інформація зберігаються.

Для варіанта КІС, наведеного на малюнку 2, щодо архівного зберігання документів з урахуванням можливостей державної системи СФД можна навести такі переваги:

– на зберігання можна закладати будь-який вид архівних документів, незалежно від типу їх носія та змісту самого документа;

– Укрдержархів буде мати страхову копію будь-якого архівного документа;

– у разі руйнування або втрати оригіналу архівного документа його копія буде мати права оригіналу;

– наявність копії архівного документа в електронному вигляді у електронному сховищі надасть можливість мати опера-

тивний доступ до копії документа не звертаючись до оригіналу. Це питання актуальне, наприклад, для формування електронних виставок, робіт зі старими архівними документами тощо;

- не порушуються основні принципи формування, ведення та використання архівних документів;

- такий варіант зберігання документів та інформації про ці документи надасть можливість не втратити для суспільства жоден архівний документ;

- просте інтегрування в будь-який інформаційний простір суспільства.

Для варіанта КІС, наведеного на малюнку 2, окрім розроблення самої КІС необхідно провести ще дві наукові роботи в системі СФД, а саме:

- розроблення методики зйомки об'єктів культурної спадщини;

- розроблення методики переведення в цифровий вигляд аудіовізуальної інформації.

Також необхідно провести адаптацію вже існуючих технологій в системі СФД під задачі Укрдержархіву. Розроблення та використання такої КІС також передбачає удосконалення існуючої нормативно-правової бази Укрдержархіву та системи СФД.

Ця стаття не встановлює усі вичерпні вимоги до структури та функцій запропонованого варіанту КІС, бо це є окрема ще не вирішена наукова задача. Мета цієї статті – показати доцільність такого підходу довгострокового зберігання архівних документів, використовуючи наукові напрацювання Укрдержархіву та державної системи СФД.

Підводячи підсумок вищевикладеному, можна зазначити, що в Державній архівній службі, державній системі страхового фонду документації є технічні та технологічні можливості для створення КІС та технології довгострокового зберігання документів та відтворення їх копій.

Вячеслав Подорожний, Петр Егоров, Александр
Яковченко, Игорь Кривулькин

**Актуальные проблемы долгосрочного сохранения
цветных и полутонных изображений**

Старение, катастрофы природного и техногенного характера, чрезвычайные ситуации – это те причины, вследствие которых могут быть утеряны как архивные документы, объекты культурного наследия, так и информация о них. Зачастую предотвратить эти причины невозможно, поэтому необходимо создать условия, которые обеспечат долгосрочное страховое хранение архивных документов и объектов культурного наследия.

Мировая практика показывает, что наиболее эффективной защитой документов и информации про культурные ценности есть создание страхового фонда документации (далее – СФД) на микрофильмах. Микрофильм на черно-белой галогенидосеребряной фотопленке – это на сегодняшний день единственная признанная в мире доступная технология для обеспечения долгосрочного страхового хранения копий документов.

Например в Германии, в штольнях подземного бункера Барбараштоллен в бочках из нержавеющей стали хранятся миллионы километров фотопленки, на которой сохранена вся многовековая история Германии.

В США, в подземных бункерах в Канзас-Сити, Миссури и Луисвилле (штат Кентукки) находящихся на 230 метров ниже уровня моря, площадью более 3 миллионов квадратных метров хранится вся история США.

- Швейцария;
- Канада;
- Гонконг;
- Япония;
- Венгрия;
- Великобритания;

- Россия;
- Латвия;
- Украина

это не полный список государств, которые занимаются созданием СФД в том числе и на культурные ценности.

В 1992 году в Украине для обеспечения долгосрочного хранения информации создан страховой фонд документации.

Функционирование системы государственного страхового фонда документации основывается на принципах:

1) обязательности включения документации, необходимой для нужд обороны Украины, постановки на производство, эксплуатацию и ремонт продукции оборонного, мобилизационного и хозяйственного назначения, для проведения строительных (восстановительных), аварийно-спасательных и аварийно-восстановительных работ во время чрезвычайных ситуаций и ликвидации в особый период, а также в сфере сохранения информации о культурных ценностях;

2) сохранение государственной и иной предусмотренной законом тайны;

3) соблюдения законодательства Украины по авторскому праву;

4) страховой фонд документации Украины, созданный на средства государственного бюджета, является собственностью государства;

5) страховой фонд документации Украины, созданный на собственные средства юридических лиц, может быть отнесен к государственной собственности, если это предусмотрено договором.

Становление и развитие микрофильмирования документации для создания СФД выпало на 40-е – 60-е годы XX столетия. В виду этого все технологии, рекомендации, стандарты микрофильмирования и долгосрочного хранения разработаны для конструкторской, технологической, строительной и программной документации, выполненной на бумажной основе.

Развитие цифровой техники для фотосъемки, гибридного электронно-микрографического оборудования СОМ-систем (computer output microfilm system) для микрофильмирования открывает новые возможности по сохранению документации в страховом фонде.

СОМ-системы позволяют переводить растровые бинарные, полутоновые и цветные изображения на фотопленку. При этом проекция растровых изображений осуществляется либо с помощью проекционных TFT, LCD, LED мониторов, либо с помощью монохромных или цветных лазеров.

На рисунке 1 для примера представлена схема использования цифровых изображений для микрофильмирования.

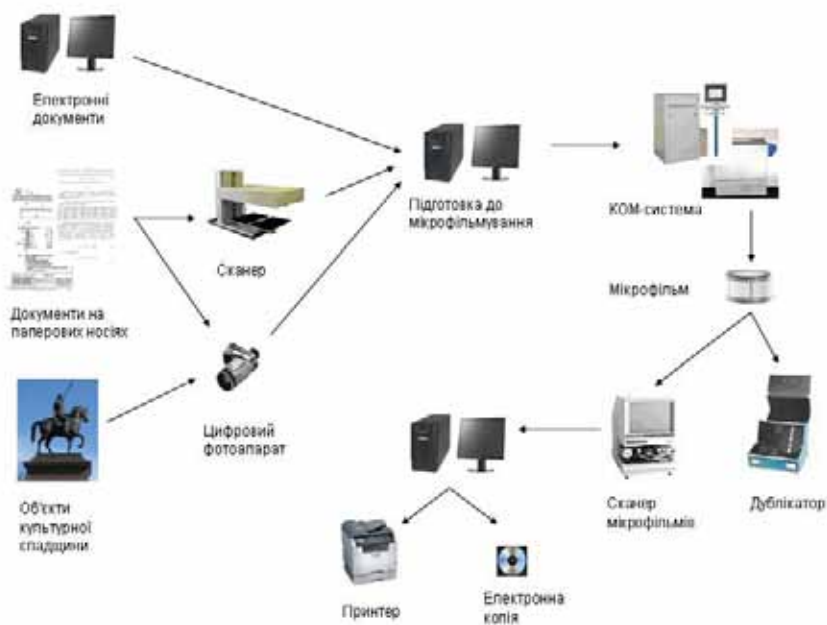
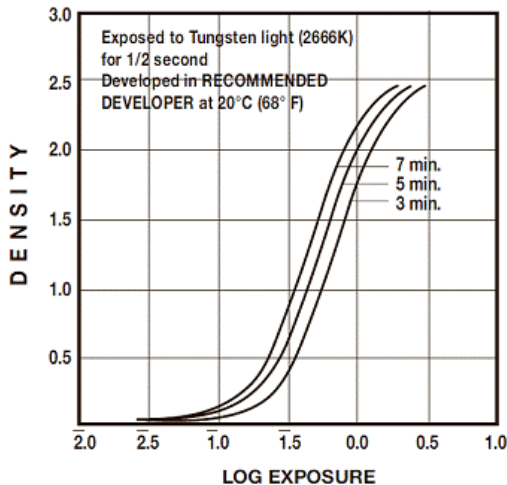

Рисунок 1 – Пример схемы использования цифровых изображений для микрофильмирования

Как видно из рисунка 1, на подготовку к микрофильмированию могут поступать растровые цифровые бинарные, полутоновые или цветные изображения либо синтезированные на компьютере, либо полученные с цифрового сканера или фотоаппарата. Так как фотопленка для микрофильмирования черно-белая, то хранить цветные изображения непосредственно на ней невозможно. Хранение цветных изображений на черно-белой фотопленке можно осуществлять с помощью известных способов цветоделения на три или четыре составляющие в RGB, Lab или CMY(K) цветовых пространствах.

Отсутствие нормативов, стандартов и технологического обеспечения, в частности в системе СФД Украины, не позволяет закладывать на долгосрочное хранение растровые цветные и полутоновые изображения. Это связано с тем, что фотопленки, используемые для микрофильмирования, имеют специфические характеристики для получения максимальной контрастности микроизображения исходной документации.

На рисунке 2 в качестве примера представлены характеристическая кривая и кривая спектральной чувствительности фотопленки «FUJIFILM MICROFILM NEGATIVE HR11».

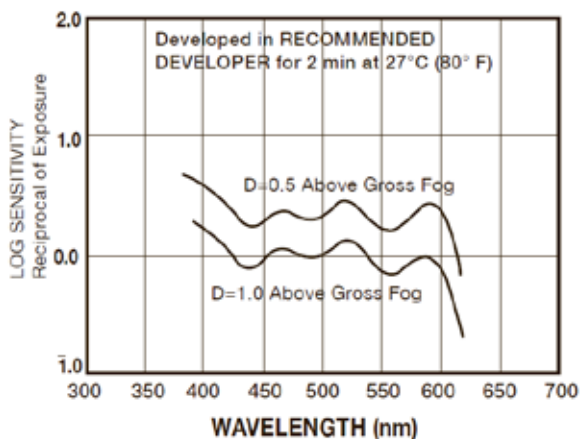
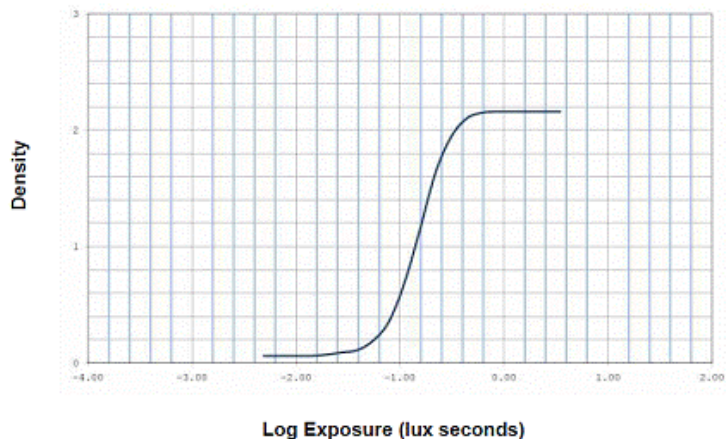

Рисунок 2 – Характеристическая кривая и кривая спектральной чувствительности фотопленки «FUJIFILM MICROFILM NEGATIVE HR11»

На рисунке 3 в качестве примера представлены характеристическая кривая и кривая спектральной чувствительности фотопленки «Imagelink HQ 1461/2461/3461 Microfilms FS 1455/3455 Microfilms UC 3454 Microfilm D-30».

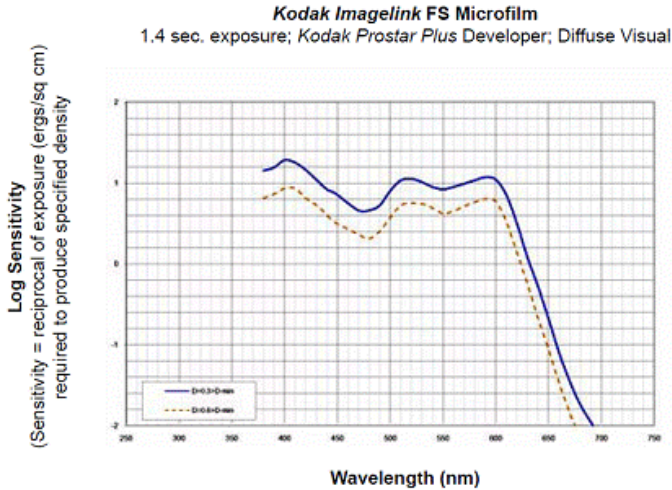

Рисунок 3 – Характеристическая кривая и кривая спектральной чувствительности фотопленки «Imagelink HQ 1461/2461/3461 Microfilms FS 1455/3455 Microfilms UC 3454 Microfilm D-30»

Как видно из рисунков 2 и 3, фотопленки имеют характеристические кривые с большой крутизной и малым линейным участком, что обеспечивает высокую контрастность микроизображения, но приводит к искажениям полутонов в полутоновых изображениях.

Проекционные TFT, LCD, LED мониторы, цветные лазеры формируют изображения в цветовом пространстве RGB, а из рисунков 2 и 3 видно, что фотопленки для микрофильмирования имеют низкую чувствительность в синей и красной областях спектра, и высокую чувствительность в зеленой области спектра, что в свою очередь также приводит к искажениям полутоновых изображений.

На рисунке 4 приведен пример исходного цветного изображения выполненного в RGB цветовом пространстве и восстановленного после микрофильмирования.

Рисунок 4 – Пример исходного цветного изображения выполненного в RGB цветовом пространстве и восстановленного после микрофильмирования.

Рисунок 5 – Результаты разложения исходного цветного изображения на три R, G, B компоненты и результаты микрофильмирования этих компонентов на черно-белой фотопленке

На рисунке 5 представлены результаты разложения исходного цветного изображения на три R, G, B компоненты, и результаты микрофильмирования этих компонент на черно-белой фотопленке.

Как видно из рисунка 5, искажения полутонов на фотопленке приводит к искажению восстановленного цветного изображения, представленного на рисунке 4.

То же самое происходит с цветными изображениями, если их раскладывать на полутоновые изображения в Lab и CMY(K) цветовых пространствах, записывать на пленку и восстанавливать.

Так же следует отметить, что искажение цвета цветного изображения происходит по причине различных преобразований в цветовых пространствах от процесса оцифровки до процесса получения цифровой копии с микрофильма.

На рисунке 6 представлен пример последовательности преобразований цветовых пространств для цветного изображения, которое проходит процесс микрофильмирования и восстановления копий с микрофильма.

Рисунок 6 – Пример последовательности преобразований цветовых пространств

Ниже приведена последовательность преобразований, которые претерпевает документ, выполненный типографским способом от момента оцифровки до момента получения копии:

- CMY(K) документа;
- sRGB сканера;
- CIE XYZ;
- CIE Lab;
- CIE XYZ;
- RGB COM-системы;

- CIE XYZ;
- CIE Lab;
- CIE XYZ;
- gamut mapping;
- CMY(K) принтера.

Главная особенность а собственно и проблема всех этих преобразований заключается в том, что цветовые охваты пространств sRGB, RGB и CMY(K) не совпадают, поэтому для их совмещения с наименьшими потерями информации используют gamut mapping. Но как бы мы не старались, уход цвета в копии по сравнению с оригиналом неизбежен. Для качественного соответствия цветов документа и его репродукции необходимо использование калиброванных ICC-профилей сканера, монитора и принтера.

В виду изложенных проблем в системе СФД встала актуальная задача – как сохранить цветные изображения на черно-белой фотопленке, предназначенной для микрофильмирования, с минимальными потерями цвета. В рамках решения этой задачи надо было решить вопрос, а какие же отклонения цвета в копии по сравнению с оригиналом можно считать допустимыми.

Для решения этой задачи в НИИ микрографии был разработан способ представления цветных изображений на черно-белой фотопленке.

Суть этого способа заключается в том, что цветные изображения с заданной глубиной цвета представляются в виде набора полутоновых изображений с меньшими значениями глубины цвета. Исходное цветное изображение получается при восстановлении по совокупности всех полутоновых изображений.

На рисунках 7 и 8 представлен пример цветного изображения разложенного и восстановленного в соответствии с новым способом представления цветных изображений на черно-белой фотопленке.

Разработанный способ хранения цветных изображений на черно-белой фото пленке:

- аппаратно независим, то есть, не привязан к форматам файлов, цветовым пространствам и компьютерной технике;
- не имеет ограничения на разрядность глубины цвета и яркости, что позволяет снять ограничение по количеству передаваемых цветов и оттенков, так как цветовой охват превышает цветовой охват цветной фото пленки, сканеров и цифровых фотоаппаратов;
- соответствие цвета исходного и восстановленного цветного изображения проводится в соответствии с формулами цветового отличия CIE94, что гарантирует максимальное соответствие копий оригиналу.

Разработанный способ представления цветных изображений на черно-белой фото пленке позволит закладывать на долгосрочное хранение в страховой фонд документации изображения цветных документов, выполненных с полиграфическим качеством (с высоким разрешением), и восстанавливать копии документов максимально соответствующие оригиналу.

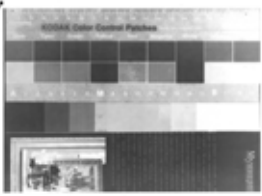
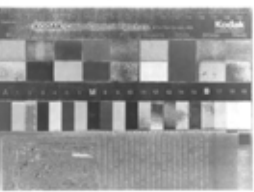
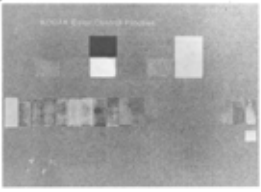
	 1200 (2880x x 2160x)
	 1200 (2880x x 2160x)
	 1200 (2880x x 2160x)
Разложенное исходное изображение	Отсканированные кадры микроплёнки с исходным изображением

Рисунок 8 – Исходное изображение, разложенное на полутоновые составляющие

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ «ПРОБЛЕМИ АРХІВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

проведеного на базі історичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна
24 грудня 2015 року
(до Дня працівників архівних установ України)

Материалы данной рубрики представляют собой аналитические записки, подготовленные студентами ХНУ имени В.Н. Каразина, обучающимися в магистратуре по специальности «Архивоведение». Обсуждение этих записок состоялось в рамках круглого стола, проведенного на историческом факультете ХНУ имени В. Н. Каразина 24 декабря 2015 года по случаю празднования Дня работников архивных учреждений Украины.

Авторы аналитических записок попытались проанализировать и обобщить имеющийся опыт в сфере архивной коммуникации, но в то же время и оценить ее с позиций реципиентов данной коммуникации. Проведение круглого стола, как и публикация данных материалов, является еще одним шагом в укреплении сотрудничества между архивами г. Харькова и Харьковским национальным университетом имени В.Н. Каразина.

Павел Болденков

**Архивы и высшие учебные заведения:
основные каналы коммуникации
(на примере ХНУ имени В. Н. Каразина и ГАХО)**

Архивы и высшие учебные заведения достаточно тесно связаны между собой и активно взаимодействуют, как на уровне взаимодействия архивов учебных заведений с государственными архивами, так и на индивидуальном уровне при решении работниками учебных заведений исследовательских и учебных задач, удовлетворения их личных социально-правовых запросов. Таким образом, коммуникация происходит по нескольким каналам.

В свое время востребованность квалифицированных архивистов способствовала возникновению в учебных заведениях соответствующих специальностей в области делопроизводства и архивоведения. И вот уже на протяжении многих десятков лет учебные заведения являются кузницей кадров для архивных учреждений всех уровней. Существует и обратная связь: государственные областные архивы регулярно проводят семинары по повышению квалификации соответствующих специалистов государственных, отраслевых и частных архивов. Обучение проводится как на базе областного архива, так и на базах архивов учебных заведений. Например, в 2014 г. на базе ХНУ имени В. Н. Каразина было проведено 3 однодневных семинарских занятия [5, с. 15] по повышению квалификации специалистов, ответственных за архив и делопроизводство университета.

Не менее значимым, является учебное и научно-исследовательское сотрудничество между учебными и архивными учреждениями. Так, важнейшей составляющей успешного развития архивного дела является тесное и всестороннее сотрудничество со специалистами в разных областях знаний, прежде

всего историками, но также филологами, социологами и представителями естественно-технических специальностей.

Например, сотрудничество исторических факультетов с архивными учреждениями учебно-методического и научно-исследовательского характера происходит в форме: организации и проведении конференций, круглых столов, совместном издании сборников документов и краеведческих работ, проведении студенческих архивных практик. Так, студенты кафедры историографии, источниковедения и археологии, помимо общеобязательной музейно-архивной практики после второго курса, имеют возможность углубить свои знания и совершенствовать навыки работы в архиве (в частности ГАХО) в форме лекций-экскурсий в архиве, проводимых в рамках кафедральных спецкурсов: «Компьютерные технологии в архиве», «Документоведение», «Археография», «Архивный менеджмент» и др. Например, в октябре-ноябре 2015 г. студенты 3-го и 4-го курсов в рамках спецкурсов «Документоведение» и «Археография» принимали активное участие в подготовке справок по генеалогическим запросам. Подобные профессиональные задачи выполнялись и в ходе проведения архивных практик и студентами филологических факультетов ХНУ имени В. Н. Каразина и ХНПУ имени Г. С. Сковороды [Подробнее см.: 4, с. 34–42]. Учащиеся работали с историческими документами, подготавливая их к изданию в специализированных сборниках. Студенты кафедры делопроизводства и документооборота НАУ имени Н. Е. Жуковского «ХАИ», ХГАК и студенты, обучающиеся в рамках направлений «Делопроизводство» и «Бухучет» других ВУЗов, также проходят архивную практику с целью получения базовых навыков работы с документами, ознакомления с устройством и работой архивов.

В процессе организации и проведения конференций, круглых столов, совместном издании сборников и краеведческих работ и т. д. также наблюдается достаточно плодотворное сотрудничество. С начала 1990-х гг. сотрудниками кафедры

историографии, источниковедения и археологии ХНУ имени В. Н. Каразина совместно с ГАХО было реализовано несколько археографических проектов. Так, с 1992 по 1995 гг. издавалась серия сборников документов и материалов ГАХО под названием «Старовинні міста Харківщини» [3, с. 140]. В 1993 г. при активном содействии преподавателей исторического факультета ХНУ А. И. Эпштейна, Б. К. Мигаля, Б. П. Зайцева, С. И. Посохова, С. М. Куделко и др. было реализовано издание археографической серии ГАХО «Краю мій, Слобожанщино!» [3, с. 140]. Сотрудничество в области археографической работы было продолжено и в дальнейшем. Его результатами стали сборники: «Харьков: Сборник архивных документов и материалов» (2004 г.) [3, с. 140], «Война глазами детей» (2013 г.) [5, с. 15], изданные при активном участии студентов и сотрудников ХНУ имени В. Н. Каразина, Центра краеведения имени академика П. Т. Тронька и ХНПУ имени Г. С. Сковороды. Стоит отметить, что сборник документов «Латыши на Харьковщине» [5, с. 24] (изданный при участии сотрудников Центра краеведения ХНУ имени В. Н. Каразина) был подан на участие в ежегодном научном краеведческом конкурсе на присуждение премии имени Василия Веретенникова [2, с. 33].

Кроме того, преподаватели и студенты вузов регулярно выступают с докладами на архивоведческих и краеведческих конференциях «Харьковщина в период оккупации (1941 – 1943 гг.)», «Мой родной край, Слобожанщина!», «Культура Слобожанщины» и др. Традиционным также стало проведение Дня архивиста на кафедре историографии, источниковедения и археологии ХНУ имени В. Н. Каразина с участием сотрудников ГАХО и других архивов. Это мероприятие, как правило, сопровождается открытием выставок в Музее истории университета, проведением круглых столов, на которых подводятся итоги сотрудничества архивов и учебных заведений Харькова за минувший год, обсуждаются актуальные проблемы современного архивного дела и намечаются планы на будущее.

На основании документов, хранящихся в ГАХО, за последние три года было создано более 40 выставок на различную тематику (9 из них в режиме on-line) [5, с. 21]: «Поляки на Харьковщине» (2012 г.), «К 90-летней годовщине со дня рождения Аркадия Исааковича Эпштейна (1922 – 2005 гг.)» (2012 г.), «К 85-летию окончания строительства Госпрома» (on-line выставка) (2013 г.) [См.: 1] и т. д. Особое внимание следует уделить совместным выставочным проектам ГАХО и Музея истории Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина: «К 207-летию открытия Харьковского Императорского университета» (январь 2012 г.) и «Основателю Харьковского университета посвящается (к 240-летию со дня рождения В. Н. Каразина)» (2013 г.). Их активно посещали не только представители университетского сообщества, но и журналисты.

Отдельно следует сказать о научно-методическом совете ГАХО (далее – НМС), одним из важных направлений деятельности которого является организация сотрудничества с другими архивами и научными учреждениями. Безусловно, успешность выполнения научно-исследовательской и методической работы напрямую зависит от плодотворного сотрудничества с учеными, заинтересованными не только в работе с материалами архива в собственных исследовательских целях, но и готовых к реализации совместных исследовательских проектов.

В первую очередь среди таких ученых стоит отметить членов НМС ГАХО – директора Центра краеведения ХНУ имени В. Н. Каразина проф. С. М. Куделко, доцента кафедры историографии, источниковедения и археологии ХНУ имени В. Н. Каразина О. Г. Павлову, доцента кафедры украинского языка ХНПУ имени Г. С. Сковороды Т. Ф. Осипову, а также заместителя директора Научно-исследовательского проектно-технологического института микрографии И. М. Кривулькина [2, с. 37].

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что между ГАХО и учебными заведениями г. Харькова сотрудниче-

ство осуществляется на достаточно высоком организационном уровне (наиболее четко оно прослеживается между ГАХО и ХНУ имени В. Н. Каразина). Проанализировав основные аспекты данного сотрудничества, мы выделили ряд положительных моментов коммуникации между архивами и учебными заведениями:

- проведение совместных конференций и круглых столов, а также работа НМС ГАХО, составление совместных перспективных планов сотрудничества, что способствует не только дальнейшему развитию коммуникации между архивами и учебными заведениями, но и дальнейшему укреплению научно-исследовательского потенциала этих организаций;

- архивная практика способствует усвоению и закреплению студентами полученных ранее теоретических знаний, позволяет совершенствовать навыки работы с источниками и расширять источниковую базу своих научных исследований, а также знакомит на практике со спецификой архивной работы;

- исследовательская работа студентов и преподавателей в архивах способствует введению в научный оборот новых источников.

Однако наблюдается и ряд проблем, среди которых необходимо выделить следующие:

- студенческая архивная практика на сегодняшний день становится менее разнообразной по характеру выполняемых заданий по сравнению с предшествующими годами: студенты реже участвуют в реализации конкретных проектов;

- доминирование актуальной общенациональной тематики выставок и изданий сборников документов (в том числе и совместных) над местной проблематикой.

При этом отметим, что в последние несколько лет наблюдается некоторый спад совместной научно-исследовательской и учебной деятельности по сравнению с концом 1990-х – началом 2000-х гг. (в первую очередь, в создании совместных выставок и экспозиций), и связано это, на наш взгляд, с рядом причин:

- ужесточением на законодательном уровне требова-

ний сохранныости и страхования архивных документов при транспортировке;

– увеличением объемов работы сотрудников учебных заведений и архивов при существенном сокращении штата работников архивных учреждений;

– влиянием личностного фактора руководителей архивных учреждений и учебных заведений.

На наш взгляд, современные законодательные, социокультурные и экономические реалии могут способствовать дальнейшему развитию коммуникации между архивными и учебными заведениями. Нам видится возможным использование в украинских условиях опыта наших европейских партнеров по электронной каталогизации архивных фондов, а также созданию совместных мультимедийных выставок и презентаций архивных материалов, как на сайтах архивных и учебных учреждений, так и на электронных порталах муниципальных учреждений. К работе над подобными проектами могут быть привлечены и студенты учебных заведений.

Список источников и литературы

1. До 85-річчя закінчення будівництва Держпрому [Електронний ресурс] / О. В. Сафонова. – Режим доступу: http://archives.kh.gov.ua/?page_id=3875.

2. Гриньова Ю., Іванов С. Підсумки роботи Науково-методичної ради Державного архіву Харківської області у 2013 – 2014 роках / Ю. Гриньова, С. Іванов // Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. – Харків. – 2015. – С. 31–38.

3. Іващенко В. Ю., Красько О. І. Дослідження в галузі джерелознавства, архівознавства та спеціальних історичних дисциплін на історичному факультеті Харківського університету / В. Ю. Іващенко, О. І. Красько // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2015. – Серія :

Історія. – Вип. 50. – № 1005. – С. 134–144.

4. Осіпова Т. Архівознавство як навчальна дисципліна в Харківському національному педагогічному університеті ім Г. С. Сковороди (досвід співпраці з Державним архівом Харківської області) / Т. Осіпова // Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. – Харків. – 2012. – С. 34–42.

5. Юдіна Л., Гнезділо О. Про стан архівної справи в Харківській області у 2013 – 2014 роках / Л. Юдіна, О. Гнезділо // Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. – Харків. – 2015. – С. 6–27.

Никита Ежков

Государственный архив Харьковской области и СМИ

Популяризация архивных материалов и взаимодействие архива со СМИ – одна из основных функций любого архива, в том числе и Государственного архива Харьковской области. Эту функцию в ГАХО выполняет один из отделов – отдел информации и использования документов. Сразу отметим, что сегодня сотрудникам отдела приходится выполнять очень много различных функций и на работу со СМИ остается не так много сил и времени. В частности, они занимаются выдачей справок для выхода на пенсию, получения наследства и так далее.

В данном случае сосредоточим своё внимание на деятельности, связанной с взаимодействием со средствами массовой информации¹. На протяжении 2015 года в Государственном архиве Харьковской области (ГАХО) проводилась соответствующая работа по освещению в СМИ мероприятий, которые происходят в архиве, и популяризации документов, которые в нём хранятся. Тематика радиопередач была посвящена юбилейным датам, событиям военного периода (1941–1945 гг.) в Харьковской области. В этом году сотрудники Государственного архива приняли участие в трех радиопередачах, одной телепередаче, подготовили 5 статей для обнародования на страницах местных периодических изданий. Заметим, что в предыдущие годы активность в этом плане была большей. Сотрудники архива чаще принимали участие в радио- и телепередачах. В последнее же время некоторые харьковские каналы прекратили вещание, также прекратили свое существование и некоторые харьковские газеты, ранее сотрудничавшие с Харьковским архивом. В 2015 году освещалась и выставочная деятельность архива. 22 января вышел в

¹ За помощь в предоставлении фактической информации мы благодарим начальника отдела информации и использования документов М.И. Элькснит.

эфир в вечерних новостях Харьковской областной телерадиокомпании «ОТБ» сюжет в радиопередаче «Новости» об открытии выставки «Ко Дню Соборности Украины». 21 августа главный специалист отдела информации и использования документов архива Елена Сафонова дала интервью журналисту Харьковской областной государственной телерадиокомпании Валентине Кульчицкой относительно материалов, представленных на выставке «Из истории Государственного флага Украины» (ко Дню независимости Украины), которая открылась в тот день в помещении архива. Также эти сюжеты прозвучали в эфире телерадиокомпании 24 августа в передаче «Слобожанские акценты». 18 сентября главный специалист отдела информации и использования документов архива Валентина Плисак дала интервью журналисту телеканала «Simon» о материалах, представленных на выставке «Партизаны Харьковщины» (ко Дню партизанской славы в Украине), этот же сюжет вышел в эфир на телеканале «Simon» в «Новостях «Объектив». За 2015 год специалистами ГАХО подготовлено и направлено в редакции местных газет 4 статьи, каждая из которых была опубликована: статья начальника отдела информации и использования документов М. И. Элькснит «Незабаром стала відомим автоматником» была опубликована в газете «Харьковские известия» 7 мая 2015 года [1]; статья главного специалиста отдела информации и использования документов Е. В. Сафоновой «З історії харківської караїмської громади» – в газете «Харьковские известия» 25 июня 2015 года [4]; статьи главного специалиста отдела информации и использования документов В. А. Плисак «Слуги тьми проти служителів Мельпомени» (Документи розповідають: з історії репресованих митців Харківського театру ім. Т. Г. Шевченка) – в литературно-художественном и общественно-политическом журнале «Березіль» №3–6 за 2015 год [2], и «25 важких діб оборони Ізюмщини», опубликована в газете «Слобідський край» [3]. Также сотрудники архива подготовили статьи для «Харківського архівіста». Так, главный специалист

отдела учета и справочного аппарата Н. В. Скрыпникова написал статью «Участники польского восстания 1863 года в арестантских ротах гражданского ведомства».

Отметим, что Государственный архив Харьковской области еженедельно, ежемесячно и ежеквартально высылает Укргосархиву предложения относительно возможных мероприятий общественного значения с участием представителей СМИ и отчитывается о проведенных мероприятиях. Информирование же СМИ о мероприятиях и действиях архива, требующих освещения, традиционно осуществляется с помощью публикации информации на сайте архива. Кроме того, ГАХО по-прежнему сотрудничает с газетой «Слобідський край» и газетой «Харьковские известия», продолжает активное сотрудничество с корреспондентом областного радио В. Кульчицкой.

В целом, необходимо отметить, что загруженность сотрудников архива другими видами работ сказывается на выполнении ими задач, связанных с популяризацией архивного дела и информированием общественности о направлениях своей деятельности. К тому же практика взаимодействия ГАХО со СМИ свидетельствует о заинтересованности со стороны последних в первую очередь сенсационными новостями. Также сотрудники архива чаще всего вынуждены заниматься не теми проблемами, которые их интересуют, а теми, которые признаны актуальными вышестоящими органами и сформулированы в государственных программах.

На наш взгляд, архивным работникам необходимо, во-первых, теснее сотрудничать с теми, кто также имеет прямое отношение к изучению и популяризации истории и нашего документального наследия, в частности, с историческим факультетом ХНУ имени В.Н. Каразина – с преподавателями и студентами. К слову, заметим, что в последние годы студенты, обучающиеся в магистратуре по специальности «архивоведение» в ХНУ имени В. Н. Каразина в рамках одного из спецкурсов разрабатывают разнообразные проекты, одной из важнейших

задач которых является привлечение СМИ и поиск структур и лиц, которые могли бы способствовать такой работе. Идея этих проектов состоит в том, чтобы находить такие темы для архивистов, которые бы сочетали в себе новейшие научные достижения с интересами широких кругов общественности, а значит, представляли бы интерес и для СМИ. Соответственно, такой подход позволит архивистам выйти за рамки своего профессионального сообщества, но при этом не стать конъюнктурными. Во-вторых, архивистам, на наш взгляд, не стоит только ждать указаний свыше относительно того, чем им заниматься, но и самим предлагать свои проекты, темы, мероприятия, которые не обязательно должны быть приурочены к какой-либо памятной дате. Ведь часто случается так, что интерес общественности к истории возникает тогда, когда в университетах, архиве, прессе начинают обсуждаться проблемы, которые до этого, казалось бы, не представлялись актуальными и интересными.

Список источников и литературы

1. Ельксніт М. І. «Незабаром стала відомим автоматником». Про що ми писали 70 років тому / М. І. Ельксніт // Слобідський край. – 2015. – 07 трав.
2. Плиса В. А. «Слуги тьми проти служителів Мельпомени» (З історії репресованих митців Харківського державного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка) / В. А. Плиса // Березіль. – 2015. – 6 черв.
3. Плиса В. А. 25 важких діб оборони Ізюмщини / В. А. Плиса // Слобідський край. – 2015. – 1 жовт.
4. Сафонова О. О. З історії харківської караїмської громади / О. О. Сафонова // Известия. – 2015. – 25 черв.

Анастасия Кальцова

Архивные сайты как способ коммуникации

Цель данной аналитической записки – проанализировать коммуникативные стратегии официальных сайтов ряда архивов Украины, России и Польши, направленные на различные категории пользователей этих сайтов. Нами рассмотрены сайты следующих архивов: Центрального государственного исторического архива Украины (ЦГИАК) [2], Российского государственного исторического архива (РГИА) [3], Государственного архива Российской Федерации (ГАРФ) [4], Архива древних актов в Варшаве [5], Государственного архива Харьковской области (ГАХО) [6], Государственного архива Белгородской области (ГАБО) [7], а также Центрального государственного научно-технического архива Украины (ЦГНТА) [8].

Для начала хотелось бы отметить, что в современных условиях нет необходимости говорить о месте и значимости автоматизированных информационных технологий для архивного дела. Отошли в прошлое дискуссии о направлениях и допустимых границах использования компьютеров, на повестке дня – обсуждение приоритетов в этой сфере, особенностей конкретных технологических решений, наиболее эффективных способах их использования.

Любой сайт, в том числе и сайт архивного учреждения, разрабатывается прежде всего для пользователей. При этом необходимо учитывать, что круг интернет-пользователей архива значительно шире, чем круг традиционных посетителей архивов. В настоящей аналитической записке мы попытаемся рассмотреть архивные сайты с точки зрения потребностей различных категорий пользователей: обычных пользователей, профессиональных исследователей, историков-аматоров, журналистов, студентов вузов и самих архивистов, для которых интернет постепенно становится средством коммуникации и

одним из инструментов широкого маркетинга архивов в современном обществе. При этом мы исходим из посылки, что основные цели разработчиков архивных сайтов заключаются в учете запросов различных категорий пользователей и стремлении максимально удовлетворить эти запросы.

Первая выделенная нами категория – обычный пользователь. В эту категорию мы включили людей, интересующихся прошлым своего рода, а также пользователей, которые обращаются в архив с социально-правовыми запросами. Рассмотрение сайтов архивов с точки зрения данной группы людей позволило сделать ряд интересных наблюдений. Например, на сайте Государственного архива Белгородской области посетитель, желающий заняться генеалогией, сможет уже на главной странице в дополнительном меню увидеть раздел «Генеалогия»¹, в котором предоставлена информация о видах генеалогических документов и о методике генеалогического поиска. Здесь же размещены формы и бланки заявлений, которые пользователь может заполнить в домашних условиях. Подобная рубрика есть в меню сайта Польского архива древних актов². Здесь представлены практические рекомендации для людей, начинающих составлять свое генеалогическое древо. Важным плюсом польских архивов является то, что они дают возможность в режиме онлайн просмотреть отсканированные документы, например, метрические книги. К сожалению, на других просмотренных нами сайтах специальные рубрики в меню, посвященные генеалогическому поиску, отсутствуют.

Несколько лучше ситуация обстоит с интернет-обслуживанием социально-правовых запросов граждан. На всех рассмотренных нами архивных сайтах присутствует информа-

¹ Генеалогія [Електронний ресурс] : страница сайта Государственного архива Белгородской области. – режим доступа : <http://belarchive.ru/genealogiya.html>

² Генеалогія [Електронний ресурс] : сторінка сайту архіву стародавніх актів у Варшаві. – Режим доступу : http://agad.gov.pl/?page_id=914

ция о процедуре подачи заявок, сроках их выполнения, перечне платных и бесплатных услуг архива, прикреплены бланки заявлений. На сайте РГИА такая информация размещена в рубрике «Услуги»³, на сайте ЦГИАК – «Обращения граждан»⁴, на сайте ГАБО – «Запросы»⁵. Сайт Государственного архива Харьковской области также имеет рубрику «Обращения граждан»⁶, которая содержит примеры и бланки запросов. Однако сама форма подачи информации крайне неудобна для пользователей. Страница перегружена упоминаниями и ссылками на нормативные документы по использованию и доступу к информации. При этом важным преимуществом ГАХО является наличие такой услуги на сайте как «Интернет-приемная»⁷, которая позволяет в электронном режиме оформить запрос и получить по нему информацию. Однако из-за большого количества заявок в настоящее время «Интернет-приемная» не выполняет генеалогические запросы. В качестве рекомендации можно предложить сделать данную услугу платной и тогда сами сотрудники архива были бы заинтересованы в выполнении интернет-запросов.

Перейдя к анализу сайтов с точки зрения категории профессиональных исследователей, стоит сосредоточить вни-

³ Услуги [Электронный ресурс] : страница сайта Российского государственного исторического архива. – Режим доступа : <http://www.fgurgia.ru/object/34621409?#!page:1/o:34621409/p:1>

⁴ Звернення громадян [Електронний ресурс] : сторінка сайту Центрального державного історичного архіву. – Режим доступу : <http://cdiak.archives.gov.ua/zvernennya.php>

⁵ Запросы [Электронный ресурс] : страница сайта Государственного архива Белгородской области. – Режим доступа : <http://belarchive.ru/zaprosyi.html>

⁶ Звернення громадян [Електронний ресурс] : сторінка сайту Державного архіву Харківської області. – Режим доступу : http://archives.kh.gov.ua/?page_id=759

⁷ Интернет-приймальня [Електронний ресурс] : сторінка сайту Державного архіву Харківської області. – Режим доступу : http://archives.kh.gov.ua/?page_id=24

мание на специализированных исторических сайтах: РГИА и ЦГИАК. На сайтах архивов исследователей в первую очередь интересует информация об условиях работы в архиве, возможность просмотреть описи дел и сделать предварительный заказ. На сайте РГИА есть дополнительное меню⁸, специально созданное для исследователей. Его разделы следующие: «Путеводитель по фондам», «Описи», «Указатели», также есть поиск фондов по алфавиту. Исследователь «в один щелчок» может просмотреть интересующую его информацию. На сайте ЦГИАК такого рода информация находится в рубрике «Справочный аппарат»⁹. Здесь представлена информация о Фондах архива, которая однако носит слишком общий характер (указано общее количество фондов); представлена информация об изданных указателях, просмотр которых не доступен онлайн; представлены оцифрованные варианты описей, однако, на данный момент только четырех. Будем надеяться, что работа по оцифровке описей будет продолжена. В качестве положительного момента можно отметить, что на сайте ЦГИАК предоставлена информация об опубликованных описях и обзорах описей. В Польском архиве древних актов для исследователей полезным будет подраздел «Научная лаборатория»¹⁰, в котором предоставлена информация о деятельности архива, указаны правила пользования архивом и условия копирования документов, даются формы заказа онлайн и т.д. Также интересна рубрика «Изучение»¹¹, в

⁸ Главная страница [Электронный ресурс] : страница сайта Российского государственного исторического архива. – Режим доступа : <http://www.fguria.ru/#!>

⁹ Довідковий апарат [Електронний ресурс] : сторінка сайту Центрального державного історичного архіву. – Режим доступу : <http://cdiak.archives.gov.ua/daparat.php>

¹⁰ Наукова лабораторія [Електронний ресурс] : сторінка сайту архіву стародавніх актів у Варшаві. – Режим доступу : http://agad.gov.pl/?page_id=848

¹¹ Дослідження [Електронний ресурс] : сторінка сайту архіву стародавніх актів у Варшаві. – Режим доступу : http://agad.gov.pl/?page_id=400

которой представлена информация о научных публикациях и изданиях архива, а также издательские анонсы. В качестве рекомендации для наших архивов, очевидно, можно высказать пожелание активизировать работу по предоставлению доступа к перечням фондов, оцифрованных описей и указателей. Рубрику же «Справочный аппарат» ЦГИАК, нам кажется, стоит разделить на несколько специализированных рубрик для удобства пользователей.

В отношении коммуникации архивов с представителями СМИ важно отметить, что практически на каждом сайте на первой странице отражены новости архива в виде коротких заметок об архивных мероприятиях с предоставлением фото-отчета. Однако не на всех сайтах есть рубрика «Анонсы». Приятно, что на сайте ГАХО такая рубрика присутствует¹². Очень интересным представляется опыт ЦГИАК, архивисты которого в настоящее время активно выступают на телевидении в программе «Общественная приемная»¹³ (ее можно посмотреть на youtube) с сюжетами, посвященными проведению генеалогических исследований и другим аспектам работы в архиве.

Для категории пользователей, которые интересуются работой архива и его историей (к такой категории мы относим и студентов-архивистов и краеведов) нужно отметить, что почти каждый архив сегодня создает онлайн-выставки, которые содержат не только текстовую информацию об исторических событиях, но и оцифрованные документальные, и визуальные материалы. Считаем важным отметить, что на сайте ЦГНТА подобные материалы размещены на главной странице¹⁴, что

¹² Анонси [Електронний ресурс] : сторінка сайту Державного архіву Харківської області. – Режим доступу : <http://archives.kh.gov.ua/>

¹³ Архів у ЗМІ [Електронний ресурс] : сторінка сайту Центрального державного історичного архіву. – Режим доступу : http://cdiak.archives.gov.ua/archiv_u_zmi.php

¹⁴ Головна сторінка , заходи [Електронний ресурс] : сторінка сайту Центрального державного науково-технічного архіву Харківської області. –

говорит о стремлении сотрудников архива популяризировать материалы своего архива. Важными в просветительском плане являются рубрики «Издания» или «Публикации». Приятно отметить, что и на сайте ГАХО¹⁵, и на сайте ЦГНТА¹⁶, можно не только ознакомиться с названиями изданий, но и получить доступ к их полнотекстовым вариантам. Для интенсификации научно-просветительской деятельности архивов можно порекомендовать создание специализированных страничек архивов в социальных сетях.

В отношении интересов категории архивисты, нужно сказать, что для межархивной коммуникации важны рубрики, информирующие о специализированных мероприятиях: конференциях, круглых столах. Такая информация представлена на страницах большинства просмотренных сайтов. Однако, мы заметили, что на сайте Архива Белгородской области в меню есть интересная рубрика «Галерея»¹⁷, которая предоставляет материалы или фотографии, посвященные обычным рабочим будням архивистов. Эта страничка сайта имеет подрубрику: «История, работа, коллектив». Думаю, что презентация результатов работы и успехов отдельных архивистов на сайте архива может служить и средством поощрения сотрудников, и средством информирования пользователей о специфике, сложности и важности работы архивистов. Хотелось бы пожелать, чтобы подобная рубрика появилась и на сайтах украинских архивов.

Режим доступу : <http://archive.gov.ua/>

¹⁵ Збірники архівних документів [Електронний ресурс] : сторінка сайту Державного архіву Харківської області. – Режим доступу : http://archives.kh.gov.ua/?page_id=10165

¹⁶ Публікації [Електронний ресурс] : сторінка сайту Центрального державного науково-технічного архіву. – Режим доступу : <http://archive.gov.ua/ukr/category/vidannya.html>

¹⁷ Галерея [Електронний ресурс] : страница сайта Государственного архива Белгородской области. – Режим доступа : <http://belarchive.ru/deyatelnost/gallereya.html>

Подводя итоги, можно отметить еще несколько положительных особенностей сайтов Государственного архива Харьковской области и Центрального государственного научно-технического архива Украины – это работа сайтов в трех версиях: на украинском, русском и английском языках, что позволяет даже иностранным пользователям заходить на сайт и просматривать информацию об архиве. К положительным сторонам можно отнести наличие версии сайта ГАХО для слабовидящих людей.

Однако анализ украинских сайтов выявил и целый ряд их слабых сторон. Прежде всего, недостатки наших архивов связаны с их обязательной структурой, которая определяется нормативными актами, исходящими от Укргосархива [1]. Эта структура предполагает скорее не учет запросов пользователей, сколько презентацию нормативной базы работы архива. Таким образом, концепция сайтов наших архивов, в значительной мере, направлена на коммуникацию с властью, с ее законодательными и исполнительными органами. Такие рубрики в дополнительном меню как «Государственные закупки», «Регуляторные акты», «Предотвращение проявлений коррупции», «Реализация Закона Украины «Об очистке власти» и т.д. не совсем понятны для любой категории пользователей. Иногда и здесь, конечно, можно обнаружить полезную информацию. Так на сайте ЦГИАК и ГАХО, под рубрикой «Доступ к публичной информации» размещены бланки запросов в архив, однако и на этой странице выдержки из нормативных документов об использовании информации отесняют на третий план информацию для пользователей. Порой создается впечатление, что коммуникация с пользователями является второстепенной задачей сайтов архивов. Понимаем, что ситуацию не изменить снизу в условиях централизованной системы управления архивами. Но, возможно, ситуацию может частично улучшить создание на сайтах архивов дополнительного меню, направленных на удовлетворение интересов различных категорий пользователей,

параллельно с меню, полностью посвященным презентации нормативной базы работы архива.

Список источников и литературы

1. Наказ Укрдержархіву від 23.12.2014 № 9/5 «Про супровід галузевого веб-порталу «Архіви України» та власних веб-сайтів СФД, державних архівних установ» [Електронний ресурс] // Державна архівна служба України. Накази з основної діяльності та з особового складу. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2014-c>.

2. Сайт Центрального державного історичного архіву України (м. Київ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cdiak.archives.gov.ua/>

3. Сайт Российского государственного исторического архива. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fgurgia.ru/#>

4. Сайт Государственного архива Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://statearchive.ru/>

5. Сайт Архіву стародавніх актів у Варшаві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agad.gov.pl/>

6. Сайт Державного архіву Харківської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archives.kh.gov.ua/>

7. Сайт Государственного архива Белгородской области [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://belarchive.ru/>

8. Сайт Центрального державного науково-технічного архіву України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.gov.ua/>

Анастасия Рыбалко

**Особенности работы Государственного архива
Харьковской области с населением**

Ознакомившись с работой Государственного архива Харьковской области в сфере обслуживания граждан, на основе изучения его отчетов [См.: 3, с. 26], а также нормативных документов, регулирующих работу архива [1], можно сделать вывод, что механизм обслуживания запросов граждан хорошо отлажен. Можно говорить и о высоких результатах такой работы. Однако, стоит отметить, что, по словам самих сотрудников архива, эти высокие результаты в будущем могут быть снижены, так как сегодня существует тенденция к сокращению количества архивных служащих при возрастающих объемах работы.

Любой человек, желающий получить информацию или справку по волнующему его вопросу, может обратиться в Государственный архив Харьковской области через «стол справок», который принимает посетителей каждый вторник и четверг. Приемом запросов граждан занимается главный специалист отдела информации. В «столе справок» запросы регистрируют и вносят в канцелярскую книгу, присваивая индивидуальный номер. После регистрации запросы попадают к начальнику отдела, который распределяет их среди сотрудников. Как отметила начальник отдела организации и координации архивного дела ГАХО Ольга Сергеевна Гнездило, запросы могут распределяться между сотрудниками по нескольким принципам: географическому, хронологическому или в зависимости от занятости сотрудника. После принятия заявки от гражданина сотрудник архива обрабатывает ее в течение 30 календарных дней и по истечении этого времени обязан предоставить ответ. Иногда случается, что сотрудники не укладываются в указанный срок и могут продлить его, предоставив при этом промежуточный ответ. Механизм обслуживания граждан предполагает такую

услугу как срочные ответы. Они предоставляются только на запросы иногородних жителей, представителей власти и правоохранительных органов. В среднем за месяц в архив может поступить от 200 до 400 срочных запросов.

Как свидетельствуют отчеты предыдущих лет и сведения последних десяти месяцев, спрос среди граждан на услуги архивного учреждения возрос. Это связано, не в последнюю очередь, с предоставлением возможности гражданам обращаться с запросами в архив с помощью интернета. Данная услуга была введена в Государственном архиве Харьковской области в 2007–2008 годах. Это привело к тому, что при сохранении количества запросов путем личного обращения граждан и посредством обращения почтой количество запросов увеличилось практически вдвое. При этом нехватка кадров препятствует эффективной обработке всех запросов в срок. Работу усложняет также и то, что архив располагается в двух зданиях (одно находится на улице Мироносицкой, 41, а второе на проспекте Московском, 7). Более того, сотрудники отдела информации вынуждены совмещать работу по обслуживанию граждан с научно-методической работой [2].

Что касается характера запросов граждан, то тематика значительно изменилась со времени обретения Украиной независимости. Все чаще в архив обращаются с социально-правовыми запросами. В основном это запросы, связанные с урегулированием имущественных прав на недвижимое имущество. Например, в архив обращаются в ходе процедуры вступления в наследство, в случае если название улицы, на которой находится недвижимое имущество, было изменено. С принятием закона о декоммунизации и начавшимся в связи с этим переименованием населенных пунктов, улиц и районов объем работ значительно возрастет. Также участились запросы, связанные с подтверждением трудового стажа для пересчета пенсий, подтверждением стажа работы на определенной должности в связи с присвоением званий или наград за трудовую деятельность.

С особым вниманием сотрудники архива относятся к обращениям граждан, касающимся восстановления имен родственников, которые пострадали в результате репрессий или были угнаны на работы в Германию в период Второй мировой войны. В частности, остаются многочисленными запросы, направленные на выявление имен репрессированных. Такая волна запросов началась после принятия в 1991 году Закона «О реабилитации жертв политических репрессий в Украине». В период 1990-х гг. в случае поступления такого запроса сотрудник отдела информации ставил печать «Контроль» и решение этого запроса переходило под личный контроль руководства архива. Сейчас количество подобных запросов возросло, но при этом значение внешних форм контроля уменьшилось. Изменился и контингент запрашивающих такие сведения. Если раньше это были преимущественно ученые-исследователи, занимавшиеся изучением биографии того или иного исторического деятеля, то на данный момент, как отмечают сотрудники архива, такими делами чаще интересуются краеведы. Например, краеведы Балаклейского района собирают данные о репрессированных земляках и готовят специальное издание.

Одной из популярных тем запросов остаются генеалогические запросы. Однако прием таких запросов на данный момент приостановлен из-за упомянутой проблемы нехватки кадров и наличия множества запросов социально-правового характера. На сегодняшний день восстановлением генеалогии можно заниматься самостоятельно, записавшись в архив или обратившись к частным специалистам, которые предоставят информацию за вознаграждение. Часто именно с такими запросами в архив обращаются иностранные граждане, которые находятся в процессе получения гражданства Украины или ищут своих родственников.

Приведем немного статистики, полученной от сотрудников архива. В 2015 году было зафиксировано 326 тематических запроса, 174 – генеалогических, 3439 запросов социально-правового характера. При этом 613 запроса поступило от

иностранных граждан¹.

Одним из видов работы архива с населением является обслуживание запросов для работы непосредственно с материалами архива в научных целях. К сожалению, нехватка кадров влияет и на обслуживание подобных запросов. В результате – длительное ожидание заказанных дел, ограничение количества описей и дел, которые могут выдаваться за один раз. Подобную ситуацию могло бы исправить размещение указателей и описей в электронном виде. Например, в архивах Польши исследователь ожидает заказанные дела около двух часов после оформления заявки и может получить за один раз более 10 описей и дел. Наши же реалии таковы, что для получения дел необходимо ждать минимум две недели, при этом возможна ситуация, что не все заказанные дела выдадут, так как состояние этих дел может оказаться неудовлетворительным. Для проведения же реставрации подобных единиц хранения не хватает специалистов и лабораторий. Следующая проблема заключается в том, что в наших архивах фотографирование или сканирование листов дела часто запрещено или относится к сфере платных услуг, в то время как, например, в Польше все эти услуги бесплатны, более того, исследователю даже предоставляется возможность воспользоваться техникой архива для копирования необходимых документов.

Нам кажется целесообразным предложение пополнять электронными документами архив за счет копий, сделанных самими исследователями. Такое нововведение позволило бы архиву расширить количество дел, которые можно добавить к электронному каталогу. Однако кардинально изменить ситуацию с доступом к архивной информации позволит только стратегическое решение данных проблем и выделение дополнительных ресурсов как материальных (для покупки оборудования, обрабатывающего и хранящего цифровую инфор-

¹ За помощь в предоставлении информации благодарим О. С. Гнездило.

мацию), так и трудовых ресурсов (специалистов, которые бы специально занимались этим направлением работы).

Помимо удовлетворения запросов граждан сотрудники архива ведут широкую просветительскую работу. На базе архива регулярно проводятся читательские конференции, собирающие как исследователей-профессионалов, так и историков-аматоров, интересующихся определенной темой, периодом или событием. Например, были проведены читательские конференции, посвященные истории харьковского партизанского движения, истории национально-культурных объединений, вопросам истории церкви, в частности Харьковской епархии УПЦ. Еще одним видом просветительских мероприятий архива являются Дни открытых дверей. Но, к сожалению, в данный момент их проведение также невозможно из-за указанных выше причин (нехватка ресурсов и кадров).

Для нормализации работы Государственного архива Харьковской области необходимо осуществить реформирование всей системы организации архивной работы. Очень многие идеи и инициативы сотрудников архива остаются нереализованными из-за нехватки финансирования и кадровых проблем. Важной проблемой функционирования ГАХО является отсутствие единого помещения для хранения дел, площадь которого позволила бы осуществлять профессиональную деятельность. Проблема встала особенно остро после того, как приказом Министерства юстиции Украины в ГАХО были переданы на хранение из отделов записи и регистрации актов гражданского состояния все метрики и регистрационные книги с конца XVIII века.

Архив и архивное дело играет очень важную роль в развитии общества и функционировании делопроизводства различных структур. Основной задачей архива является сохранение и популяризация исторического наследия. Однако сегодняшние условия, в которых оказались архивы в Украине, не способствуют их эффективной работе. Можно утверждать, что с каждым годом происходит накопление неразрешенных проблем

и все большее отставание архивного дела в Украине от того уровня, который можно наблюдать в странах зарубежья.

Список источников и литературы

1. Наказ Державного комітету архівів України «Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій» [Електронний ресурс] // Державна архівна служба України. Нормативна база. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/2009-87-pr.pdf>

2. Положення про відділ інформації та використання документів [Електронний ресурс] // Сайт Державного архіву Харківської області. – Режим доступу : <http://archives.kh.gov.ua/wp-content/uploads/2014/10/Документ1.pdf>

3. Юдіна Л., Гнезділо О. Про стан розвитку архівної справи в Харківській області у 2013 – 2014 роках / Л. Юдіна, О. Гнезділо // Харківський архівіст: Науково-інформаційний вісник. – Харків, 2015. – С. 6-26.

Сергей Седых

**Межархивная коммуникация:
современное положение и перспективы**

В данной статье сделана попытка проанализировать особенности межархивной коммуникации на примере взаимодействия Центрального государственного исторического архива г. Киева (ЦГИАК) с другими архивными учреждениями. Исследование проводилось на основе следующих материалов: специальных законодательных актов, приказов и положений, регулирующих работу архива; информации, находящейся в открытом доступе в базе интернет-сайтов Укргосархива, ЦГИАКа, ГАХО; архивной периодики, справочных и учебных изданий.

В процессе работы были определены следующие виды межархивной коммуникации: участие в конференциях, методических семинарах, подготовка общих выставок документов; сотрудничество в области создания электронных ресурсов и информационных проектов в сети интернет; совместная деятельность архивов в сфере подготовки и публикации различной печатной и электронной продукции – сборников документов, межархивных аннотированных описей документов; коммуникация, которая предполагает управление структурой архивных учреждений, кадровыми перестановками, внедрением положений различных законодательных актов и приказов в систему архивного дела.

Одна из наиболее важных форм сотрудничества архивных учреждений происходит во время совместной работы отделов разных архивов при реализации общих проектов, прежде всего, при подготовке выставок или сборников документов. Например, в 2013 – 2014 годах над созданием выставки, посвященной юбилею Т. Г. Шевченко, вместе работали сразу несколько соответствующих отделов центральных и областных архивов (ЦГАМЛИ, ЦГАВО, ЦГАОО, ЦГКФФА, ЦГИАК, ЦГИАЛ,

ГНАСБ, ЦГАЗУ, госархивы Киевской, Кировоградской, Полтавской, Сумской, Харьковской, Черкасской, Черниговской областей [11]. Последняя масштабная выставка проводилась в связи с 70-летием создания ООН и также была создана усилиями четырех архивов (ЦГАВО, ЦГАОО, ЦГКФФА, ОГА МИД) [5]. Архивы обменивались информацией, справками, перечнями и скан-копиями документов, а также другими материалами.

Для реализации межархивных выставочных проектов создаются специальные рабочие группы, назначаются ответственные за определенные виды работ. Все материалы передаются ответственному за проведение мероприятия архиву. Следует отметить, что такое сотрудничество происходит на некоммерческой основе.

Высшим руководящим органом для центральных, областных, районных и других архивов Украины является Укргосархив. Архивы могут, если это не противоречит «Положению про организацию работы архива», самостоятельно принимать определенные организационные решения [10]. В частности, внутренняя инициатива архива может быть направлена на работу с исследователями и другими научными организациями в рамках оговоренных проектов. При этом Укргосархив выступает в роли координатора такого сотрудничества.

Важной составляющей межархивного сотрудничества является участие работников архива в научных конференциях, которые призваны способствовать налаживанию диалога между специалистами. Задачи конференций часто включают в себя обсуждение актуальных теоретико-методологических и практических проблем. 11-12 октября 2012 года состоялась Международная научно-практическая конференция «Электронный документ: актуальные задачи и практическое внедрение». В ходе дискуссии особое внимание было обращено проблеме создания и функционирования электронных документов, возникающих на практике перед документоведами, архивистами и управленцами на современном этапе развития информационных

технологий и электронного управления [13]. Определению возможных путей решения вопросов, связанных с совместной работой архивных подразделений в научных учреждениях Украины была посвящена Всеукраинская научно-практическая конференция «Архивы – Наука – Общество: пути взаимодействия», состоявшаяся 21–22 мая 2015 года [12].

На межнациональном уровне ежегодно проводятся рабочие заседания конференций Евро-Азийского регионального отделения Международного совета архивов (ЕВРАЗИКА), в которых делегации украинских архивов принимали активное участие вплоть до 2014 г. Эти конференции традиционно посвящаются рассмотрению вопросов, связанных с повышением квалификации работников архивов, подготовкой и реализацией совместных проектов и т.п.

К сожалению, на современном этапе данный канал коммуникации ограничивается различными факторами, одним из которых является высокая общая занятость работников архива. Участие в конференциях также ограничивается материальной стороной вопроса, так как затраты, осуществляемые в ходе подготовки и участия в мероприятиях такого рода, зачастую возлагаются на плечи самого участника, т.е. работника архива.

С 1991 г. в Украине существует Общество архивистов Украины (далее – ОАУ), главная цель которого заключаются в «содействии развитию архивного дела в Украине, удовлетворении и защите законных общественных, экономических, творческих... интересов членов Общества» [15, с. 2]. К сожалению, на сегодняшний день потенциал деятельности этого общества остается нераскрытым. Достаточно отметить, что съезды ОАУ проходят каждые 4 года, при этом не существует даже собственного интернет ресурса. В условиях современного ускоренного развития общественно-политической жизни в Украине работа ОАУ по налаживанию коммуникации среди архивных работников выглядит недостаточной.

На сегодняшний день все архивы Украины, а также исследователи сталкиваются с одной общей для всех и очень важной проблемой, актуальность которой с каждым годом возрастает – это преодоление разобщенности фондов. Так, после окончания Второй мировой войны очень многие архивные фонды сильно пострадали. Здесь дело не только в физическом уничтожении документов и, соответственно, в их безвозвратных потерях. Многие архивные документы, по окончании войны после возврата из эвакуации или из Германии вернулись не в «родные» архивы. Такое положение дел усугубляется еще и тем, что довоенная учетная документация архивов была утеряна или погибла. На данный момент речь не идет о восстановлении довоенных архивных фондов, усилия архивистов направлены, прежде всего, на составление межархивных аннотированных описей документов. Создание таких сборников поможет существенно оптимизировать работу исследователей. На сегодняшний день существует несколько путеводителей по архивам Украины, однако все они ограничиваются описанием фондов какой-то одной области [2; 3]. Особое место среди этих сборников занимает многотомное издание – «Сводный каталог метрических книг», выходящее с 2009 г. В задачи этого сборника входит предоставление информации о метрических книгах, которые хранятся в архивах всех областей Украины [6].

Государственная архивная служба Украины сотрудничает с зарубежными архивными, научными и музейными институтами, международными обществами, такими как Центральный архив МВД Республики Польша, Американский мемориальный музей Холокоста (США), Документационный центр объединения «Саксонские мемориалы» (ФРГ), Национальным Мемориалом Катастрофы и героизма Яд Вашем (Государство Израиль), с которыми заключены международные договоры о сотрудничестве гуманитарного характера [9]. Это сотрудничество ориентировано на совместное участие в различных проектах, предполагающих обмен информацией. До января 2012 года

государственные архивы и, в частности ГАХО, сотрудничали с генеалогическим обществом Юта (США) [14].

На сегодняшний день Укргосархив является участником нескольких международных архивных программ: это «Память мира», которая реализуется под эгидой ЮНЕСКО; «Восстановление Памяти Польши»; Совместное архивное наследие стран и народов Центральной и Восточной Европы; Реконструкция документального наследия и книжных собраний Радзивиллов. Одна из международных программ ЮРБИКА предполагает совместное создание архивного портала Европы, фондохранилища которого уже располагают 14 млн. архивных материалов [7].

Другая возможная форма международного сотрудничества – это участие в международных конференциях. Укргосархив и государственные архивные учреждения его системы принимают активное участие в ежегодных Международных конференциях Круглого стола архивов (CITRA) и международных конгрессах архивов. В 1996–2000 гг. представители государственной архивной службы Украины входили в состав Исполкома Международного совета архивов (в составе членов которой государственная архивная служба Украины находится с 1956 г.), а также Координационного бюро европейских программ (ICA / EUR) и Комитета по информационным технологиям (ICA / CIT). Укргосархив также является членом Консультативного совета руководителей государственных архивных служб государств-участников СНГ. В сотрудничестве с зарубежными исследователями отечественные архивисты принимают участие в наполнении информацией популярного в архивной среде журнала межнационального уровня «СОММА» [8].

Проблемами общих электронных порталов, выставок и др. занимается специально для этого созданный электронный архив (ЦГЭА Украины). В его функции также входит разработка и внедрение программного обеспечения и технических средств в работу архивов Украины. Начиная с 2010 г. на этом портале было создано около 10 online выставок [1]. Также online

выставки можно найти на сайте Укргосархива [4]. Отдельные архивы, как правило, выкладывают всю необходимую информацию на свой сайт. Здесь же можно найти электронные выставки со скан-копиями документов, указатели к определенным фондам, публикации по архивным документам.

Подведем некоторые итоги. На сегодняшний день в архивной среде уровень коммуникации сложно оценить однозначно. При рассмотрении вопросов, касающихся связей между центральными и областными архивами, следует признать, что эти контакты довольно редки и базируются скорее на принципах вынужденной необходимости, нежели целенаправленного обоюдного сотрудничества. Понятной выглядит позиция центральных архивов, для которых этот канал сотрудничества не является доминирующим. Это обусловлено спецификой фондообразования данных архивов, когда связь налаживается только в случае отсутствия тех или иных документов в самом архиве. Однако остается открытым вопрос, насколько более плотное сотрудничество с центральными архивами необходимо областным и районным архивам. Областные и другие архивы, возможно, были бы более заинтересованы в упрочении связей с центральными архивами в вопросах, которые касаются реализации общих проектов.

Если говорить о степени самостоятельности архивов в определении межархивных коммуникативных стратегий, то она видится нам как недостаточная. Все-таки, контроль высшего руководящего органа (Укргосархив) над другими архивами определяет направление их работы, лишая при этом части автономного развития. Поэтому рассматривать этот фактор как положительный можно только в том случае, когда высший руководящий орган способствует решению возникающих проблем. Это отчетливо заметно в современной ситуации, когда возникает необходимость в проведении реформирования принципов работы архивного дела. Проведение этих реформ зависит от многих факторов, среди которых наиболее важным нам

представляется модель управления архивными учреждениями Украины, взятая тем или иным конкретным руководителем архивной службы Украины.

Конструктивным представляется сотрудничество с иностранными архивными организациями. Практика подобных контактов уже зарекомендовала себя как вполне успешная. Дальнейшее расширение сотрудничества путем подписания с зарубежными архивами договоров о дружбе и сотрудничестве поможет не только расширить объем отечественных фондохранилищ новыми документами, но и будет способствовать более динамичному внедрению опыта работы в сфере архивного дела в Украине. Кроме этого, участие в крупных международных проектах уже позволяет создавать межнациональную систему фондохранилищ, как, например, в международной программе ЮРБИКА, а это создает дополнительные гарантии сохранения фондов.

В последнее время все более актуальными становятся выставки, которые можно увидеть в online режиме. Сотрудничество архивов в этой сфере поможет создавать очень интересные и нестандартные проекты, которые можно уже увидеть на сайте ЦДЭА Украины.

На данный момент в архивной среде остро ощущается потребность в полноценной работе совещательного органа, главная цель которого должна заключаться в налаживании контактов между архивными учреждениями Украины. К сожалению, деятельность Общества архивистов Украины выглядит недостаточной.

Одна из наиболее актуальных проблем на сегодня представлена очевидной необходимостью составления межархивных аннотированных описей документов. Этот вопрос также сложно решить сотрудникам отдельных архивов, так как многие из них просто в этом не заинтересованы, хотя на межархивных конференциях эта тема уже не раз становилась предметом дискуссий. Возможно, решение этого вопроса следует искать на основе разработки и внедрения специальных государственных программ.

Список источников и литературы

1. Виставки онлайн [Електронний ресурс]. Режим доступа: http://tsdea.archives.gov.ua/ru/?page=sections_.
2. Державний архів Одеської області. Зведений каталог метричних книг. 1797–1939. – Одеса, 2011. – Вип. 1. – 424 с.
3. Державний архів Тернопільської області.: путівник / Укрдержархів ; Держархів Терноп. обл. – Тернопіль, 2011. – 370 с.
4. Документальные выставки on-line [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.archives.gov.ua/Rus/Sections/>
5. Документальні виставки on-line: До 70-ї річниці створення Організації Об'єднаних Націй [Електронний Ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Sections/OON/>.
6. Зведений каталог метричних книг, що зберігаються в державних архівах України: міжархів. довідник: у 8-ми т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/Spec_dovidnyky.php.
7. Международное архивное сообщество. ЮРБИКА (EURBICA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Rus/International/MAC.php>.
8. Новий міжнародний архівний часопис «Comma» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Rus/International/MAC.php>.
9. Перелік міжнародних договорів міжвідомчого характеру, укладених Державною архівною службою України (Головархівом, Держкомархівом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/International/Int_agreement.php.
10. Положення про організацію роботи архівів. Нормативна база. Положення з архівної справи та діловодства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Provisions/>.
11. Приказ Укргосархива от 22 июля 2013 № 99 «Об участии государственных архивных учреждений в мероприятиях по

подготовке и празднованию 200-летия со дня рождения Тараса Шевченко» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.archives.gov.ua/Rus/Shevchenko/>

12. Програма Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародним участям «Архивы – Наука – Общество: Пути взаимодействия». – Киев, 2015. – 59 с.

13. Резолюция Международной научно-практической конференции «Электронный документ: актуальные задачи и практическое внедрение» (Жизненный цикл электронного документа) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dn.archives.gov.ua/news/mezdunar/2012_10_11-12_rezol_ru.pdf.

14. Співробітництво держархіву Харківської області з “Тенеалогічним товариством штату Юта” (США) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archives.kh.gov.ua/?page_id=1020.

15. Статут спілки архівістів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Archives/Statut_spilky_arkhivistiv.pdf.

КРАЄЗНАВСТВО**Юрий Бутенко****Роль негосударственных архивов
в исследовании партизанского движения**

Партизанское движение в Украине в годы Второй мировой войны всегда было предметом пристального изучения историками. Не угасает интерес к данной теме и спустя множества лет после Победы. Обусловлено это не только грандиозностью героических свершений того времени, но и другими причинами. Одной из них является введение в научный оборот новых архивных материалов.

При этом нужно отметить, что источником новых для науки документов, фотографий, воспоминаний являются не только фонды централизованных архивов, но также и фонды местных организаций и учреждений. Как пример, музейный комплекс Змиевского лица № 1 им. З. К. Слюсаренко.

Накануне 50-летия Октябрьской революции, 14 мая 1966 г., в Змиевской средней общеобразовательной школе №1 (так тогда называлось учебное учреждение) был создан Музей боевой славы (приказ Министерства образования УССР № 39). При Музее работал постоянно действующий кружок «Красные следопыты». Главное внимание в то время уделялось изучению событий революций 1917 г. и Гражданской войны 1917–1921 гг., биографиям ветеранов Красной Армии. С течением времени исследовательские интересы работников Музея боевой славы и школьников перешли к изучению событий Второй мировой войны, биографий её ветеранов.

Хотелось бы акцентировать внимание на архивном отделе музейного комплекса, а именно на фонде № 5 «Великая Отечественная война 1941–1945 гг.». За долгие годы собраны сотни фотографий ветеранов войны и партизанского движения, их

анкеты, биографии, наградные документы, воспоминания. Всё это само по себе создаёт добротную источниковую базу для исследований данного периода истории как Змиевского района, так и Харьковской области, в целом.

Особый интерес может представить подшивка писем из переписки Александра Николаевича Савченко (бывшего первого секретаря подпольного райкома партии) и бывшего комиссара партизанского отряда № 65 «Коммунар» Петра Романовича Куляса. Братья по оружию в переписке обсуждают многие вопросы: кто виноват в гибели командира отряда № 65 Якова Андреевича Брехунца, роль отдельных личностей во время оккупации, послевоенное самозванство некоторых мнимых партизан. Безусловно, эти письма, не предназначенные для посторонних глаз, приоткроют перед исследователем завесу тайны в некоторых вопросах, помогут критически оценить историографию советского периода.

Сказанное делает материалы архивного отдела музейного комплекса Змиевского лица № 1 им. З. К. Слюсаренко ценным источником в изучении партизанского движения в Змиевском районе. А если учесть количество таких негосударственных архивов, то можно представить и количество нового фактического материала, который ещё только предстоит ввести в научный оборот.

Тетяна Вербицька

Зберігаємо історію

Архіви виникли з появою писемності й утворенням держав. Матеріали, які вони зберігають, відображають суспільні стосунки в періоди різних історичних епох та широко використовуються із науковою, політичною й практичною метою. Археологічні дослідження свідчать про існування архівів ще в рабовласницьких державах. Найбільш прадавнє протокіпу (складається з 12 звисаючих ниток, деякі з вузликami, і обмотаних навколо паличок) виявлене при розкопках кімнати однієї з великих пірамід і датується приблизно 3000 роком до нашої ери. У добу середньовіччя документи зберігалися у замках королів, феодалів, у монастирях та церквах. А вже з приходом капіталізму в Англії, Франції, Швеції та інших країнах було створено національні архіви й органи управління державними архівами. Подібні традиції існували й у Київській Русі.

Державні архіви в наш час здійснюють управління архівною справою і діловодством на всій території держави, забезпечують збереження документів, які утворилися в процесі діяльності, мають культурну цінність та є надбанням народу. У цій системі працює й Архівний відділ Красноградської районної державної адміністрації. Свою діяльність він розпочав в жовтні 1943 року. Зараз на зберіганні у нас знаходиться 282 фонди документів на паперовій основі загальною кількістю 32440 одиниць за період із початку заснування до 2014 року. Загальна протяжність стелажних полиць становить близько 500 погонних метрів. До архівного відділу райдержадміністрації звертаються сотні громадян не тільки з України, а й зарубіжжя, з метою одержання потрібної інформації. Для обслуговування такої кількості документів та відвідувачів, необхідно мати добре організовану систему обліку, вести відповідні журнали та картки, дбати про належне зберігання документів. Тож ми не маємо права на

недбале ставлення до надбань минулого, втрату чи псування документів. Адже архіви – це єдине місце, де зберігаються важливі для всіх поколінь джерела інформації.

Ніна Кунденко

**Пам'ять жива
(Балаклійщина в Другій світовій війні)**

Дуже мало залишилось людей, які брали участь безпосередньо у боях за визволення території України і всієї Європи від нацистських загарбників, але вони є, і ще живі свідки трагічних подій, які пам'ятають втрати рідних і близьких членів сім'ї, голод і розруху, що принесла Друга світова війна. Згадуючи минуле кожен житель Балаклійського району, найвіддаленішого його куточка, найбільше бажає, щоб не повторилася війна, особливо в світлі подій сьогодення, коли гинуть земляки на Донеччині, яка межує з нашим Слобожанським краєм.

Інформацію про минуле, про славетних балаклійців, які боронили рідну землю від навали німецьких завойовників, повинна зберігати наша пам'ять, її треба доносити до молоді, щоб ген пам'яті не стерся, не затьмарився сучасниками, які намагаються перекрутити події, переписати історію.

Вивчаючи документи Асіївської сільської ради за 1944-1945 роки, можна стверджувати, що як тільки війна відступила від меж району, розпочалась відбудова зруйнованого. На засіданнях виконкому з оптимізмом обговорювали інформацію голів колгоспів, що розташовувались на території ради: ім. Котовського (т. Разінкова М.Т.), колгоспу ім. Куйбишева (т. Катюхіна І.Г.), ім. Димитрова (т. Голоперова Ф.У.), ім. Чапаєва (т. Архіпова А.Ф.), ім. Полум'я Революції (т. Каменева Т.І.) про весняну посівну кампанію, звітували, скільки гектарів землі засіяли, та які проблеми мали, що в майбутньому треба не допускати.

А в цей час війна ще продовжувалась і сільські ради отримували листи з фронту від солдат, де йшлося про долі людей, хтось хотів дізнатися про рідних, зв'язок з якими був втрачений, хтось хотів, щоб про його близьких попіклувалися, допомогли, бо він, солдат, ще воює з фашистами.

Мовою оригіналу надаю лист, який написано на аркуші паперу, пожовклому від часу. Лист був складений у вигляді трикутника, як усі листи того часу, зворотня адреса: польова пошта № 53551, стоїть штамп «просмотрено военной цензурой»: «Здравствуйте родные земляки асеевцы! Я — юноша, Аксенов Александр Васильевич. Мне 19 лет. Я защищаю свою любимую Родину, вот уже будет 3 года, как я с боевым оружием сражаюсь против немецких псов. На моем счету не один десяток немецких солдат и офицеров, это моя месть. Я потерял много своих родных, в том числе и своего меньшего брата Сергея, 3-х двоюродных, 3-х дядей. Я отомщу извергам за все и всех. Я — артиллерист. Я от Вас ушел в Красную армию и теперь сражаюсь с врагами за Вас, за земляков, за Родину. Прошу вас, дорогие земляки, честно трудиться на трудовом фронте.Мы у стен Берлина». Лист датовано 12.02.1945 р., отримала сільська рада 22.02.1945 р.

А вже 9 травня 1945 року було оповіщено, що прийшла довгоочікувана Перемога в Другій світовій війні.

Дорогі земляки, у цей пам'ятний для багатьох поколінь день, відвідайте ветеранів, свідків тих подій, пошануйте їх, хай тепло ваших сердець зігріє їм душу, позбавить самоти й вони відчують, що про їх подвиг не забули, пам'ять жива. Всім ветеранам-визволителям бажаємо міцності духу, здоров'я, любові близьких та поваги оточуючих людей. Хай буде мир!

Джерела та література

1. Архівний відділ Балаклійської РДА, фонд Р-50, спр.13, арк. 3, спр. 10, арк. 50.

Вікторія Легуша

**Сахновщина після визволення
(за документами Архівного відділу Сахновщинської
районної державної адміністрації)**

Вересень 1943 року. Після довгих очікувань, великих втрат, руйнувань, надій та сподівань Сахновщинський район звільнений від німецько-нацистської навали. Мирне життя відроджується.

Саме вересень-жовтень 1943 року є датою заснування багатьох підприємств та установ Сахновщинського району або датою поновлення діяльності тих, що припинили її через воєнні дії. Починає роботу виконавчий комітет Сахновщинської районної Ради депутатів трудящих та його відділи: фінансовий, народної освіти, охорони здоров'я, земельний (пізніше – сільського господарства та заготівель), торгівельний відділ, дорожній, відділ соціального забезпечення, комунального господарства, відділ сільського і колгоспного будівництва, які забезпечують діяльність всіх сфер народного господарства району та контроль за їх показниками.

У селищі свою діяльність розвиває виконавчий комітет Сахновщинської селищної ради депутатів трудящих, у районі – виконавчі комітети сільських рад. Цікаво, що крім тих сільських рад, що діють на сьогодні, у 1943 році почали роботу Гришівська, Германівська, Олексіївська, Костянтинівська, Ново-Єгорівська (пізніше перейшла у Первомайський район), Михайлівська, Максимівська, Надеждинська, Новодмитрівська, Степанівська, Терноватська, Чернолозька, Олександрівська сільські ради. Як свідчать архівні документи, у 1943 році в нашому районі існувало близько 30 сільських і 1 селищна ради. Названі сільські ради, в основному, вели свою діяльність недовго, уже в 50-х роках вони були приєднані до більш великих сільських рад.

Сільські та селищна ради у 1943-1945 роках на своїх засіданнях розглядали питання виділення садиб жителям, підготовки до весняної посівної кампанії, про відбудову зруйнованих ферм, ремонт сільськогосподарського реманенту, ремонт шкіл, навіть бідкалися про відвідування учнями школи та забезпечення шкіл вугіллям.

Цікаво, що в 1944 році виконком Сахновщинської селищної ради розглядає на своїх засіданнях питання про благоустрій селища. У зв'язку з підготовкою до свята 1 Травня ухвалене рішення привести селище в порядок, засипати ями, побілити хати та дерева, прибрати у дворах.

У 1943-1944 роках здійснювалася мобілізація робочої сили для роботи в «чорній металургії» на Донбасі.

Відновлюється сільськогосподарське виробництво. Навколо кожної сільської ради виникають сільськогосподарські артіль (колгоспи). Вони створюються практично в кожному селі. Назви артілей були партійного спрямування, типового для того часу: ім. Сталіна, «Жовтневі зорі», «Переможемо», «Серп і молот», ім. Леніна, ім. Кагановича, «Соціалістичний шлях» та інші. Найбільш великими підприємствами були Радянське тваринницьке господарство (радгосп) ім. 20-річчя Жовтня, с. Жовтень, Радянське тваринницьке господарство (радгосп) «Червоний степ», с. Бондарівка, Радянське тваринницьке господарство (радгосп) ім. 17-ї партконференції, с. Шевченково, сільськогосподарська артіль (колгосп) ім. Горького, с. Лебедівка, сільськогосподарська артіль (колгосп) ім. Чкалова, с. Новоолександрівка та інші. Сахновщинська селищна рада мала артіль «Шлях Леніна» в с. Цветовщина, ім. 15-го партз'їзду в сел. Сахновщина. У 50-х роках невеликі артілі почали укрупнятися, їх кількість зменшилася, деякі безперспективні припинили свою діяльність.

Для забезпечення роботи сільськогосподарських підприємств у 1943 році відкрилися Сахновщинський районний заготівельний пункт, заготівельний пункт сіно-солома, контора із

заготівлі худоби, яка пізніше реорганізована в Сахновщинський відгодівельний радгосп, районна контора із заготівлі зерна, контора із заготівлі кожаної сировини. Для обслуговування підприємств почали роботу Сахновщинська, Тавежнянська, Лигівська машино-тракторні станції. Пізніше, у 1944 році, відкрилися Сахновщинська нафтобаза та Сахновщинський Державний лісопитомник.

Завирувало життя. Працює Сахновщинський районний державний млин, який згодом розширюється до районного харчового комбінату. Сахновщинська районна споживча спілка відкриває мережу сільських споживчих товариств по селах району. До них приєднуються Сахновщинський маслозавод та районний комбінат місцевої промисловості, які збільшують кількість своїх послуг, починає діяльність районна інкубаційна станція, промислово-кооперативна артіль з пошиття одягу та взуття. Сахновщинська селищна рада рішенням виконкому відкриває парувальний пункт з метою розвитку поголів'я великої рогатої худоби.

У Сахновщині для обслуговування населення та підприємств відкриваються установи: Державна трудова ощадна каса, районне відділення Державного банку, відділення статистики, працюють народний суд та районна прокуратура, районний відділ Народного комісаріату внутрішніх справ, районна контора зв'язку.

Висвітлює всі відбудови й перебудови Сахновщинського району та держави в цілому редакція районної газети «Комунар» – орган Сахновщинського районного комітету Комуністичної партії України і Сахновщинської районної Ради депутатів трудящих, що в 1963 році перейменована в редакцію районної газети «Колос».

Людмила Оробченко

**Села та колгоспи Близнюківщини
в післявоєнний період
(за архівними документами сільгоспартілей (колгоспів)
1943-1950 рр., інспекції по сільському господарству
Близнюківського райвиконкому за 1944-1950, 1954 рр.)**

Життя селян Близнюківщини в післявоєнний час було надзвичайно важким, про що свідчать архівні документи за цей період. Однак, незважаючи на розруху та виснаженість, відразу після звільнення нашої землі від нацистських загарбників почали відновлювати свою роботу сільськогосподарські артілі (колгоспи). За період з 1943 по 1950 роки на території Близнюківського району діяло 78 сільгоспартілей (колгоспів), які працювали майже в кожному селі.

У рідному мені селі Ганно-Рудаєве, де зараз проживає всього декілька сімей, у післявоєнні роки діяв колгосп під назвою «Червоний шлях», у якому працював 121 колгоспник із загальної кількості населення 232 людини. А деяких сіл, де вирувало колгоспне життя, уже взагалі немає.

Основним напрямком діяльності колгоспів було вирощування зернових культур. Урожайність зерна в ті роки була невисокою, через нестачу посівного матеріалу, відсутність техніки, господарського інвентарю, реманенту, брак робочої сили. Так, згідно звітності за 1945 рік, урожайність озимої пшениці по колгоспах становила від 7 до 10, подекуди по 15 цт/га, але особливо неврожайним був 1946 рік: з 1 га було зібрано всього від 4 до 6, подекуди 7 цт/га.

Окрім вирощування зернових культур у колгоспах займалися ще й вирощуванням овочевих культур, птахівництвом, бджільництвом. Значна площа землі знаходилася під плодовоягідними насадженнями, від яких господарства отримували теж певний дохід. Обсяг тваринництва в колгоспах був незна-

чний. Так, у кожному господарстві було всього від 1 до 3 корів, 1-2 коня, і то далеко не скрізь. І хоча технічне обслуговування колгоспів здійснювали три машинно-тракторні станції (МТС) – Близнюківська, Добровільська та Криштопівська, вони не могли в повній мірі забезпечити потребу колгоспів у сільгосптехніці, оскільки її наявність на той час була невелика.

Робота на полі проводилася переважно вручну. Основною робочою силою були жінки, люди похилого віку та підлітки. За 1944 рік питома вага вироблених трудоднів цими категоріями сягала 85 відсотків, а чоловіків — лише 12 відсотки. І це зрозуміло, адже війна ще тривала. З 1945 року кількість чоловіків у колгоспах починає збільшуватися.

Аналізуючи статистичні показники колгоспів за 1944-1950 рр. дивуєшся: звідки ж селяни брали сили, адже робота була неймовірно тяжкою, при цьому за 1 трудодень колгоспник отримував в середньому 0,2-1 кг. зерна, 1,5-4 кг. соломи, подекуди 2-3 кг. картоплі, грошова оплата в колгоспах була мізерною. А треба ж було працювати ще й на власних присадибних ділянках, налагоджувати зруйнований побут, житло, адже багато селян тулилися в землянках, не вистачало харчів, одягу, взуття. І в таких умовах селяни підіймали господарство, народжували, виховували та навчали дітей.

Навчанням дітей у школах опікувались також колгоспи, де на засіданнях правління розглядалися питання надання матеріальної допомоги бідним сім'ям, які через матеріальну скруту самостійно не можуть забезпечити дітям відвідування школи. До речі, переглядаючи склад домоволодінь в селах за ті роки помітила такий цікавий момент: як відомо, в селах раніше сім'ї були майже всі багатодітними, при цьому різниця у віці старшої і молодшої дитини сягала до 30 років, на момент народження наймолодшої в сім'ї дитини батьку виповнювалося за 50, а то і 60 років. І таких сімей було дуже багато. От такі були раніше селяни!

У 1950 році дрібні колгоспи почали об'єднуватися з економічно міцнішими господарствами, що було необхідним кро-

ком у той час, внаслідок чого їх кількість у районі зменшилася до 25. З початку 50-х років матеріально-технічний стан колгоспів дещо покращується: значно збільшується кількість сільськогосподарських машин і знарядь, кількість великої рогатої худоби, свиней, коней, овець. Поступово й матеріальний стан селян почав покращуватися. У колгоспах люди починають масово будуватися, про що свідчать питання, що розглядаються на засіданнях колгоспів: про надання земельних ділянок під забудову, виділення будівельних матеріалів тощо. І все ж порівняно з іншими верствами населення, соціальний, правовий та матеріальний стан селян залишається набагато гіршим: у селян відсутні паспорти, вони обмежені в пересуванні, покинути село та влаштуватися на роботу в місті можна було тільки на основі відпускної довідки, яку колгоспи не завжди видавали, а розрахунки з колгоспниками за трудовні будуть замінені на грошові лише в середині 60-х років.

Звичайно, архівні документи післявоєнного періоду в існуванні сіл та колгоспів не можуть у повній мірі передати та відобразити тогочасні події. Лише співставляючи розповіді людей, які жили й працювали в ті часи, можна зрозуміти, що і як відбувалося. Однак документи також передають атмосферу тогочасного побуту, культуру, манеру спілкування. Навіть їх вигляд (написані на обрізках звичайної газети) свідчить про велику матеріальну скруту.

І все ж є надія на відродження села, бо наш народ є нацією землеробів, хліборобів, і як би важко не було, якщо наші діди, батьки пережили таке лихоліття як голод, війна та післявоєнна розруха, ми вистоїмо й зараз, бо ми здатні і обробляти землю, і захищати її.

Юліана Полякова

**Театральне життя Харкова під час
нацистської окупації
(за матеріалами Державного архіву
Харківської області)**

Діяльність культурно-мистецьких закладів Харкова (музеїв, бібліотек, театрів, музичних колективів) під час німецької окупації досі недостатньо вивчена істориками та мистецтвознавцями. Однією з об'єктивних причин цього було те, що за радянські часи документи цього періоду (зокрема газета «Нова Україна» були майже недоступні широкому загалу дослідників, а спогади безпосередніх учасників культурного процесу (емігрантів А. Любченка, Й. Гірняка, Ю. Шевельова), публікувалися тільки на Заході. Але й за останні 20 років ситуація майже не змінилася. Найбільш ґрунтовними та авторитетними залишаються праці відомого театрознавця В. Гайдабури [8, 9], який спирався у своїх дослідженнях на архівні матеріали та неопубліковані спогади сучасників [9, с. 59–61]. Діяльність театрів висвітлюється також у книзі Р. Рибальченка «Харківська культурна еміграція 1942–1943 років» [23], яка була першою спробою дати загальну характеристику культурного життя міста під час окупації. Останнім часом з друку вийшли дві збірки документів, які розкривають життя Харкова під окупаційного періоду – «Харківщина у роки Великої Вітчизняної війни: документи і матеріали» [31] та «Город и война. Харьков в годы Великой Отечественной войны» [11], які, на жаль, майже не розповідають про театральне життя Харкова у роки війни.

Оскільки відомості про діяльність театрів та інших закладів мистецтва під окупаційного Харкова мають уривчастий та несистемний характер, мета цієї статті – відтворення цілісної картини музично-театрального життя міста періоду окупації на основі аналізу матеріалів Державного архіву Харківської області.

Матеріали, що зберігаються в ДАХО, почасти висвітлюють події мистецького життя міста. Це справи, пов'язані з діяльністю відділу освіти Харківської міської управи, якому підпорядковувалися всі заклади культури міста (бібліотеки, музеї, театри). Справи фонду Харківської міської управи (ФР2982) [13] містять як канцелярські (листування між чиновниками і громадянами, накази, звіти, розпорядження, заяви, прохання, анкети), так і статистичні (реєстраційні професійні списки громадян, списки культурних закладів) матеріали. Об'єкт нашого дослідження – справи відділу народної освіти, на який покладалася вся культурна та пропагандистська діяльність підокупаційного уряду Харкова [13, Оп. 2, спр. 27 ; Оп. 4, спр. 224; Оп. 4, спр. 226; Оп. 4, спр. 227; оп. 3, спр. 84]. Як саме працювали мистецькі колективи міста, дозволяють простежити анонси, рецензії та інші матеріали, що друкувалися на шпальтах газети «Нова Україна», яка виходила в Харкові у 1941–1943 рр. і підшивки якої зберігаються у ДАХО.

Першим театром, що розпочав свою діяльність в окупованому Харкові, був оперний. Анонс сповіщав, що Харківський оперний театр, розташований на Римарській, 21, влаштовує для широкого глядача на різдвяні свята концерт, у складі якого будуть виконані «Вечорниці» Ніщинського та відбудуться сольні виступи співаків (К. Морозової, Б. Гмирі, Г. Рожка та ін.) та балету (Герман, Гасенко, Гривцова, Павлова, Троїцького та ін.) [2]. Режисери театру – Є. Сагайдачний, М. Чемезов, диригенти – Ф. Рябінін, Г. Михайленко, балетмейстер – В. Константинов. Євдоким Сагайдачний, відомий український актор і режисер, 1930 р. був заарештований за звинуваченням у розповсюдженні заборонених Радянською владою українських п'єс, зокрема творів М. Старицького. Сагайдачного було засуджено на три роки [22]. Відбувши строк, він, швидше за все, на початку війни повернувся до Харкова.

Відкриттю оперного сезону передувала стаття директора та художнього керівника театру, співака Віктора Ходського,

наскрізь проникнута антисемітизмом. Лише в передостанньому абзаці автор торкається творчих планів майбутнього сезону. До репертуару мали увійти опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка Полтавка» та «Тарас Бульба», М. Лисенка, «Євген Онегін» П. Чайковського, «Кармен» Ж. Бізе. Серед опер вказуються чомусь також драматичні твори – «Сава Чалий» І. Карпенка-Карого та «Назар Стодоля» Т. Шевченка (можливо, малася на увазі оголошена в різдвяному анонсі музикальна картина «Вечорниці» П. Ніщинського, написана до драми Т. Шевченка) [32]. Наприкінці грудня з'явилася рецензія на виставу «Кармен», підписана криптонімом -ий [16]. Вистава для німецьких військових відбулася 25 грудня 1941 р. На думку автора, це був, насамперед, «іспит української сценічної культури перед тими знавцями західної сценічної культури, що сьогодні є на українській землі, як вояки німецьких збройних сил» [16]. Це пояснює нам, чому театр відкрився саме оперою Бізе – вона була знайома гіпотетичному глядачу, крім того, входила до поточного репертуару довоєнного Харківського оперного театру, тому могла бути поставлена за три тижні. Диригував оперою Вільгельм Адамс з Кельну. Ролі виконували: Віра Габринович (Кармен), Катерина Морозова (Мікаела), Антоніна Пігарьова (Фраскіта), Антоніна Каменська (Мерседес), Григорій Рожок (Хозе), Д. Авдієнко (Ескаміліо), Віктор Ходський (Цуніга). Режисером був Микола Чемезов. Рецензент вважає, що всі виконавці «збирали заслужене признание», і вистава мала велике культурне й громадсько-політичне значення [16]. Подальший репертуар оперного театру містив «Вечорниці» П. Ніщинського, симфонічні концерти, де виконувалися твори П. Чайковського (3-тя і 4-та симфонії, симфонічна поема «Франческа да Ріміні») [3], опери «Кармен» Ж. Бізе та «Паяци» Р. Леонкавалло, балет «Лебедине озеро» П. Чайковського. У замітці від 17 лютого автор вказує, що опера обслуговує переважно німецькі збройні сили, а для цивільного населення даються окремі ранкові вистави у неділю та святкові дні (це було пов'язано зокрема з комендант-

ською годиною, яка починалася о 20-ій). Готувалися до постановки балет «Арлекінада» Р. Дріго та оперета Й. Штрауса «Циганський барон», в якій візьмуть участь актори колишньої музичної комедії Волков, Лойко, Жученко [29]. У квітні 1942 року відбулася прем'єра опери П. Чайковського «Винна краля», причому диригував військовий капелмейстер Брінкопф. Рецензент писав: «Артистка п. Пешкова в ролі графині справила сильне враження драматичною грою, особливо в сцені смерті. На висоті були виконавці інших ролей та хор, що дуже сприяло загальному успіхові вистави» [29]. У липні 1942 р. оперний театр почав готувати до постанови оперу П. Чайковського «Черевички» (режисер М. Чемезов) [26]. Упродовж літа 1942 р. йшли балети «Корсар» А. Адана, «Арлекінада» Р. Дріго, опери «Винна краля» П. Чайковського, «Кармен» Ж. Бізе, «Травіата» Д. Верді, оперети «Дзвони Корневіля» Р. Планкетта, «Циганський барон» Й. Штрауса. Підкреслено схвальний тон рецензій дещо контрастує зі спогадами Ю. Шевельова (Шереха), який вважав, що вистава опери «Тоска» була «напіваматорська» [33, с. 357].

Ю. Шевельов несхвально згадує також вистави драматичного театру та діяльність його директора В. Кривенка: «Був він, здається, з галичан і дуже енергійний і спритний ділок. Дістати від німців дозвіл на вистави, перевірити приміщення, щоб упевнитися, що там не закладено міни, зібрати таку-сяку, хоч невелику трупу (де, здається, єдиною професійною акторкою була його [Кривенка] дружина Бранка, зоря не першої величини. З досвідченіших акторів у Харкові була ще Ніна Горленко, але не пригадую її в театрі Кривенка-Кривуцького), а далі треба було знайти репертуар. Советські п'єси не йшли в рахубу, українські патріотичні не були можливі, треба було знаходити речі неутральні, більш-менш безідейні, суто розвагові. <...> Крім ідеологічних міркувань, важили ще практичні — вистави мусіли бути з небагатьма акторами і в простих декораціях, тих, що їх можна було знайти в приміщенні театру з минулих діб» [33, с. 388–389].

Щодо персонального складу трупі драматичного театру, то справа № 224 фонду ФР.2982 містить, серед іншого, «Список працівників Харківського українського національного драматичного театру (ім. Шевченка)» [13, оп. 4, спр. 224, арк. 53–61], що налічує 192 особи. Про цей список згадує у своїх спогадах провідний актор «Березоля» Йосип Гірняк, який був репресований, повернувся із заслання та опинився в Харкові у перші місяці війни. Саме йому Міська управа доручила реєстрацію всіх театральних діячів, які залишилися в Харкові [10, с. 466]. Гірняк згадував: «Списки зареєстрованих акторів, співаків, музикантів, танцюристів збільшувалися, а праці ніякої не передбачалося» [10, с. 467]. З цього списку ми дізнаємося, що у місті залишилися актори драматичного театру К. Бранка, В. Варецька, О. Добровольська, Н. Горленко, Л. Єфременко, Є. Єщенко, К. Золотарьова, М. Троянда-Загоріна, актори О. Арбо, А. Гарник, Й. Гірняк, М. Малігрант, В. Савенко, М. Тагаєв, О. Свістунов, М. Терещенко, Ф. Федорович та ін. Художнім керівником був А. Гарник, режисерами – М. Тагаєв, М. Каблуков, А. Кіктев, художником – Н. Барова, балетмейстерами – Г. Підлісний та Є. Тихомирова [9, с. 311]. Йосип Гірняк описує важкі умови життя та праці акторів: «В приміщенні колишнього «Березоля» зберігся весь технічний персонал. Вся електрична апаратура, водопроводи та опалювальне обладнання були знищені. В такому стані відступаюча адміністрація залишила всі театри і клуби Харкова» [10, с. 466]. Гірняк згадує про власну спробу організувати музично-балетну трупу для обслуговування німецьких військових частин в районі Чугуєва, бо «зареєстровані співробітники театрів пухли з голоду» [10, с. 468].

Перші відомості про діяльність Українського драматичного театру ми знаходимо у газеті «Нова Україна» за 7 грудня 1941 р.: це анонс, який свідчить про те, що драматичний театр розпочав роботу і готує до різдвяних свят вистави «Маруся Богуславка» та «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» за п'єсами М. Старицького [1]. Але зі спогадів актора Вячеслава Шостенка, опублі-

кованих у книзі В. Гайдабури «Театр між Гітлером і Сталіним», ми дізнаємося, що в 1941 р. вистав не було: «Театр готував до постановки «Ой, не ходи, Грицю...», «Сватання на Гончарівці». Актори голодували. Разів зо два давали пайок – по кілограму конини. Невдовзі в театрі залишили кількох акторів, а решту (і мене в тому числі), звільнили. Місяця через два театр закрили – голод був страшний» [9, с. 59].

Тому не дивно, що вистави розпочалися лише у березні 1942 р. До роковин від дня народження Тараса Шевченка 15 березня 1942 р. була поставлена його п'єса «Назар Стодоля». Рецензій на цю виставу не знайдено. Але відгук на неї зберігся у нещодавно опублікованому щоденнику вченого-економіста М. Усика (запис від 15 березня 1942 р.): «Был в театре на «Назаре Стодоле». До конца не досидел – холодно. Смотрел «Вечорниці» Ніщинського. Хорошо пели. А на душе – дрянь. На фронте льется кровь, а тут играют» [30, с. 10].

Відкриття театру було висвітлено у замітці без підпису «Культурна подія» [18]. Тут було викладено найближчий репертуар театру: крім творів українських класиків («Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Сорочинський ярмарок», «Маруся Богуславка», «Ніч під Івана Купала» М. Старицького, «Степовий гість» Б. Грінченка, «Казка старого млина» та «Про що тирса шелестіла» С. Черкасенка, «Іван Мазепа» та «Гетьман Дорошенко» Л. Старицької-Черняхівської, «Гандзя» І. Карпенка-Карого, «Катерина» М. Аркаса за поемою Т. Шевченка, «Чорноморці» М. Лисенка за п'єсою Я. Кухаренка) актори та режисери прагнули виставляти п'єси Ф. Шіллера, Г. Гауптмана, В. Шекспіра, Ж.-Б. Мольєра, К. Гольдоні. Другою прем'єрою театру став «Сорочинський ярмарок» М. Старицького. Рецензія на виставу написана цілком професійно, й, можливо, належить перу письменника Анатолія Гака. Рецензент вказує на головні труднощі, з якими зітнувся при постановці режисер М. Тагаєв. По-перше – відсутність зіграного ансамблю, бо до трупи увійшли актори театру музичної комедії, дитячого

театру, пересувних театрів. На думку рецензента найкраще впоралися зі своїми ролями актор Павлусенко (Панько), актриса Л. Коваленко (Хотина), актор М. Малегрант (Черевик), щирі оплески супроводжували виступи танцюристів та хору [27]. У квітні 1942 року глядачі побачили такі вистави, як «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, «Сорочинський ярмарок» М. Старицького [4]. Про виставу «Маруся Богуславка» згадує у своєму «Щоденнику» письменник Аркадій Любченко (запис від 25 травня 1942 р.): «Вистава «Марусі Богуславки» в колишньому театрі «Березіль». Безпорадність, безкультурність, найгірше провінційне аматорство. Якщо не вернутися згодом наші театри ім. Шевченка («Березіль») та ім. Франка з большевії, – театральна культура наша на декілька років геть занепаде» [19, с. 161]. Але серед пересічного глядача мала успіх як «Маруся Богуславка», так і наступна вистава – «Сватання на Гончарівці» (режисер Артем Гарник). Критик, який сховався за криптонімом Б. (ймовірно, Юрій Бойко-Блохін) писав: «... Декому з виконавців вдалося створити майже завершені художні образи. Особливо вдало виконує роль Стецька актор Свистунов. <...> В ній дуже легко припуститися вульгаризації, яка знищить образ, перетворить усю гру на суцільну кльовнаду. Актор щасливо уникнув цього, бо зумів по-справжньому заглибитися в роль, давши продумане й своєрідне трактування її» [25]. Більш серйозним випробуванням була вистава «Суєта» за п'єсою І. Карпенка-Карого. Той же рецензент вказує, що цінність п'єси – «у глибоко змальованих характерах, у яскраво відображеному побуті» [28]. Ці характери вдало передали актори М. Тагаєв (Макар Барильченко), Л. Єфременко (Василина), Л. Семілетов (Михайло), К. Бранка (Наташа), А. Гарник (Іван) [28]. Маючи у своєму складі досить значний процент співаків з театру музкомедії, театр наважився ставити навіть такі твори, як опера М. Аркаса «Катерина» за поемою Т. Шевченка (режисер М. Каблуков). 12 липня 1942 р. глядачі побачили легку «комедію ситуацій» – «Рожеве павутиння» Я. Мамонтова (постановка головного режисера А. Гарника). Валерій Гайдабура вважає,

що на сцені окупаційного періоду ця вистава ставала «прикладом “перелицювання” ідеї, нового зондування глибини змістовності п’єси та її потаємних мотивів» [8, с. 119]. Якщо Я. Мамотов застерігав проти «рожевого павутиння» міщанства, яке опутує людину, то для жителів окупованого міста це поняття, на думку В. Гайдабури, мало сприйматися «як загальнолюдське – почуття любові, жаги, бажання сімейного щастя та побутового затишку» [8, с. 120]. Але на кону театру виходило інакше, бо після перегляду цієї вистави рецензент відзначав: «Одначе треба застерегти акторів від небезпеки шаржування. В окремих інтонаціях Горленко (Тетяна) та Федоровича (Гудимуха) це шаржування відчувалося. Тут є небезпека догоджати смакам мало вибагливого глядача і занедбання своєї акторської культури» [24].

У липні театр, «віддавши належне українській класичній драматургічній спадщині», мав ставити комедії «Слуга двох панів» К. Гольдоні та «Собака на сіні» Лопе де Вега [26], йшли оперети «Гаряча кров» Й. Штрауса, водевіль «Кум-мірошник, або Сатана в бочці» Д. Дмитренка і навіть балет «Чудесний сон» на музику Ф. Шопена, Е. Гріга, Я. Сібеліуса та Л. Деліба у постанові Є. Тихомирової [20]. У серпні були поставлені оперети «Циганська любов» та «Весела вдова» Ф. Легара – в репертуарі все більше перевага віддавалася «легкому жанру» [12]. Тоді ж директор театру В. Кривенко виступив з великою статтею, де підбив підсумки роботи театру за 4 місяці та окреслив головні завдання театру у наступному сезоні. Театр, орієнтуючись на німецького глядача, збирався ставити західну класику – Ф. Шіллера, Лопе де Вега, Ж.-Б. Мольєра. Але в репертуар повинні були увійти й історичні п’єси українських драматургів, які прославляли велике минуле України – «Тарас Бульба» та «Богдан Хмельницький» М. Старицького, «Іван Мазепа» та «Гетьман Дорошенко» Л. Старицької-Черняхівської та заборонена п’єса «Мина Мазайло» репресованого драматурга М. Куліша [17].

Реалізувати ці плани вдалося лише частково. Ані історичні п’єси, ані драми Куліша так і не з’явилися на кону театру. Замість

них восени була поставлена комедія М. Старицького «За двома зайцями». Роль Голохвостого грав А. Гарник, причому краще упорався з завданням у двох останніх діях, передавши «спритність завзятого джигуна, бабія, ласуна, що в горілці топить свій неспокій» [14]. У листопаді до репертуару увійшла сатирична комедія «Великий секрет» забороненого Радянською владою В. Винниченка. Автор рецензії характеризує п'єсу як влучну сатиру «на стару, трухляву систему морального й суспільного життя старої поверсальської Європи» [6]. У грудні глядачі побачили оперети «Фраскіта» Ф. Легара та «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського [5].

На початку 1943 р. Ол. Пара в своїй статті підводив культурні підсумки року: «В день пам'яті геніального Шевченка віродився наш драматичний театр. «Назар Стодоля», «Сорочинський ярмарок», «Маруся Богуславка», «Сватання на Гончарівці», «Катерина», «Суєта», «Запорожець за Дунаєм» та низка інших творів української драматичної оперової класики, поруч з п'єсами західноєвропейських митців, не сходять з кону харківських театрів, чаруючи харків'ян і німецьких вояків» [21]. Як вказує В. Гайдабура, 27 січня відбулася прем'єра драми Ф. Шіллера «Підступність і любов» [9, с. 311]. Можливо, це була остання прем'єра українського театру періоду окупації.

Окрема сторінка театрального літопису підкупаційного Харкова – спроба створення театру ляльок. В архіві зберігається справа, яка мала назву «Материалы об организации националистического кукольного театра: докладные записки, сметы и заявления о приеме на работу» [13, оп. 4, спр. 227]. До справи увійшли доповідні записки [13, оп. 4, спр. 227, арк. 19–20], штатний розклад [13, оп. 4, спр. 227, арк. 15–15 зв.], кошторис [13, оп. 4, спр. 227, арк. 8], репертуар, який складався з таких п'єс, як «Пугало горохове», «Запорожець за Дунаєм», «Маленький Мук», «Лис Микита» [13, оп. 4, спр. 227, арк. 7зв.], автобіографії акторів [13, оп. 4, спр. 227, арк. 27–38 зв.]. До трупи входили: керівник театру В. Білорусова, М. Каблуков, Марія Шумська, Є. Толмачов,

Н. Лонгінова [13, оп. 4, спр. 227, арк. 7 зв.], В. Досенко, А. Стефанович, Є. Крикунова, М. Ковальчук, Є. Черняхівська [13, оп. 4, спр. 227, арк. 23]. У грудні 1942 р. була зроблена спроба відкрити театр ляльок у приміщенні 13 школи на вулиці Римарській, 11 [7]. 25 грудня відбулася прем'єра вистави «Івасик-Телесик». Газета «Нова Україна» писала, що найближчим часом театр мав показати малим глядачам казку І. Франка «Лис Микита». Поки йшло обладнання сцени в приміщенні театру (йому було надано колишній Будинок вчителя у Сердюковському провулку, 4 (вулиця Скрипника), театр мав працювати по загальноосвітніх та музичних школах, дитбудинках. У репертуарі мали бути й вистави для дорослих, такі як «Кум-мирошник» у переробці для театру ляльок. Але театр так і не отримав власного приміщення, і після першого визволення Харкова у лютому 1943 р. припинив існування.

У 1942 р. у Харкові працював також театр малих форм у складі 16 чоловік у так званому Будинку культури 8-го району на вул. Петінській, 77 (БК «Металіст»). В архіві збереглася програма одного з концертів театру [13, оп. 4, спр. 224, арк. 23–24]. До першого відділення увійшли уривки з творів Т. Шевченка «Холодний яр», «Назар Стодоля» і «Гайдамаки», народні пісні та танки у супроводі бандури, друге відділення складалось із традиційних номерів театрів мініатюр початку ХХ ст. (фарс Сабурова «Метелики», характерні танці, романси, гумористичні сценки, пантоміма). Художнім керівником театру був Є. І. Брейтігам, директором – В. М. Савенко [13, оп. 4, спр. 224, арк. 24 зв.]. До постійного складу театру входили актори Є. І. Брейтігам, Д. Г. Гейнерике, О. М. Зверев, М. І. Константинов, П. Є. Куніцин, О. М. Онуфрієнко, В. М. Савенко, Ф. І. Сергіїв, бандурист І. А. Коронний, актриси М. І. Борисенко, Л. І. Брейтігам, В. Г. Власовська, І. П. Грайворонська, Н. І. Квітко, співачка Н. І. Трифонова, піаністка Н. Г. Лонгінова [13, оп. 4, спр. 224, арк. 23–24].

15 лютого 1943 р. Харків було вперше визволено від окупантів. На цілий місяць, до 12 березня 1943 р., коли німці вдруге

увійшли в місто, вистави у театрах було припинено, театральні трупи евакуйовані з міста. Було переведено до Полтави й газету «Нова Україна», тому діяльність театрів та музичних колективів в останні місяці окупації простежити не вдалося.

23 серпня 1943 р. радянські війська знов, вже остаточно, увійшли до Харкова. Перед цим німці поспіхом евакуювали свої установи. Як згадує В. Шостенко: «Разом з ними були вивезені з Харкова театральні трупи. Всі творчі сили від'їжджали добровільно, бо розуміли, що за роботу в театрі під німецьким керівництвом їм не вибачать» [9, с. 60]. Деякі діячі мистецтва (наприклад, Ніна Горленко), опинились в еміграції. Дехто з тих, хто залишився, зазнав репресій. Так, 1950 р. композитор В. Костенко був звинувачений у співпраці з німецькою владою та засуджений до 25 років таборів (1956 р. його звільнили за амністією) [15].

Характеризуючи діяльність театрів періоду окупації, В. Гайдабура писав: «Еволюція театру в окупації має маргінальний характер: мистецтво існує між двома тоталітарними системами, на зрубі їх політичного та військового герцю. У будь-якому разі на нього чекає зникнення: уявна перемога фашизму скинула б його з рахунку як тимчасову поступку обставинам. Щодо більшовиків, то з їхньою перемогою театрові «під німцями» було відмовлено в праві на місце в історії» [8, с. 207]. Але аналіз репертуару та рецензій на вистави харківських театрів доводить, що на відміну від Західної України, де діяльність театральних колективів була позначена ідеями розбудови самостійної держави та мала гучний антирадянський пафос, музично-театральне життя у підкупаційному Харкові було спрямоване насамперед на задоволення смаків німецьких солдат та офіцерів, бо знесилене населення здебільшого не мало ні фізичної змоги, ні духовної потреби відвідувати вистави. Але не можна не відзначити, що актори, співаки та музиканти, поставлені у скрутні матеріальні та політичні умови, намагалися не тільки вижити, але й триматися певного професійного рівня. Їхні долі, які в багатьох склалися трагічно, та творчість потребують подальшого ретельного вивчення.

Література

1. [Анонс] // Нова Україна. – 1941. – 7 груд.
2. [Анонс] // Нова Україна. – 1941. – 13–14 груд.
3. [Анонс] // Нова Україна. – 1942. – 11 січ.
4. [Анонс] // Нова Україна. – 1942. – 9 квіт.
5. Білосвіт О. «Запорожець за Дунаєм» / О. Білосвіт // Нова Україна. – 1942. – 22 груд.
6. «Великий секрет» // Нова Україна. – 1942. – 17 лист. – Підпис: Д. Л.
7. Відкриття лялькового театру // Нова Україна. – 1942. – 23 груд. – Підпис: К.
8. Гайдабура В. Театр, захований в архівах : Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941–1944) : Історія. Політика. Документи. Ідеї. Художні реалії. Людські долі / В. Гайдабура. – К. : Мистецтво, 1998. – 224 с.
9. Гайдабура В. Театр між Гітлером і Сталіним : Україна, 1941–1944. Долі митців / В. Гайдабура. – К. : Факт, 2004. – 320 с.
10. Гірняк Й. Спомини / Йосип Гірняк. — Нью-Йорк : Сучасність, 1982. — 473 с.
11. Город и война : Харьков в годы Великой Отечественной войны / [сост. С. М. Куделко, С. И. Посохов, Е. В. Дьякова]. – СПб. : Алетейя, 2012. – 568 с.
12. Горошко Л. Нова прем'єра в Харківському театрі ім. Шевченка / Л. Горошко // Нова Україна. – 1942. – 23 серп.
13. ДАХО. – ФР. 2982. Харківська міська управа.
14. [«За двома зайцями» // Нова Україна. – 1942. – 24 жовт. – Ю. Б.
15. Изваріна О. М. Валентин Костенко: ім'я, відроджене часом (за матеріалами особистого архіву композитора) [Електронний ресурс] / О. М. Изваріна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kis/2012_1/27.pdf. – Назва з екрану.
16. «Кармен» у Харкові // Нова Україна. – 1941. – 28 груд. – Підпис: -кий.

17. Кривенко В. Театр ім. Шевченка перед новими завданнями / В. Кривенко // Нова Україна. – 1942. – 6 серп.
18. Культурна подія // Нова Україна. – 1942. – 15 берез.
19. Любченко А. Вертеп : повість. Оповідання. Щоденник / Аркадій Любченко. – Х. : Основа, 2005. – 464 с.
20. Нові прем'єри в театрі ім. Шевченка // Нова Україна – 1942. – 1 серп. – Підпис: Б.
21. Пара О. З новим культурним роком / О. Пара // Нова Україна. – 1943. – 1 січ.
22. Покарана самовідданість : Євдоким Сагайдачний? [Електронний ресурс] / вступ. ст. і підгот. док. до друку І. В. Шуйського. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/kray/KEB/Sagajdachny.html>. – Назва з екрану.
23. Рибальченко Р. Харківська культурна еміграція 1942–1943 років : (нарис) / Р. Рибальченко. – Х. : Курсор, 2005. – 197 с.
24. «Рожеве павутиння» в театрі ім. Шевченка // Нова Україна. – 1942. – 23 лип. – Підпис: Б.
25. «Сватання на Гончарівці» // Нова Україна. – 1942. – 7 черв. – Підпис: Б.
26. Сокіл В. По театрах / В. Сокіл // Нова Україна. – 1942. – 7 лип.
27. «Сорочинський ярмарок» // Нова Україна. – 1942. – 23 квіт. – Підпис: А. Г.
28. «Суєта» // Нова Україна. – 1942. – 26 черв. – Підпис: Б.
29. У Харківській національній опері // Нова Україна. – 1942. – 17 лют. – Підпис: І. П.
30. Усык М. А. День за днем. Харьков: 20.11.41–23.02.43 / М. А. Усык. – Симферополь, 2010. – 71 с.
31. Харківщина у роки Великої Вітчизняної війни : документи і матеріали / уклад. О. В. Дьякова. – Х. : Сага, 2011. – 384 с.
32. Ходський В. Українська опера вчора і сьогодні / В. Ходський // Нова Україна. – 1941. – 17 груд.
33. Шерех Ю. Я – мене – мені... (і довкруги) : Спогади. 1. В Україні / Юрій Шерех. – Х. : Фоліо, 2012. – 475 с.

Олена Сафонова

Гортаючи сторінки старовинного альбому...

Історія будь-якого міста починається зі славетних імен його мешканців. Рідний Харків не виключення тому. І відомі, й маловідомі імена людей, що прислужилися добрій справі – це і є справжнє багатство міста, краю, країни.

На щастя, до нашого часу в архівах збереглися документальні свідчення життя та подвижницької діяльності таких людей. Іноді громадська справа стає начебто родинною, спадковою.

Родина Алчевських добре відома в Україні і за її межами. В Державному архіві Харківської області зберігається особовий фонд Христини Олексіївни Алчевської, української поетеси, талановитого перекладача, педагога. Х.О. Алчевська – донька промисловця, громадського діяча, мецената Олексія Кириловича Алчевського та видатного діяча в галузі народної освіти, організатора першої жіночої недільної школи, одного з всесвітньо відомих фундаторів жіночої освіти Христини Данилівни Алчевської.

Христина Олексіївна Алчевська народилась у м. Харків (1882 р.). Закінчила Першу харківську гімназію, навчалася на учительських курсах в Парижі, працювала довгий час викладачкою французької мови в цій гімназії. Літературна творчість – видання збірок поезій, прозові твори, художні переклади з французької на українську, з української на російську та з російської на українську – поєднувалася з енергійною громадською діяльністю. Все створене цією талановитою жінкою насичене любов'ю та великою шаною до рідної землі, історії та культури її народу.

У згаданому архівному фонді зберігається дивний оригінальний і за змістом, і, так би мовити, за походженням альбом. Це такий собі своєрідний самвидав, підготовлений Х.О. Алчев-

ською, датований 1910 роком. Він містить добірку матеріалів, як пише сама авторка, які не можна було на той час друкувати. Добірка ця відноситься до періоду чергової заборони використання на теренах Російської імперії українського слова – у 1910 році за наказом уряду мали бути закриті всі українські культурні товариства, видавництва, заборонено читання лекцій українською мовою.

Альбом містить цікаву колекцію листування Х.О. Алчевської з різними особами, як пише поетеса “до змалювання життя України обох боків кордону...”. “Роздивляючися на скарги та жалі солдата, літератора, засланця – зазначає вона – виводиш із того певні конклюдії та дістаєш спостереження на полі... питань побутових, політичних професійних. Дарма, що автор одного листа – якийсь невідомий студент, а другого – нікому

незнана селянка, третього – писар, взяті окремо ці листи не мали б ніякого історичного значення, але якщо взяти їх разом, укупі, то перед вами встане жива дійсність певної епохи...по їх маленьких приватних думках знати і чути пульсацію суспільного життя...це те, що переживала ціла народність, витягте конкретне на світ божій, живе, а не мертве дійсне, не вигадане...”.

Серед названих документів – листи від засланих із Сибіру, з подякою за надсилення українських книг такого змісту: “Щиро дякую Вам за тих українців, що в далекому Сибіру сумують, тягаючи важкі кайдани ...Книжки рідної мови, добуті Вашою ласкою, повіяли на нас вітром України... Будьте такі ласкаві, пам’ятайте, що в нашій бібліотеці є всякі книжки, навіть демократичні, української ж мови зовсім не було”.

Як особисто поетеса вболіває за долю рідного слова яскраво свідчить, наприклад, її лист до члена Державної ради та Сенату А. Коні з проханням сприяти пом’якшенню законів про друкування українською мовою: “Найдется ли в нашей северной столице человек из призванных к этому, который станет на страже интересов дорогой нам Украины...Наши нарождающиеся таланты – беллетристы, драматурги и поэты! Им негде писать и не для чего, так как произведения их по целым годам лежат в цензуре и в конце концов не видят света Божьего. Заступитесь же...за право многомиллионного народа, у которого наложено veto и на его родную речь и на родную песню и даже на слово Божие – Евангелие, переведенное на всевозможные европейские языки и наречия...”.

У своєму альбомі Христина Олексіївна розмістила також статут Харківського товариства “Просвіта” ім. Г. Квітки-Основ’яненка (1906 р.), якому було відмовлено у реєстрації, а також статут товариства “Просвіта” у Києві, заснованого в пам’ять Т.Г. Шевченка (1906), закритого 1910 року за згаданим наказом уряду, статут товариського видавництва “Український учитель”. У перших же параграфах цих документів зазначено мету їх діяльності – допомагати розвитку української культури

і першим чином просвіті українського народу рідною мовою, утворити ґрунт для заснування української національної школи.

Гортаючи сторінки альбому можна ознайомитися й з фрагментами періодичних видань того часу, зокрема таких як “Рідний край”, “Народний учитель”, “Діло”, “Полтавский вестник”, “Южный край”, що друкувались в різних куточках України на початку ХХ століття. Вони розповідають про події у громадському та політичному житті, народній освіті, українській культурі. Тут же знаходимо статті, присвячені пам’яті видатних літераторів, наприклад, пам’яті І. Котляревського, М. Кропивницького, листи до Х. Алчевської поета О. Олеся, політичного діяча з Галичини М. Павлика, професора Празького університету І. Пулюя та інше. Кожний документ цієї оригінальної колекції супроводжується написом-назвою, зробленим рукою поетеси. Все це разом створює дивне відчуття перебування у Харкові, Коломиї, Празі початку минулого століття, розуміння суспільних думок, переживань, сподівань.

Одним з найцікавіших й найцінніших документів, уміщених в альбом, є фотографія мармурового бюсту Т.Г. Шевченка, встановленого у межах приватної садиби Алчевських у м. Харків по провулку Мироносицькому, 7 (до недавнього часу вул. Раднаркомівська). Це фото першого пам’ятника Т.Г. Шевченку в Україні. Як пише Х.О. Алчевська у супровідному нарисі до фото “Історія нелегального пам’ятника Шевченку”, ініціатором спорудження цього пам’ятника був патріот-українець Олексій Алчевський, батько поетеси. Саме його коштом у 1898 році у Харкові по Мироносицькому провулку поблизу Харківської недільної школи у сквері садиби Алчевських на високому постаменті було встановлено мармурове погруддя Т.Г. Шевченка. Його автором був професор Петербурзької Академії мистецтв, харків’янин В.О. Беклемішев. Вшанування Шевченка на той час було суворо заборонено. Тому Х.Д. Алчевській і прихильній до її справи пресі довелося всіляко підкреслювати, що пам’ятник споруджено не на території Харківської недільної школи, у влас-

Рідний Край

Часопись політична, економична, літературна і наукова.

ВИХОДИТЬ РАЗ НА ТИЖДЕЖЬ І ПОШТАВІ.

РІК ДРУГИЙ.

Число 12

17 березня (квітня) 1907 року.

Передплата приймається у Полтаві в конторі „Рідного Краю“ по Протопоповській ул., № 41.

Передплата на рік 8 рублів, на 1/2 року 1 руб. 80 коп., на 3 місяці—1 руб., на місяці 35 коп., з пересилкою окреме число 8 коп. За границю на рік 4 руб. Окремі числа за границею по 10 коп, на подкалах залізається по 10 коп.

За переміну адреси треба платити 20 коп.

Передплата приймається тільки з 1 числа кожного місяця.

За оповіщення в „Рідному Краю“ після тексту треба платити за один рядок (стоїчку) коловиків верста 15 коп. Спереду тексту плата в двох, на поміжній оповістки в одне, третє—десять.

Листи і рукописи треба засилати по адресі: Полтава, редакція „Рідного Краю“.

Рукописи мають бути написані правописом „Рідного Краю“ і тільки з одного боку листа, заставляючи великі поля.

Як треба буть, редакція скорочуватиме і виправлятиме рукописи. До кожної рукописі має бути приложена відписка автора і його адреса.

Не прийняті до „Рідного Краю“ більші праці вертаються авторам за їх кошт, а як не будуть виняті з редакції 2 місяці, то лишуватиметься. Віршів і збірок збірок рукописів—редакція не вертає.

Засл. Українська фракція в Думі.—Українська мова в гімназіях.—Вісти з Думи. П. Чижевського.—Державна Дума.—Лист з Петербургу.—Завчасна весна. Вірш. П. Калашниковського.—Ніч. Нарис. Павловського.—3 життя в Росії.—По Україні.—Дописі.—Листування редакції.—Оповідки.

Передплата на 1907 рік.

Рідний Край

ЧАСОПИСЬ ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМІЧНА, ЛІТЕРАТУРНА І НАУКОВА
виходить в 1907 році раз на тиждень, в форматі тижневих журналів по 16 сторінок.

В часописі будуть тім відділи, що і в 1906 році. Часопись має своїх кореспондентів по більших городах України і столицях.

Хто підпишеться на цілий рік, той получить додатки—дві картини художника П. Ю. Свєтліона та український календарь (книжкою).

Передплата за часопис: на рік 8 рублів, на 1/2 року 1 р. 80 к., на 3 місяці 1 р., на місяці 35 коп., з пересилкою окреме число по 8 коп. За границю на рік 4 руб. Окремі числа за границею по 10 к.; на подкалах залізається теж по 10 к.

Книгарям комісійних за передплату на рік 5%.

За продаж окремих №№—25% за границею 30%.

Листи й гроші засилати треба по адресі: Полтава, редакція часопису „Рідний Край“.

Редактор-видавець О. Косач.

„Рідний Край“ має в Державній Думі місце для свого власного кореспондента, колишнього члена першої Думи, П. І. Чижевського.

Українська фракція у Думі.

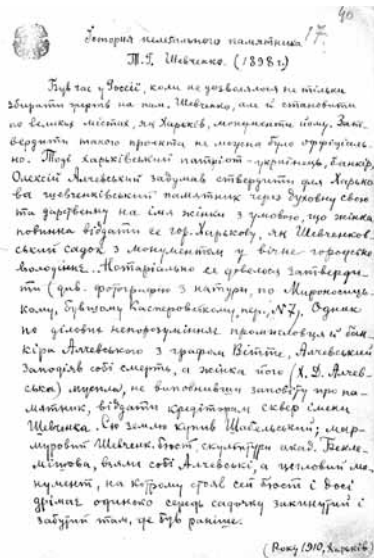
Партійний стан Державної Думи все більше виявляється. Тепер члени Думи займають місця відповідно тому, як склались партійні гуртки, парламентські фракції. Ліворуч сидять соціаль-демократи, далі соціалісти революціонери народні соціалісти, далі українська фракція, трудовики, козака фракція, мусульмане, польське коло; далі сидять кадети, безпартійні крестяне, і з правого кінця усі праві групи, кінчаючи „істинно руськими“.

Кажуть, що к.-д. не задоволені тим, що національні фракції (українці, поляки...) посажено лівиш к.-д. Ця може й дрібниця тепер

Треба пам'ятати, що йе, ї—як йі, и —як російське ѣ, і—як и.

ному садку, отже це справа приватна. О.К. Алчевський мав намір передати у майбутньому садок зі встановленим пам'ятником у вічне міське володіння. Але після трагічної загибелі Алчев-

ського сад відійшов до кредиторів. Пам'ятник було заборонено. Бюст Шевченка залишився в родині Алчевських, де й зберігався до 1932 року. На початку 1930-х років, коли у Харкові було відкрито Шевченківську картинну галерею М.О. Алчевський, син О.К. Алчевського, передав бюст Шевченка до її фондів. Після закінчення Другої світової війни бюст реставрували і передали до фондів Київського державного музею Т.Г. Шевченка. Так зазначають дослідники.

У особовому фонді Христини Алчевської зберігається ще один надзвичайно цікавий альбом з фотографіями (1895 р.), на яких зображено групи учениць з викладачами Харківської приватної жіночої недільної школи Алчевських. Автором є відомий майстер фотографії Альфред Федецький. Ці фото та фрагменти з колекції ми представляємо Вашій увазі.

Цей короткий нарис хочеться завершити словами пошани до родини славетних харків'ян Алчевських: життя, прожите з присвятою рідному народові і найперше, нашому рідному місту Харкову.

Наталья Скрыпникова

**Участники польского восстания 1863-1864 гг.
в арестантских ротах гражданского ведомства**

В развитии культурных отношений Польши и Украины важное место занимает изучение истории двух стран, тех исторических событий, которые крепкими узами связали исторические судьбы двух славянских народов.

Вошло в привычку называть восстание 1863 года польским восстанием. Между тем это не точно, ибо термин «польское» очерчивает лишь эпицентр революционного взрыва. Восстание охватило Царство Польское, Литву, Белоруссию, Правобережную Украину, и особенно важно, что на территории Литвы и Белоруссии, оно не было восстанием только жившего здесь польского населения. Это было историческое событие совместной борьбы польского, русского, литовского, белорусского и украинского народов. В рядах повстанцев 1863 года наряду с поляками сражались литовцы и латыши, украинцы и белорусы, французы и сербы, немцы и англичане. В их рядах оказались несколько сот русских солдат и офицеров. Восстание 1863 года-1864 гг. было самым крупным, наиболее длительным и ярким проявлением польского национально-освободительного движения XIX века, в котором приняли участие различные классовые и социальные силы общества при активной поддержке католического духовенства.

После жестокого подавления мятежа царское правительство применило к участникам восстания старую и проверенную меру наказания – лишение Родины, семьи, имущества и гражданских прав. Все участники восстания, в зависимости от виновности подверглись различного рода репрессиям: смертной казни, бессрочной или многолетней каторге в рудниках (от 12 до 20 лет) и на заводах (до 10 лет), пребыванию в арестантских ротах гражданского ведомства (от 1 до 5 лет), ссылке на

поселение в отдаленные районы империи, учреждению строгого полицейского надзора. Общее число высланных из Царства Польского, Литвы, Белоруссии и Правобережной Украины за участие в восстании, по сведениям Министерства внутренних дел, достигло 36 459 человек. Повстанцы отбывали наказание в 39 губерниях Российской империи, не считая Западной и Восточной Сибири. В основном это были: Астраханская, Вологодская, Вятская, Казанская, Костромская, Нижегородская, Олонецкая, Орловская, Пермская, Тульская, Самарская и Харьковская губернии.

16 октября 1863 года в Ливадии были утверждены правила для распределения и содержания в арестантских ротах гражданского ведомства высланных из Царства Польского и Западных губерний. Осужденные в арестантские роты окончательными конфирмациями Военного командования, а также лица, удаленные административным порядком за участие в восстании и прямое содействие ему, предварительно сосредотачивались в г. Пскове (уроженцы Царства Польского, высланные из губерний Виленского военного округа, кроме Могилевской и восточной части Витебской), г. Смоленске (из Могилевской губернии и восточной части Витебской) и г. Харькове (из Киевского военного округа). Из этих пунктов повстанцы распределялись в арестантские роты внутренних губерний в зависимости от количества свободных мест. Командиры арестантских рот через каждые 10 дней были обязаны представлять в МВД или лицу, которому поручено специальное распоряжение высланными, сведения о свободных местах, определяя численность не по штатному составу, а по количеству людей, на которое рассчитано здание и которое действительно может в нем разместиться. На 1 апреля 1863 г. в харьковской арестантской роте таких свободных мест насчитывалось 127.

Высланные из Польши и Западных губерний содержались в ротах отдельно от других арестантов и с ними не смешивались. Во время содержания в ротах, осужденные принимали участие

в различных городских работах отдельно от других арестантов и под конвоем. Работы производились по указанию губернаторов, градоначальников, председателей местных строительных комиссий и комитетов и по непосредственному распоряжению командиров рот. Если для надзора было недостаточно имеющих в роте нижних чинов, то по требованию командиров рот и с согласия военного начальства, нужное число их назначалось из местных гарнизонов.

В случае серьезного нарушения военной дисциплины и выражения явного неповиновения с применением силы арестанты предавались военному суду на основании полевых военных законов, с предоставлением права местному Окружному генералу внутренней стражи подтвердить приговоры полевого военного суда. За все другие преступления и проступки, польские повстанцы подлежали преданию военному суду, согласно правилам, установленным для мирного времени. После истечения сроков заключения по усмотрению правительства, они или возвращались на родину или высылались на водворение во внутренние губернии под надзор полиции [1, л. 3-3 об.].

Независимо от участия в городских работах, осужденные могли привлекаться и на другие общепользные работы, организованные МВД, Военного и Главного управления путей сообщения и публичных зданий.

Вся заработная плата высланных из Царства Польского и Западных губерний шла на покрытие расходов по их содержанию. Но если непосредственным начальством признавалась необходимость выделить часть заработка в их пользу, то разрешалось ходатайствовать об этом в соответствующие органы. Во время содержания в ротах, осужденные подлежали исправительным наказаниям и военному суду на основании правил общего положения об этих ротах [1, л. 17-17 об.].

Пытаясь пресечь всяческое недовольство, протест и непокорность польских повстанцев, правительство стремилось максимально ужесточить за ними контроль. 15 марта 1864 года

министр внутренних дел Валуев писал харьковскому губернатору: «В одной из арестантских рот гражданского ведомства польские мятежники, высланные туда для содержания в значительном числе, отказались, с шумом и дерзостью, подчиняться исполнению законного требования непосредственного начальства, явно выражая намерение совершить побег, и, несмотря на все увещания, упорствовали в неповиновении, а некоторые решились даже на открытое сопротивление и буйство. Беспорядки эти вызвали необходимость прибегнуть к строгим исправительным мерам, принятием которых и были восстановлены между арестантами покорность и порядок. Имея ввиду, что в настоящее время выслано и в другие арестантские роты гражданского ведомства большое число польских мятежников, которые, как осужденные по одному и тому же преступлению, при совместном содержании могут сговариваться на совершение подобных же беспорядков и, воспользовавшись замешательством, совершить побег, покорнейше прошу Ваше Превосходительство обратить особое внимание на арестантскую роту во вверенной губернии и тщательно наблюдать за исполнением высочайше утвержденных правил «О порядке надзора за арестантами из польских мятежников» [1, л. 58].

Уже в 1863 г. в харьковскую арестантскую роту стали поступать первые партии польских повстанцев. Поскольку вместе с ними прибыли их жены и дети, которые также не имели права отлучаться из города и находились под таким же строгим надзором, как и сами арестанты, возникла острая необходимость перестройки здания Харьковской арестантской роты. Было решено в конце коридора на 2-м этаже сделать перегородку, чтобы отделить две комнаты под помещение для женщин и детей от мужской половины. По утвержденной смете от 14 января 1864 года на это требовалось 45 руб. 22 коп. сер. А так как средства на содержание роты находились в распоряжении харьковского губернского правления, то именно сюда и обрати-

лась Губернская Строительная и Дорожная комиссия за помощью [1, л.196-196].

В своем рапорте от 4 декабря 1865 года в Харьковское губернское правление командир харьковской арестантской роты № 25 сообщал, что на содержание 300 арестантов из польских повстанцев в 1866 году необходимо: муки 900 четвертей по 4 руб.- 3600 руб., круп 56 четвертей по 6 руб. -337 руб. 50 коп., в приварочное довольствие каждому в год по 9 рублей – 2700 руб., на хозяйственные нужды, т.е. мыло для мытья, белье арестантов, веники для бани, метлы, мочалы для швабры, половые щетки, курительные смолки для очистки воздуха, фураж для лошадей – 236 руб., на дрова для отопления здания, приготовления пищи и выпечку хлеба – 2070 руб., на освещение здания роты – 90 руб., обмундирование – 5000 руб., на обмундирование и жалованье сверхштатных низших чинов, назначенных для усиления надзора в связи с поступлением польских повстанцев – 400 руб. Таким образом, всего было необходимо 14 тыс. 433 руб. 50 коп. [2, л.1]. В марте 1866 года с разрешения министерства финансов и министра внутренних дел П.А. Валуева Харьковской казенной палате было разрешено выделить на эти нужды на счет государственных земских сборов 10 тысяч рублей. При этом часть денег необходимая для содержания участников восстания, была отнесена на суммы Царства Польского и процентный сбор в Западном крае.

Для содержания осужденных в арестантские роты был разработан табель «О деньгах на прокормление арестантов гражданского ведомства на 1866 год», по которому размер содержания одного арестанта для Харьковской губернии составлял 4 коп. в сутки. В дополнении к табелю говорилось, что со времени введения табеля в действие, отменялись все частные разрешение на выделение арестантам кормовых денег в большем, чем по табелю этого года размере. В случае понижения в какой-либо губернии или ее городах цен на продовольствие, необходимо было немедленно уменьшать определенное

по табелю количество кормовых денег, без уменьшения положенного арестантам от казны суточного продовольствия. Если же по каким-либо местным обстоятельствам возникала необходимость в увеличении установленного размера кормовых денег, разрешалось ходатайствовать об этом в министерство, прилагая сведения о справочных ценах на муку и крупу [3, л.1-1 об.].

Согласно п. 6. «Правил», осужденные могли привлекаться на работы, организованные МВД, Военного или Главного управления Путей сообщения и публичных зданий [1, л. 17-17 об.]. Поэтому в период с 1866 по 1870 год, арестанты Харьковской, Полтавской, Екатеринославской арестантских рот были заняты на работах по строительству Южной и Воронежско-Ростовской железной дороги.

Так, в феврале 1866 г. для разработки земляного полотна на участке Южной железной дороги между станциями Стаповой Колодезь и Змиевкою, из Харьковской арестантской роты были определены 280 человек. Из них 6 человек русских и 274 – представители Юго-Западного края. У всех арестантов сроки содержания оканчивались после 15 октября 1867 года. Из общего числа заключенных харьковской арестантской роты не способных к работам оказались 31 человек – 4 из Великорусского края и 27 из Юго-Западного. Все они были отправлены в Полтавскую арестантскую роту. На основании 12 п. правил о производстве арестантами государственных работ, в Харьковской арестантской роте должны были остаться мастеровые, привилегированное сословие и необходимые для домашних работ – всего 42 мастеровых, 19 человек для домашних работ. Из этих 19 у большинства сроки содержания оканчивались ранее сентября 1866 года [4, л. 96-97 об.].

В отношении Департамента полиции харьковскому губернатору сообщалось, что для участия в строительстве Южной железной дороги в Орловской губернии необходимо сформировать в г. Харькове рабочую арестантскую роту в составе 350

русских и польских осужденных, а также преступников Полтавской арестантской роты [4, л. 1]. Одежда заключенных, табели и статейные списки должны были проверяться перед отъездом рот на работы как генерал-лейтенантом Синельниковым, так и инспектором рабочих рот и его помощников, с правом браковать негодные и некачественные вещи. Вещи для арестантов готовились в Москве по определенным образцам. Пальто с фуражкой стоило 1 руб. 57 коп., а зимнее 4 руб. 60 коп.

С самого начала формирования рабочей роты при ней находился один ротный командир и его помощник с назначением 12 вольнонаемных дядек, которым определялось следующее содержание: старшему (в звании фельдфебеля – 10 рублей, помощнику (в звании каптенармуса) – 9 руб., и младшим – 8 рублей в месяц с питанием из арестантского котла. Ротному командиру производилось содержание по чину армейского капитана, помощнику – по чину армейского поручика, какого бы класса они ни были. Назначались они по распоряжению генерал-лейтенанта Синельникова [1, л. 2].

Назначенные из Полтавской арестантской роты должны были быть обеспечены полушубками, суконными шароварами, сапогами по одной паре, бельем (по 3 рубахи и по 3 портов с онучами). При отправлении арестантам могли выдавать на руки из белья только по одной рубахе и портам, а две рубахи и двое портов пересылались в тюках под ответственность партионных начальников. После прибытия в г. Харьков эти вещи принимались по квитанции ротным командиром [4, л. 2-2 об.].

В 5 п. циркуляра МВД № 173 от 16 апреля, а затем № 128 от 24 июня 1866 года говорилось о сокращении срока пребывания польских арестантов в арестантских ротах гражданского ведомства. В то же время возник вопрос, каким образом считать сокращение срока или сокращение общего срока заключения на основании конфирмационных приговоров или срок, который осужденному осталось добыть. В результате обсуждения было принято решение считать общий срок, чтобы

не ставить осужденных уже отбывших определенные сроки в неравное положение с теми, кто только прибыли [5, л.1-4].

По Высочайшему повелению 16 апреля 1866 года находящимся в арестантских ротах иностранцам были возвращены их прежние права состояния и разрешено вернуться за границу за собственный счет. Если у них не было денег, то они препровождались этапным порядком. При этом им навсегда запрещался въезд в пределы Царства Польского и Российской империи [6, л. 1-1 об.].

Некоторые из арестантов, принимавших участие в строительстве железных дорог, за хорошее поведение и усердие в работе также получили право вернуться на родину. Это право получили и те, кто по болезни не мог принимать участие в работах, однако по своему поведению и отношению к труду заслуживали прощения. Наместник Царства Польского граф Берг считал очень опасным возвращение в край массы порочных людей, однако, признавал справедливым не лишать их надежды и права вернуться домой. Поэтому разрешил местным начальствам ходатайствовать о разрешении вернуться лишь тем арестантам, которые действительно этого заслуживают и отбыли полный срок заключения [7, л.1-1 об.].

Восстания потерпело поражение, однако жертвы польского народа были не напрасны. Под влиянием восстания правительством был проведен ряд реформ, крестьяне получили землю в собственность без выкупа с сохранением сервитутов.

Это восстание составило в жизни польского народа целую эпоху и оставило свой отпечаток на развитии общественной мысли, культуры и искусства. Воспоминания о нем по сей день живы и близки тысячам людей. Поэтому и само восстание и судьба его участников привлекают внимание не только историков, но и обычных людей, которым не безразлична судьба предков.

Потомки помнят героические события 1863 года и глубоко чтят память борцов за свободу и независимость Польши!

Список источников

1. ГАХО, – ф.4, оп.10, д. 1274
2. Там же, ф.4, оп.11, д. 248
3. ф.4, оп.12, д.111
4. ф.4, оп.12, д. 86
5. ф.4, оп.12, д. 96
6. ф.4, оп.13, д.79
7. ф.4, оп.13, д. 77

У СВІТІ НОВИН

Ольга Коптева

Хроніка архівного життя

2015 рік

16 січня 2015 року у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

22 січня 2015 року в читальному залі Державного архіву Харківської області відкрилась виставка архівних документів «До Дня Соборності України».

На виставці були представлені копії документів, що зберігаються у фондах Державного архіву Харківської області, Центрального державного архіву вищих органів влади та управ-

ління України, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г.С. Пшеничного. Репрезентовані документи розкривають історію реалізації ідеї єдиної незалежної Української Держави.

Того ж дня відбулася урочиста церемонія покладання квітів з нагоди Дня Соборності України, у якій взяли участь голова Харківської облдержадміністрації І.М. Балута, т.в.о. заступників голови ХОДА Ю.О. Світлична, В.О. Глушко, В.Ю. Аббакумов та Є.Д. Шахненко, Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні К. Вайль, голова Харківської обласної ради С.І. Чернов, директори Департаментів ХОДА, заступник директора Державного архіву Є.О. Куц, представники міської ради, духовенства та громадськості.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області О.В. Сафонова надала інтерв'ю журналісту Харківської обласної державної телерадіокомпанії В. Кульчицькій стосовно матеріалів, представлених на виставці, присвяченій Дню Соборності України, яка відкрилася цього дня у приміщенні архіву.

26 січня 2015 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрилась on-line виставка архівних документів «До роковин трагедії Голокосту». На виставці представлено документи з фондів Державного архіву, що розповідають про одну з найстрашніших сторінок в історії Другої світової війни – масове винищення єврейського населення, що відбувалось на окупованій нацистами території, в тому числі в м. Харків у грудні 1941 – січні 1942 року. Серед документів – офіційні документи, спогади очевидців, акти комісії з розслідування нацистських злочинів.

28 січня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

13 лютого 2015 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області у рубриці «Документальні виставки on-line» розпочала діяти виставка архівних документів «Одвічний біль Афганістану».

Представлені матеріали значно доповнюють виставку, розміщену на веб-сайті Державного архіву у лютому 2014 року на відзначення Року учасників бойових дій на території інших держав та 25-ї річниці виведення радянських військ з Афганістану. На виставці представлено документи з особового фонду Г.І. Ломакіна, учасника бойових дій в Афганістані, заступника голови Харківської міської спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) і цифрові копії фотодокументів про події періоду війни в Афганістані 1979–1989 рр., що зберігаються в Харківській міській спілці ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів).

20 лютого 2015 року відбулася урочиста церемонія покладання квітів на честь подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні, у якій взяли участь голова Харківської облдержадміністрації Ігор Райнін, т.в.о. заступників голови Харківської обласної державної адміністрації Ю.О. Світлична, В.О. Глушко та В.Ю. Аббакумов, заступник голови Харківської облради Людмила Давидова, керівники структурних підрозділів облдержадміністрації, заступник директора Державного архіву Є.О. Куш, представники міської ради, духовенства та громадськості.

25 лютого 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

26 лютого 2015 року завідувач сектору кадрової роботи Державного архіву Харківської області О.О. Буличева взяла участь у семінарі для працівників кадрових служб структурних підрозділів Харківської обласної державної адміністрації на тему: «Дисциплінарна відповідальність державних службовців», що проводився Юридичним департаментом облдержадміністрації.

27 лютого 2015 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву.

06 березня 2015 року в читальному залі Державного архіву Харківської області відкрилась виставка архівних доку-

ментів «Твій любий сине, Україно! (до 201-ї річниці народження Т.Г. Шевченка)».

18 березня 2015 року на запрошення посольства Латвійської Республіки в Україні начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву О.С. Гнезділо взяла участь у відкритті меморіальної дошки видатному харківському архітектору, латишеві за походженням, Юлію Цауне, на житловому будинку по вул. Сумській, 44/2. Цей будинок був побудований за проектом Юлія Цауне в 1912 році.

У відкритті дошки взяли участь Надзвичайний і Повноважний посол Латвії в Україні Аргіта Даудзе, заступник голови Харківської облдержадміністрації Ю.О. Світлична, та директор Латвійської Академічної бібліотеки Вента Коцере.

Того ж дня на запрошення посольства Латвійської Респу-

бліки в Україні начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву О.С. Гнезділо взяла участь у дипломатичному прийомі Надзвичайного і Повноважного посла Латвійської Республіки в Україні Аргіті Даудзе, який відбувся в рамках робочого візиту до м. Харкова. На заході були присутні заступник голови Харківської облдержадміністрації Ю.О. Світлична, директор Латвійської Академічної бібліотеки Вента Коцере, директор Департаменту економіки і міжнародних відносин Віктор Коваленко, головний архітектор Харківської області М.С. Рабінович. Також на дипломатичний прийом були запрошені представники Юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та багато інших.

Співпраця Державного архіву Харківської області та Академічної бібліотеки Латвійського університету розпочалася з 2010 року. Результатом став вихід у світ у 2011 році збірника архівних документів та матеріалів «Латыши на Харьковщине». Збірник містить документи і фотоматеріали середини XIX – 80-х років XX ст., які стосуються латишів, що волею долі опи-

нилися на території Харківщини. Ці документи зберігаються у фондах Державного архіву і переважну їх більшість опубліковано вперше.

У ході співпраці Державного архіву Харківської області з директором Академічної бібліотеки Вентою Коцере і Центром краєзнавства Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна в Державному архіві Харківської області були виявлені документи про життя та творчість латиського архітектора Юлія Цауне, що допомогло відкрити пам'ятний знак цьому видатному архітекторові на житловому будинку по вул. Сумській, 44/2, автором проекту якого був він сам.

18 та 19 березня 2015 року на базі Державного архіву Харківської області пройшов семінар з підвищення кваліфікації працівників архівних відділів районних державних адміністрацій, міських рад міст обласного значення Харківської області за темою: «Організація роботи архівних відділів райдержадміністрацій та міськрад Харківської області».

Начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву О.С. Гнезділо (ліворуч) та начальник відділу формування НАФ та діловодства Державного архіву Л.О. Михасенко під час проведення семінару

Учасники семінару

25 березня 2015 року відбулося чергове засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

03 квітня 2015 року Державний архів Харківської області провів семінар із підвищення кваліфікації для завідувачів архівом та відповідальних за архів підприємств, установ та організацій міста – джерел формування Національного архівного фонду, що передають документи до Державного архіву Харківської області. У його роботі взяли участь 18 осіб. На семінарі розглядалися питання щодо складання номенклатур справ та проведення експертизи цінності документів.

07 квітня 2015 року начальник відділу інформації та використання документів Ельксніт М.І. взяла участь в інформаційному семінарі: «Подолання стереотипів стосовно децентралізації на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих актів», який проводився Українським інститутом міжнародної політики в приміщенні Харківського регіонального інституту державного управління, Національної академії державного управління при Президентові України.

Учасники семінару

З 07 по 09 квітня 2015 року головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи Державного архіву О.С. Коптева взяла участь у семінарі з підвищенні кваліфікації за темою: «Технологія електронного урядування» при Харківському регіональному інституті державного управління, Національній академії державного управління при Президентові України. У семінарі розглядалися такі питання: «Електронне державне управління», «Електронний цифровий підпис», «Використання інформаційних технологій в органах державної влади», «Інформаційна політика в Україні», «Мобільний офіс» та ін.

10 квітня 2015 року начальник відділу інформації та використання документів М.І. Ельксніт взяла участь у церемонії покладання квітів до Пам'ятного знаку жертвам нацистських переслідувань з нагоди Міжнародного дня визволення в'язнів фашистських концтаборів.

15 квітня 2015 року в читальному залі Державного архіву Харківської області відкрито виставку архівних документів «З історії харківської караїмської громади». На виставці пред-

ставлено копії документів, що зберігаються в Державному архіві Харківської області, Державному архіві Автономної Республіки Крим; доповнюють експозицію матеріали віртуального караїмського музею. Відвідувачі ознайомилися з окремими сторінками історії небагаточисельного народу, що має давнє походження, цікаву культуру і, що викликає особливу повагу, народу, якому вдалося зберегти свою ідентичність.

17 квітня 2015 року в Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

Заступник директора Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії І.М. Кривулькін під час обговорення

22 квітня 2015 року начальник відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області Л.Є. Пантелєєва провела практичне заняття з курсу «Документознавство» для студентів III курсу історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів О.В. Сафонова провела для групи студентів екскурсію по експозиції виставки архівних документів «З історії харківської караїмської громади».

Того ж дня відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

24 квітня 2015 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області О.В. Сафонова провела для представників караїмської громади м. Харкова екскурсію по експозиції виставки архівних документів “З історії харківської караїмської громади”, діючої в читальному залі архіву.

27 квітня 2015 року в приміщенні Чугуївської районної державної адміністрації відкрито виставку, присвячену 70-й річниці Дня Перемоги.

Архівний відділ Чугуївської районної державної адміністрації підготував добірку документів, що зберігаються у фондах архіву. Представлені матеріали висвітлюють життя населених пунктів Чугуївського району в 1943 – 1945 роках: відновлення народного господарства, діяльність виконавчих комітетів сільських, селищних рад тощо. Серед архівних документів – листування Виконавчого комітету Чугуївської районної ради з сільськими, селищними радами з питань, які потребували пер-

шочергового вирішення, протоколи засідань виконавчих комітетів сільських, селищних рад, на яких розглядалися такі питання, як підготовка до сільськогосподарських робіт, про санітарний стан населених пунктів, стан медичного обслуговування, про роботу шкіл та багато інших.

29 квітня 2015 року в приміщенні Архівного відділу Золочівської районної державної адміністрації відкрито виставку, присвячену 70 – й річниці Дня Перемоги. На виставці представлено добірку архівних документів про життя золочівців у 1943-1945 роки та відновлення роботи колгоспів після окупації району. На виставці представлені документи наступних фондів: Золочівської, Лютівської, Одноробівської машино – тракторних станцій; Сільськогосподарських артілей імені Щорса, імені Котовського, імені Чапаєва, «Комунарка України» (с. Світличне), «Перше Травня» (хутір Сосновка), «Червоний прапор» (хутір Дуванка) та документи Феськівської, Малоцапівської, Миронівської сільських рад.

30 квітня 2015 року в приміщенні Архівного відділу Харківської районної державної адміністрації відкрито виставку архівних документів, присвячених 70-й річниці Перемоги

«Ніхто не забутий, ніщо не забуто». Архівні документи розповіли про події війни, життя населення за часів окупації, біль і надії жителів, спогади ветеранів, надруковані в районній газеті, вшанування пам'яті загиблих воїнів.

У виставці використано документи архівних фондів та місцевих газет за 1943 – 2013 роки.

07 травня 2015 року в приміщенні Архівного відділу Красноградської райдержадміністрації відкрито виставку архівних документів до 70-ї річниці Дня Перемоги «Незабутнє минуле».

На виставці представлено документи про життя Красноградщини у 1943-1945 роках (фонди виконавчих комітетів Березівської, Ворошилівської, Добренської сільських рад). Особливої уваги заслуговують такі документи, як «Акты о принесённом ущербе фашистскими захватчиками во время оккупации территории» та інші.

Того ж дня у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

Провідний методист відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Ю.С. Гриньова (ліворуч) та начальник відділу інформації та використання документів М.І. Ельксніт

08 травня 2015 року в читальному залі Державного архіву Харківської області відкрито виставку архівних документів «Тих днів не змеркне слава (до Дня Перемоги)». На виставці представлено документи, що зберігаються в Державному архіві Харківської області, та друковані видання, що розкривають тему звільнення від нацистської окупації, збереження пам'яті про загиблих воїнів, мужності та самовідданості, проявлених для врятування найвищої цінності – людського життя.

Того ж дня на Меморіалі Слави в Лісопарку до Дня пам'яті та примирення відбулася урочиста хода та церемонія покладання квітів. У заході взяли участь голова Харківської облдержадміністрації І.Л. Райнін, ветерани Другої світової війни, керівники структурних підрозділів облдержадміністрації, представники міської ради, духовенства та громадськості, керівники підприємств області, представники добровольчих батальйонів, громадських організацій, духовенства, учнівська молодь, мешканці та гості міста. У заході взяв участь заступник директора Державного архіву Харківської області Є.О. Куш.

15 травня 2015 року на сайті Державного архіву Харківської області відкрилася on-line виставка документів «Репресовані архівісти» (до Дня пам'яті жертв політичних репресій в Україні).

На виставці представлено документи з архівного фонду Карні справи на репресованих громадян м. Харкова та Харківської області.

Матеріали виставки розкривають маловідомі факти з біографій українських архівістів Барвінського Віктора Олександровича, Гливенка Михайла Васильовича та Дубровського Василя Васильовича, які стали жертвами політичних репресій 30-х років ХХ-го століття.

17 травня 2015 року відбулася траурна церемонія покладання квітів до Дня пам'яті жертв політичних репресій на українсько-польському Меморіалі жертв тоталітаризму в Лісопарку, в якій взяли участь заступник голови Харківської облдержад-

міністрації В.Ю. Аббакумов, Генеральний консул Республіки Польща в Харкові С. Лукасик, директори департаментів Харківської обласної державної адміністрації, представники громадських організацій, керівники підприємств та духовенство.

У заході взяв участь заступник директора Державного архіву Харківської області Є.О. Куш.

21 травня 2015 року начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву О.С. Гнезділо, головний спеціаліст того ж відділу О.С. Коптева та начальник відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву Л.Є. Пантелеєва взяли участь у роботі VIII міжнародної науково-технічної конференції «Сучасний стан та проблемні питання страхового фонду документації, перспективи розвитку та взаємодії», організаторами якої виступили Державний департамент страхового фонду документації та Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії.

За підсумками проведення конференції опубліковані доповіді її учасників, серед яких тези доповіді О.С. Гнезділо «Оцифровка документов в Государственном архиве Харьковской области».

22 травня 2015 року начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області М.І. Ельксніт взяла участь в урочистій церемонії покладання квітів до пам'ятника Т.Г. Шевченку, яка відбулася в рамках Міжнародного Шевченківського літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій», присвяченого пам'яті Т.Г. Шевченка.

27 травня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

29 травня 2015 року начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Харківської області О.С. Гнезділо та начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву М.І. Ельксніт взяли участь в урочистих заходах з нагоди закінчення навчального року у Богодухівському районі Харківської області.

Заступник голови ЕПК Державного архіву Л.О. Михасенко
відкриває засідання

Свято «Останнього дзвоника» відбулося у КЗ «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс», який відвідала О.С. Гнезділо, та у Полковомикиївській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів Богодухівської районної ради Харківської області (с. Полкова Микитівка Богодухівського району Харківської області), куди завітала М.І. Ельксніт.

У ході святкового заходу архівісти привітали учнів зі святом «Останнього дзвоника», побажали випускникам визначитися з вибором життєвого шляху та гарно скласти іспити до вищих навчальних закладів.

15 червня 2015 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів О.В. Сафонова у рамках архівно-музейної практики студентів ІІ курсу історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди провела оглядову екскурсію по Державному архіву з метою ознайомлення студентів із різними напрямками його діяльності.

Того ж дня в Державному архіві Харківської області розпочалася тритижнева виробнича практика студентів Наці-

онального аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського («Харківський авіаційний інститут») II та III курсів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність».

19 червня 2015 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрито виставку архівних документів «Навіки в пам'яті серця» (до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни).

На виставці представлено копії документів, що зберігаються в фондах Державного архіву, які розповідають про перебіг та наслідки найстрашнішої в історії людства війни – Другої світової.

23 червня 2015 року начальник Архівного відділу Краснокутської районної державної адміністрації Харківської області Ольга Дубинка отримала Подяку голови Харківської обласної державної адміністрації з нагоди Дня державної служби України за активну участь у щорічному Всеукраїнському конкурсі «Кращий державний службовець» та перемогу в II турі у номінації «Кращий керівник», де посіла III місце.

24 червня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

Доповідає начальник Архівного відділу Харківської РДА О.О. Іскра

26 червня 2015 року у Державному архіві Харківської області відбулося розширене засідання колегії.

30 червня 2015 року на базі Державного архіву Харківської області пройшов семінар з підвищення кваліфікації пра-

цівників архівних відділів районних державних адміністрацій та міських рад міст обласного значення Харківської області.

3 01 по 07 липня 2015 року в Державному архіві Харківської області відбулася практика студентів II курсу історичного факультету спеціальності «Архівознавство» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

06 липня 2015 року у Державному архіві Харківської області відбулося позапланове засідання Науково-методичної ради.

22 липня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

31 липня 2015 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Заступник директора Державного архіву Харківської області Є.О. Кушч (голова колегії) відкриває засідання

21 серпня 2015 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрито on-line виставку архівних документів «Уклін живим, загиблим – слава» (До Дня визволення м. Харкова).

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів архіву О.В. Сафонова надала інтерв'ю журналісту Харківської обласної державної телерадіокомпанії В. Кульчицькій стосовно матеріалів, представлених на виставці «З історії Державного прапора України» (До Дня незалежності України), що відкрилася в читальному залі архіву.

Того ж дня до Державного архіву Харківської області завітали співробітники Центрального державного науково-технічного архіву України. У ході зустрічі головний спеціаліст відділу інформації та використання документів О.В. Сафонова надала коментарі до матеріалів, представлених на виставці «З історії Державного прапора України» (До Дня незалежності України).

Того ж дня у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

Того ж дня начальник відділу інформації та використання документів М.І. Ельксніт взяла участь у заході, присвяченому Дню міста Харкова, 70-річчю Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни, який організовано Харківською обласною Асоціацією громадських організацій інвалідів та ветеранів війни.

Того ж дня заступник директора Державного архіву Харківської області Є.О. Кушч взяв участь у засіданні постійної комісії обласної ради з питань науки, освіти, культури, історичної спадщини, духовності та національних меншин, де виступив з доповіддю про хід виконання Програми розвитку архівної справи в Харківській області на 2013-2016 роки.

23 серпня 2015 року начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області М.І. Ельксніт взяла участь у церемонії підняття Державного Прапора України.

26 серпня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

01 вересня 2015 року в читальному залі Державного архіву відкрилась виставка архівних документів «До 70-ї річниці завершення Другої світової війни». На виставці було представлено копії документів, що зберігаються в Державному архіві Харківської області, Державному архіві Закарпатської області, Центральному державному кінофотофоноархіві України ім. Г.С. Пшеничного, а також матеріали періодичних видань із фонду науково-довідкової бібліотеки Державного архіву Харківської області.

Того ж дня працівники трьох відділів Державного архіву Харківської області: начальник відділу організації та координації архівної справи О.С. Гнезділо, начальник відділу формування Національного архівного фонду та діловодства Л.О. Михасенко та заступник начальника відділу інформації та використання документів М.М. Макарова взяли участь у проведенні свята «Перший дзвоник» з нагоди відзначення Дня знань у КЗ «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради, Волохово-Ярському навчально-виховному комплексі Чугуївської районної ради та у Шарівській загальноосвітній школі I-III ступенів Богодухівської районної ради Харківської області.

18 вересня 2015 року в приміщенні архіву відкрилася виставка документів «Партизани Харківщини» (до Дня партизанської слави в Україні), на якій представлено матеріали з історії створення та діяльності партизанських формувань на території Харківської області в 1941-1943 роках.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області В.А. Плисак надала інтерв'ю журналісту телеканалу «Simon» стосовно матеріалів, представлених на виставці «Партизани Харківщини» (до Дня партизанської слави в Україні).

25 вересня 2015 року у приміщенні читального залу Державного архіву Харківської області відбулася читацька конференція за темою: «Підпільний та партизанський рух на Харківщині у 1941 – 1943 роках», у роботі якої взяли участь співробітники Державного архіву, науковці, краєзнавці та студенти. У рамках конференції обговорювалися різні питання з історії партизанського руху на Слобожанщині.

Начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву М.І. Ельксніт (ліворуч) відкриває читацьку конференцію

Учасники конференції під час обговорення

30 вересня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

02 жовтня 2015 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області О.В. Сафонова провела оглядову екскурсію по держархіву для студентів IV курсу українського мовно-літературного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди з метою ознайомлення студентів з історією архіву та різними напрямками його діяльності, в тому числі публікаційною роботою, організацією виставок архівних документів.

13 жовтня 2015 року в читальному залі Державного архіву Харківської області відкрилась виставка архівних документів “До Дня Українського козацтва”.

23 жовтня 2015 року в Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

28 жовтня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

29 жовтня 2015 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської

області О.В. Сафонова провела практичне заняття з археографії для студентів IV курсу історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Студенти ознайомилися з особливостями археографічного опрацювання документів, що проводиться в процесі підготовки документальних видань архівів.

Доповідає головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Л.А. Панасенко (ліворуч)

30 жовтня 2015 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Доповідає директор Департаменту цивільного захисту
ХОДА В.І. Фадєєв

Учасники засідання

04 та 05 листопада 2015 року в Державному архіві Харківської області проходив дводенний семінар з підвищення кваліфікації для працівників архівних відділів районних державних адміністрацій та архівних відділів міст обласного значення Харківської області та підготовки ними планово-звітної документації. Крім того, учасники семінару ознайомилися з роботою читального залу Державного архіву, відвідали архі-

восховища Державного архіву Харківської області та сховище для зберігання облікових документів, також відвідали реставраційну лабораторію і ознайомилися з основними принципами реставрації архівних документів.

Заступник начальника відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Державного архіву Н.Б. Мирошніченко (ліворуч) проводить екскурсію в архівосховищі

Учасники семінару під час відвідування читального залу Державного архіву

Начальник відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву Л.Є. Пантелєєва ознайомлює учасників семінару з картотеками архіву

10 листопада 2015 року начальник Архівного відділу Сахновщинської районної державної адміністрації В.Ю. Легуша провела семінар-нараду з головами і секретарями Сахновщинської районної виборчої комісії та сільських виборчих комісій Сахновщинського району. На порядку денному розглянуті питання підготовки виборчих та інших документів до передачі в архівний відділ районної державної адміністрації та трудові архіви району.

11 листопада 2015 року на базі Державного архіву Харківської області відділом формування НАФ та діловодства організовано та проведено семінар для працівників Харківського апеляційного адміністративного суду за темою: «Експертиза цінностей документів».

Учасники семінару також відвідали реставраційну лабораторію, працівники якої ознайомили присутніх з роботою з проведення опрацювання документів.

20 листопада 2015 року на сайті Державного архіву Харківської області відкрилася on-line виставка документів «До Дня пам'яті жертв голодоморів на Україні».

На виставці представлені архівні документи, виявлені у фондах Харківського обласного та міського комітетів КП(б)У, Ізюмського районного комітету КП(б) України, Харківського окружного виконавчого комітету рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, виконавчих комітетів сільських та районних рад, а також з Колекції письмових спогадів жителів Харківської області, які пережили трагічні події 1932-1933 рр.

До експозиції увійшли також документи 1934 року, які свідчать про заселення українських сіл, вимерлих внаслідок Голодомору 1932-1933 років, переселенцями з інших регіонів Радянського Союзу.

25 листопада 2015 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів архіву В.А. Плисак надала інтерв'ю журналісту Харківської обласної державної телерадіокомпанії щодо on-line виставки документів «До Дня пам'яті жертв голодоморів в Україні», розміщеної на сайті Державного архіву Харківської області.

Того ж дня відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

27 листопада 2015 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області О.В. Сафонова провела оглядову екскурсію по Державному архіву Харківської області для студентів II курсу Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського з метою ознайомлення студентів з історією архіву та різними напрямками його діяльності, озна-

йомила студентів з переліком фондів та складом документів театрознавчої тематики.

Доповідає начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Державного архіву Т.В. Іванська

10 грудня 2015 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву В.А. Плисак провела оглядову екскурсію по архіву для студентів факультету соціально-економічного управління Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

11 грудня 2015 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

18 грудня 2015 року в Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

24 грудня 2015 року в Державному архіві Харківської області відбулися урочисті заходи з нагоди Дня працівників архівних установ України. З вітальним словом до співробітників Держархіву області та його гостей звернувся заступник директора Державного архіву Є.О. Куш

Під час святкових заходів відбулося нагородження Почесними грамотами Державного архіву Харківської області про-

відного методиста відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Харківської області Ю.С. Гриньової, начальника Архівного відділу Харківської міської ради Т.Г. Варжаїнової та начальника Архівного відділу Чугуївської міської ради Л.В. Шуть, а також відповідальних за архів та діловодство установ, підприємств й організацій: завідувача канцелярією Харківського національного університету імені І.П. Котляревського Н.В. Бажиної, архіваріуса секретаріату прокуратури Харківської області Л.О. Жиглової, завідувача технічним архівом Публічного акціонерного товариства «Український науково-дослідний інститут вогнетривів імені А.С. Бережного» Л.М. Попович.

Провідний методист відділу організації та координації архівної справи
Державного архіву Ю.С. Гриньова

Начальник Архівного відділу Чугуївської міської ради Л.В. Шуть

Начальник Архівного відділу Харківської міської ради Т.Г. Варжаїнова

Того ж дня начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Харківської області О.С. Гнезділо взяла участь в урочистих заходах з нагоди Дня працівників архівних установ України, які відбулися у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна.

О.С. Гнезділо від імені керівництва Державного архіву Харківської області привітала присутніх зі святом та зі 135-річчям заснування Історичного архіву Історико-філологічного товариства Харківського імператорського університету, а також оголосила подяку за багаторічну співпрацю, широку популяризацію архівних документів і архівної справи, вагомий особистий внесок у підготовку істориків-архівістів, всебічний розвиток історико-краєзнавчих досліджень, сприяння формуванню позитивного іміджу архівів у суспільстві доктору історичних наук, професору, декану історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, заслуженому діячу освіти України С.І. Посохову та студентам III та IV курсів істо-

ричного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, що спеціалізуються на кафедрі історіографії, джерелознавства та археології, за надану у 2015 році практичну допомогу Державному архіву Харківської області під час проходження музейно-архівної практики: Білас Юлії, Гелі Оксані, Гнатченко Ганні, Ісофатовій Еммі, Котовій Лолі, Панченку Віктору, Суслі Ользі, Тарасову Олександру, Трахтаменко Олесі, Фінартів Анастасії.

2016 рік

21 січня 2016 року в читальному залі Державного архіву Харківської області було відкрито виставку архівних документів «До Дня Соборності України».

26 січня 2016 року в приміщенні Державного архіву Харківської області була відкрита виставка архівних документів «До Дня пам'яті жертв Голокосту».

На виставці представлені документи з фондів Державного архіву Харківської області: Харківська міська управа, Управи 5 та 17 районів м. Харкова, Управа Харківського району, Колекція документів про німецько-фашистський режим в Харківській області, Харківський обласний комітет КП(б)У, Прокуратура Харківського району та інші.

Того ж дня головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області В.А. Плисак надала інтерв'ю журналісту Харківської обласної державної телерадіокомпанії В. Кульчицькій стосовно матеріалів, представлених на виставці «До Дня пам'яті жертв Голокосту».

Сюжети вийшли в ефір телерадіокомпанії у вечірньому випуску «Новини Харківщини», в інформаційній програмі «Ранок з обласним».

28 січня 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області В.А. Плисак надала інтерв'ю журналісту радіо «Вісті» стосовно документів, представлених на виставці «До Дня пам'яті жертв Голокосту».

Сюжет вийшов у радіоефірі передачі «Свежий взгляд».

29 січня 2016 року у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

Учасники засідання Науково-методичної ради Державного архіву

Заступник директора Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії І.М. Кривулькін та доцент кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди Т.Ф. Осіпова під час обговорення

Доповідає заступник завідувача відділу досліджень, розробки перспективних і вдосконалення традиційних технологій формування страхового фонду документації Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії В.І. Подорожний

Начальник Архівного відділу Чугуївської РДА О.О. Савінова

Протягом січня – лютого 2016 року Архівним відділом Чугуївської районної державної адміністрації проведено семінари для відповідальних за ведення архіву та діловодство в установах і організаціях, які є джерелами формування Національного архівного фонду. У роботі семінарів взяли участь представники державних органів, органів місцевого самоврядування та інших установ Чугуївського району.

12 лютого 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської

області В.А. Плисак провела екскурсію по експозиції виставки архівних документів «До Дня пам'яті жертв Голокосту» для учнів Харківського професійного ліцею будівництва і комунального господарства.

У лютому 2016 року на зберігання до Державного архіву Харківської області надійшли спогади одного з координаторів харківського Євромайдана В. Чистиліна «10 событий харьковского Евромайдана».

26 лютого 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області В.А. Плисак провела оглядову екскурсію по архіву для студентів третього курсу факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

У ході екскурсії студенти ознайомилися з історією архіву, основними напрямками його діяльності та складом архівних документів, відвідали реставраційну майстерню архіву та одне з архівосховищ, де дізналися про особливості реставрації документів та умови їх зберігання.

Того ж дня відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

Того ж дня відбулося розширене підсумкове засідання колегії Державного архіву Харківської області.

У колегії взяли участь її члени, начальники архівних відділів Золочівської та Харківської районних державних адміністрацій Н.М. Борох та О.О. Іскра, а також директор КП «Міський архів» І.Ю. Ігнатенко.

Окрім того, згідно розпорядження голови Харківської обласної державної адміністрації від 25.02.2016 року № 53 до складу колегії Державного архіву Харківської області ввійшла перший заступник голови Громадської ради при обласній державній адміністрації, представниця громадської організації «Інститут соціально-політичних ініціатив» Н.В. Гончарова, яка також взяла активну участь у засіданні.

Перший заступник голови Громадської ради при обласній державній адміністрації, представник громадської організації “Інститут соціально-політичних ініціатив” Н.В. Гончарова (у центрі)

Заступник голови комітету Харківської обласної профспілкової організації профспілки працівників державних установ України О.П. Гацько (праворуч)

09 березня 2016 року у приміщенні Державного архіву Харківської області було відкрито виставку архівних документів «До 202-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка».

16-17 березня 2016 року в Державному архіві Харківської області відбувся дводенний семінар з підвищення кваліфікації для працівників архівних відділів районних державних адміністрацій та архівних відділів міських рад міст обласного значення Харківської області.

Учасники семінару

Начальник відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву Л.Є. Пантелєєва (праворуч) розповідає про вдосконалення описів справ

Головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву В.А. Плисак (праворуч) розповідає слухачам семінару про виконання архівними установами запитів юридичних та фізичних осіб на підставі архівних документів та оформлення архівних довідок

30 березня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

04 квітня 2016 року в Сахновщинській РДА за участю голови та заступників голови Сахновщинської РДА, заступника голови й керівника апарату Сахновщинської районної ради відбувся семінар для сільських і селищного голів та секретарів сільських і селищної рад Сахновщинського району. У семінарі взяла участь начальник Архівного відділу Сахновщинської РДА В.Ю. Легуша з питання «Про підсумки роботи з архівними документами в органах місцевого самоврядування Сахновщинського району за 2014-2015 роки та плани на 2016 рік».

08 квітня 2016 року відбулося засідання Науково-методичної ради Державного архіву Харківської області.

11 квітня 2016 року відбулася церемонія покладання квітів до Пам'ятного знаку жертвам нацистських переслідувань з нагоди Міжнародного дня визволення в'язнів фашистських концтаборів.

Доповідає головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву О.В. Сафонова (праворуч)

Директор Центру краєзнавства при Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна С.М. Куделко (ліворуч) та доцент кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна О.Г. Павлова під час засідання НМР Державного архіву

У заході взяли участь заступник голови ХОДА М.Є. Черняк, колишні в'язні концтаборів, учасники бойових дій, представники духовенства, керівники структурних підрозділів ХОДА, мешканці міста та області.

Разом з керівниками структурних підрозділів ХОДА участь у заході взяла начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області М.І. Ельксніт.

13 квітня 2016 року відбувся спільний семінар Державного архіву Харківської області та Архівного відділу Дергачівської районної державної адміністрації з підвищення кваліфікації працівників ділових, архівних та експертних служб підприємств, установ і організацій – джерел формування НАФ Дергачівського району Харківської області.

У семінарі взяли участь начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Ольга Гнезділо, заступник начальника відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Державного архіву Наталія Мирошніченко, головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Ольга Коптева та начальник Архівного відділу Дергачівської РДА Надія Склярєнко. Під час роботи семінару зі вступним словом виступила керівник апарату Дергачівської РДА Таміла Остропілець. На семінарі були розглянуті питання, що стосуються архівної справи в Дергачівському районі та демонструвалася презентаційна версія.

14 квітня 2016 року у приміщенні Архівного відділу Харківської РДА було відкрито виставку архівних документів до 30-ї річниці аварії на Чорнобильській АЕС «Чорнобиль – наш біль».

15 квітня 2016 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрито on-line виставку архівних документів “Видатний український фізіолог В.Я. Данилевський”. На виставці представлено документи з особового фонду В.Я. Данилевського, що зберігаються в Державному архіві Харківської

області. Відвідувачі сайту мають можливість ознайомитися з автографами відомого вченого: це рукописи наукових робіт, блокноти з нотатками, витяги з конспектів лекцій тощо.

Разом з керівниками структурних підрозділів ХОДА участь у заході взяв заступник директора Державного архіву Харківської області Є.О. Куш.

27 квітня 2016 року відбулося чергове засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

29 квітня 2016 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Доповідає начальник Архівного відділу Куп'янської міської ради О.В. Григорова

13 травня 2016 року відбулося засідання Науково-методичної ради Державного архіву Харківської області.

15 травня 2016 року відбулася урочиста церемонія покладання квітів з нагоди вшанування пам'яті жертв політичних репресій. Захід пройшов на Україно-польському меморіалі жертвам тоталітаризму у Лісопарку.

16 травня 2016 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрилася on-line виставка документів «Репресовані митці» (до Дня пам'яті жертв політичних репресій в Україні).

На виставці представлено документи з двох архівно-слідчих справ: Цвицишина Володимира Федоровича та справи Пав-

ловського Йосифа Ілліча, Жаданівського Михайла Петровича, Савицького Олександра Юліановича.

Матеріали виставки розповідають про маловідомі факти з біографій та останні дні життя репресованих митців Харківського державного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка (до 1926 року – Український національний театр «Березіль», режисером якого, до свого ув'язнення у 1934 році, був Лесь Курбас).

16 травня – 28 травня 2016 року в Державному архіві Харківської області проходила переддипломна практика студентів спеціальності «Документознавства та інформаційна діяльність» гуманітарного факультету Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ».

19 травня 2016 року на базі НДІ мікрографії відбулася IX Науково-технічна конференція НДІ мікрографії «Сучасний стан та проблемні питання страхового фонду документації, перспективи розвитку та взаємодії». У роботі секції № 4 «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку архівної справи» взяли участь начальник відділу організації та координації архівної справи Державного архіву Харківської області О.С. Гнезділо, яка виступила з доповіддю «З питання щодо визначення відповідальної установи за виконання функцій планування і координації формування, ведення та використання страхового фонду документації» та головний спеціаліст того ж відділу О.С. Коптева з доповіддю «Работа с социальными сетями в Государственном архиве Харьковской области». Крім того, у роботі секції взяли участь представники НДІ мікрографії, Центрального державного науково-технічного архіву України, Національного університету цивільного захисту України, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації та інші організації.

Учасники конференції

24 травня 2016 року у місті Чугуїв відбулося спільне засідання колегії Чугуївської районної державної адміністрації та Державного архіву Харківської області, у якому взяла участь начальник відділу організації та координації архівної справи, член колегії Державного архіву Харківської області, О.С. Гнезділо.

Під час засідання колегії було заслухано питання «Про стан організації діловодства та збереженості документів в установах та організаціях Чугуївського району Харківської області», доповідач – начальник Архівного відділу Чугуївської РДА О.О. Савінова.

Того ж дня в приміщенні Архівного відділу Кегичівської РДА начальник відділу З.В. Ялова провела оглядову екскурсію для учнів – членів районної ради старшокласників за темою «Державний архів – духовна скарбниця історії рідного краю».

Для присутніх була підготовлена міні-виставка архівних документів, серед яких – статистичні звіти за 1943-1945 роки, примірники районної газети за 1967-2000 роки, рішення загальних зборів громадян за 1988-1990 роки.

Під час огляду архівосховищ учні ознайомилися із умовами зберігання справ, а також обговорили питання необхідності збереження документів та їх цінність для вивчення історії рідного краю.

25 травня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

27 травня 2016 року начальники двох відділів Державного архіву Харківської області О.С. Гнезділо та М.І. Ельксніт взяли участь у святкуванні Дня останнього дзвоника, який пройшов у Комунальному закладі «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради та у Коробочкинському навчально-виховному комплексі Чугуївської районної ради.

30 травня 2016 року начальник Архівного відділу Валківської РДА Н.Ю. Литвиненко взяла участь у семінарі-практикумі з питань організації діловодства та архівної справи, який проводила Валківська районна рада за участю секретарів та бухгалтерів міської, селищних, сільських рад Валківського району.

03 та 06 червня 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області В.А. Плисак провела оглядові екскурсії по архіву для студентів другого курсу історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди у рамках проходження ними музейно-архівної практики.

15 червня 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області О.В. Сафонова провела оглядову екскурсію по держархіву області для слухачів історичної школи Харківського територіального відділення Малої академії наук України. Головний

спеціаліст ознайомила слухачів з історією архіву та різними напрямками його діяльності, а також правилами користування документами у читальному залі архіву.

Доповідає начальник Архівного відділу Валківської РДА
Н.Ю. Литвиненко

17 червня 2016 року у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

24 червня 2016 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

29 червня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

04 липня 2016 року в архіві було проведено оглядову екскурсію для студентів другого курсу історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна у рамках проходження ними музейно-архівної практики.

19 липня 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області Валентина Плисак провела оглядову екскурсію по архіву для студентів другого курсу історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна у рамках

проходження ними музейно-архівної практики. У ході екскурсії студентам розповіли про історію архіву, основні напрями його діяльності та склад архівних документів.

Доповідає завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна С.І. Посохов

Доповідає заступник директора Центру краєзнавства ім. академіка П.Т. Тронька Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна О.І. Вовк

Під час відвідування реставраційної майстерні та архівосховища заступник начальника відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Наталія Мирошниченко ознайомила студентів з особливостями реставрації архівних документів та умовами їх зберігання.

27 липня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

19 серпня 2016 року в читальному залі Держархіву Харківської області було відкрито виставку архівних документів «На честь 73-ї річниці визволення міста Харкова».

Того ж дня у Харкові Президент України Петро Порошенко разом з керівником області Ігорем Райніним відкрив 30-ту станцію метрополітену – станцію «Перемога» і органну залу обласної філармонії. В урочистостях, присвячених відкриттю нового органного залу Харківської обласної філармонії, взяла участь начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Харківської області Марія Ельксніт.

22 серпня 2016 року в читальному залі Держархіву Харківської області була відкрита виставка архівних документів «До Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України».

Того ж дня з нагоди Дня Державного Прапора України у місті Харків відбулася церемонія підняття Державного прапора на найвищому флагштоці міста, що розташований на проспекті Незалежності.

Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, у заході взяли участь заступник директора Державного архіву Харківської області Євген Куш, начальник відділу інформації та використання документів Марія Ельксніт та головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Ольга Коптева.

23 серпня 2016 року у ході проведення районного урочистого заходу з нагоди 25-ї річниці Незалежності України та Дня Державного Прапора України (сmt. Есхар) Архівним відділом Чугуївської районної державної адміністрації організовано пересувну виставку: «Україна на шляху незалежності» (за документами Архівного відділу Чугуївської РДА та ЦДАВО). Надалі виставку розміщено у приміщенні Архівного відділу (м. Чугуїв, вул. Червономанежна, буд. 32/1).

24 серпня 2016 року у місті Харків відбулися урочистості та святкові заходи «Народжені вільними» з нагоди 25-ї річниці Незалежності України. На майдані Конституції пройшла церемонія покладання квітів до пам'ятника Незалежності України. Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, у зазначених урочистостях взяли участь працівники Державного архіву Харківської області: заступник директора архіву Євген Куш, начальник відділу інформації та використання документів Марія Ельксніт, начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Тетяна Іванська, начальник та головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Ольга Гнезділо та Ольга Коптева.

31 серпня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

01 вересня 2016 року начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області Ольга Гнезділо взяла участь у проведенні свята «Перший дзвоник» з нагоди відзначення Дня знань у КЗ «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс».

09 вересня 2016 року головним спеціалістом Юридичного департаменту Харківської обласної державної адміністрації Анатолієм Мойсєнко проведено лекцію для трудового колективу Державного архіву Харківської області про права і свободи людини.

16 вересня 2016 року у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

19 вересня 2016 року на Меморіалі Слави в Лісопарку пройшла церемонія покладання квітів з нагоди Дня визволення Харківської області та Дня партизанської слави. Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, у зазначених урочистостях взяли участь працівники Державного архіву Харківської області: заступник директора архіву Євген Куш, начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Тетяна Іванська, начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Ольга Гнезділо.

21 вересня 2016 року на сайті Державного архіву Харківської області у рубриці «Документальні виставки on-line» відкрилась on-line виставка архівних документів «Харківщина партизанська» (до Дня партизанської слави) .

23 вересня 2016 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрилась on-line виставка архівних документів «150 років з дня народження М.С. Грушевського» за документами ЦДІАК та ЦДКФФА.

28 вересня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

30 вересня 2016 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Члени колегії під час засідання

Доповідає в.о. начальника відділу фінансово-господарського забезпечення – головного бухгалтера Державного архіву Харківської області Т.П. Орлова

13 жовтня 2016 року в читальному залі Державного архіву Харківської області було відкрито виставку архівних документів «До Дня Українського козацтва та Дня захисника України».

14 жовтня 2016 року відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятного знаку захисникам України з нагоди Дня

захисника України. Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, ветеранами АТО, у зазначених урочистостях взяли участь працівники Державного архіву Харківської області: заступник директора архіву Євген Куш, начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Тетяна Іванська, начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Ольга Гнезділо.

Того ж дня відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятника гетьману Петру Сагайдачному. Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, військовими та представниками козацького руху, у зазначених урочистостях взяли участь працівники Державного архіву Харківської області: заступник директора архіву Євген Куш, начальник відділу інформації та використання документів Марія Ельксніт, начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Ольга Гнезділо.

15 жовтня 2016 року заступник директора Державного архіву Харківської області Євген Куш разом з керівництвом обласної державної адміністрації та керівниками структурних підрозділів ХОДА взяв участь у представленні Президентом України нової очільниці Харківської обласної державної адміністрації Юлії Світличної.

З 17 по 25 жовтня 2016 року з метою підвищення фахового рівня працівників ділових служб та архівних підрозділів установ, підприємств та організацій – джерел комплектування документами НАФ Державного архіву Харківської області та архівного відділу Нововодолазької райдержадміністрації, на базі Державного архіву відбувся семінар із підвищення кваліфікації. У його роботі взяли участь 9 осіб.

Після його закінчення слухачі отримали свідоцтва встановленого зразка про проходження підвищення кваліфікації.

26 жовтня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

28 жовтня 2016 року відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

Того ж дня відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятника Скорботній Матері на Меморіалі Слави в Лісопарку.

Разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, військовими, духовенством, та громадськістю, в урочистостях взяли участь працівники Державного архіву Харківської області: заступник директора архіву Євген Куш та начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Державного архіву Харківської області Тетяна Іванська.

17 листопада 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Валентина Плисак провела оглядову екскурсію по архіву для студентів третього курсу факультету соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, які вивчають навчальну дисципліну «Архівознавство».

Доповідає завідувач сектору управління персоналом Державного архіву О.О. Буличева

У ході екскурсії студенти ознайомилися з історією архіву, основними напрямками його діяльності та складом архівних документів.

18 листопада 2016 року у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

21 листопада 2016 року на веб-сайті Державного архіву Харківської області відкрилась on-line виставка «До Дня Гідності та Свободи». Виставка є спільним проектом Державного архіву Харківської області та Харківського історичного музею ім. М.Ф. Сумцова.

24 листопада 2016 року провідний архівіст відділу формування НАФ та діловодства Державного архіву Харківської області Катерина Горінова на запрошення історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна взяла участь у роботі наукового студентського гуртка за темою: «Робота з документами особового походження», де виступила з доповіддю та поділилася зі слухачами власним досвідом щодо зазначеної роботи, яка проводиться у Державному архіві Харківської області.

25 листопада 2016 року у приміщенні архіву відкрилась виставка документів «Очевидці про Голодомор 1932-1933 років в Україні» (До Дня пам'яті жертв голодоморів)».

На виставці представлено задокументовані свідчення очевидців Голодомору 1932-1933 років, що зберігаються в архівному фонді «Колекція документів про голод 1932-1933, 1946-1947 років в Харківській області».

Того ж дня відбулося розширене засідання колегії Державного архіву Харківської області.

26 листопада 2016 року відбулася церемонія вшанування Дня пам'яті жертв голодоморів; в урочистостях разом з керівництвом обласної державної адміністрації, обласної та міської рад, структурними підрозділами ХОДА, військовими, духовенством та громадськістю взяли участь працівники Державного архіву Харківської області.

09 грудня 2016 року у рамках проведення Всеукраїнського тижня права головним спеціалістом Юридичного департаменту Харківської обласної державної адміністрації Анатолієм Мой-

сієнко проведено лекцію для трудового колективу Державного архіву Харківської області за темою «Міжнародні правові стандарти прав людини в Україні: єдність і відмінність».

Доповідає головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву
О.С. Коптева

Головний спеціаліст Юридичного департаменту ХОДА А.В. Мойсієнко

Того ж дня у Державному архіві Харківської області відбулося засідання Науково-методичної ради.

14 грудня 2016 року відбулося засідання експертно-перевірної комісії Державного архіву Харківської області.

16 грудня 2016 року головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Валентина Плисак провела оглядову екскурсію по архіву для студентів другого курсу факультету соціальних комунікацій Харківської державної академії культури, які вивчають навчальну дисципліну «Архівознавство».

У ході екскурсії студенти дізналися про історію архіву та основні напрями його діяльності.

Заступник начальника відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Наталія Мирошниченко розповіла студентам під час відвідування реставраційної майстерні архіву та архівосховища про особливості реставрації документів та умови їх зберігання.

22 грудня 2016 року в читальному залі Державного архіву Харківської області (пр. Московський, 7) відкрито виставку “Сторінки архівного життя (до Дня працівника архівних установ)”.

23 грудня 2016 року в приміщенні Державного архіву Харківської області відбулися урочисті заходи, присвячені Дню працівників архівних установ. За сумлінну працю, вагомий особистий внесок у розвиток архівної справи, високий професіоналізм були нагороджені Грамотою Харківської обласної ради – Будко Валерій Олександрович, провідний архівіст відділу забезпечення збереженості документів, та Гунько Юлія Павлівна, заступник начальника відділу інформації та використання документів; заохочувальною відзнакою голови обласної ради «Цінним подарунком – годинником з логотипом «Голова Харківської обласної ради» – Буличева Оксана Олександрівна, завідувач сектору управління персоналом, та Іванська Тетяна Володимирівна, начальник відділу забезпечення збереженості та реставрації документів. Також керівництво Державного архіву Харківської області оголосило подяку працівникам Державного архіву та начальникам архівних відділів районних державних адміністрацій Харківської області: Балабан Альоні Сергіївні, провідному архівісту відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату; Гнезділо Ользі Сергіївні, начальнику відділу організації та координації

архівної справи, обліку та довідкового апарату; Камишанській Вікторії Анатоліївні, провідному архівісту відділу формування НАФ та діловодства; Матюшенко Тетяні Олександрівні, начальнику Архівного відділу Нововодолазької районної державної адміністрації Харківської області; Яловій Зої Василівні, начальнику Архівного відділу Кегичівської районної державної адміністрації Харківської області.

Провідний архівіст відділу забезпечення збереженості та реставрації документів Державного архіву В.О. Будко

Заступник начальника відділу інформації та використання документів Державного архіву Ю.П. Гунько

Завідувач сектору управління персоналом О.О. Буличева

Провідний спеціаліст відділу формування НАФ та діловодства
Державного архіву В.А. Камишанська

Того ж дня у рубриці “Документальні виставки on-line”
розміщено on-line виставку архівних документів «Назу-

стріч 100 – річчю архівної справи в Україні. Архівісти Харківського університету в документах і матеріалах середини XX – початку XXI ст.» На виставці представлені документи з фондів Державного архіву Харківської області та Центру краєзнавства імені академіка П.Т. Тронька Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Того ж дня з нагоди Дня працівників архівних установ України на історичному факультеті ХНУ імені В.Н. Каразіна відбувся круглий стіл «Інформаційні технології в архівній справі» з нагоди святкування Дня працівників архівних установ України.

Разом зі студентами та викладачами кафедри історіографії, джерелознавства та археології, представниками архіву ХНУ імені В.Н. Каразіна, працівниками Центрального державного науково-технічного архіву України у заході взяли участь начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області Ольга Гнезділо, головний спеціаліст цього ж відділу Ольга Коптева та головний спеціаліст відділу інформації та використання

документів Валентина Плисак. Учасники круглого столу обговорили особливості вітчизняної нормативно-правової бази у сфері інформатизації архівної справи, проблеми й досягнення оцифровування та збереження документів у харківських архівах, міжнародний досвід використання інформаційних технологій в архівній справі, шляхи створення віртуального архіву.

Того ж дня зазначені працівники Державного архіву Харківської області взяли участь у відкритті виставки «Солодка історія Харкова: за матеріалами архіву Харківської бісквітної фабрики, Державного архіву Харківської області та Центрального державного науково-технічного архіву», яка відбулася у приміщенні Музею історії ХНУ імені В.Н. Каразіна.

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ**Марія Ельксніт****Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат,
пов'язаних із Харківщиною,
на 2016 рік**

1646 р.	370-річчя заснування м. Валки
1651 р.	370-річчя заснування смт. Краснокутськ
1656 р.	370-річчя з видання наказу московського царя Олексія Михайловича про виділення Харкова в самостійне воєводство та про призначення воєводою воїна Селіфонтова
1681 р.	335-річчя заснування м. Ізюм
1726 р.	290-річчя заснування Свято-Покровського чоловічого монастиря з колегіумом, першим вищим навчальним закладом на Лівобережній Україні
1771 р.	245-річчя початку будівництва Успенського собору в м. Харкові
1791 р.	225-річчя відкриття першого театру у дворі генерал-губернаторського будинку (нині – територія Харківської інженерно-педагогічної академії по вул. Університетській, 14)
1811 р.	205-річчя створення «Харківського товариства благодіяння», у якому активно працювали брати Григорій Федорович та Андрій Федорович Квітки. За сприяння товариства у м. Харків відкрито інститут шляхетних дівчат
1816 р.	200-річчя початку публікації першого на Україні літературно-художнього, наукового і політичного журналу «Украинский вестник»
1841 р.	175-річчя початку спорудження першого в місті кам'яного театального будинку (архітектор А.Тон) (нині – Харківський державний академічний театр ім. Т.Г. Шевченка)

1851 р.	165-річчя заснування з ініціативи професора ветеринарії Р. Пільгера Харківського ветеринарного інституту (нині – Харківська державна зооветеринарна академія)
1881 р.	135-річчя з проведення першої лінії міського водопроводу
1891 р.	125-річчя заснування Харківського машинобудівного та чавуноливарного заводу фон Дітмара (Харківський завод «Світло шахтаря»)
1886 р.	130-річчя заснування міської публічної бібліотеки (нині Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка). У 1901 р. розмістилася у новій будівлі за проектом О.М. Бекетова по провулку Короленка, 18
1896 р.	125-річчя заснування кондитерської фабрики «Жорж Борман» (нині – Корпорація «Харків-Бісквіт»)
1906 р.	110-річчя відкриття першої лінії електричного трамваю, який з'єднав центр міста з Балашовським вокзалом
1921 р.	125-річчя заснування на базі фармацевтичного відділення медичного факультету Харківського університету першого в Україні фармацевтичного інституту
1926 р.	90-річчя початку діяльності Державного українського драматичного театру «Березіль» під керівництвом Леся Курбаса
грудень 1941 р.	75-річчя початку масового розстрілу єврейського населення в Дробицькому Яру під Харковом
1966 р.	50-річчя створення Харківського державного інституту радіоелектроніки (нині – Харківський національний університет радіоелектроніки)
серпень 1981 р.	35-річчя відкриття пам'ятнику воїнам визволителям на розі пр. Леніна та вул. 23 Серпня у м. Харкові

Січень

5 січня 1906 року	Народився Балабан Борис Олександрович (1906-1959 рр.), уродженець м. Харкова, український режисер, актор і драматург, заслужений артист УРСР (з 1942 р.)
-------------------	--

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

8 січня 1836 року	Народився Кропоткін Дмитро Миколайович (1836–1879 рр.), харківський губернатор (1870–1879 рр.)
10 січня 1926 року	Створено Всеукраїнську наукову асоціацію сходознавства з історико-етнологічним і політико-економічним відділеннями, почесними членами якої були В.Бартольд, Б.Бузескул, А.Кримський.
17 січня 1921 року	Народився Б.А.Шрамко, український історик-археолог, професор ХНУ ім. В.Н. Каразіна, член Міжнародного комітету ЮНЕСКО
18 січня 1906 року	Народився Трашутін Іван Якович (1906–1986 рр.), радянський конструктор транспортних дизелів, один із засновників двигуна для трактора ДЕТ-250, арктичного всюдиходу “Харків'янка”
27 січня 1891 року	Відкрито Харківський ломбард
28 січня 1911 року	Народився Брауде Семен Якович (1911–2003 рр.), український радіофізик та радіоастроном, закінчив Харківський фізико-хіміко-математичний інститут. Під його керівництвом створено першу в Україні радіоастрономічну обсерваторію та проведено дослідження в радіоокеанографії

Лютий

1 лютого 1816 року	Вийшов із друку перший номер журналу гумору та сатири «Харківський Демокрит»
3 лютого 1901 року	Народився Буланкін Іван Миколайович (1901–1960 рр.), український біохімік, ректор Харківського університету (1945–1960 рр.)
20 лютого 1896 року	Народилася Кудрявцева Ольга Миколаївна (1896–1964 рр.), український скульптор, навчалася у Харківському художньому інституті (1924–1927 рр.)
23 лютого 1906 року	Народився Касьянов Олександр Михайлович (1906–1961 рр.), український архітектор, головний архітектор м. Харкова (1943–1950 рр.), брав участь у створенні генерального плану м. Харкова

Березень

1 березня 1901 року	Народився Байбедура Павло Андрійович (1901-1985 рр.), український письменник, працював завідувачем відділу культури газети "Харківський пролетар"
7 березня 1856 року	Народився Мартинович Порфирій Денисович (1856-1933 рр.), уродженець с. Костянтинівка Сахновщинського району Харківської області, український живописець, графік, фольклорист і етнограф, ініціатор заснування Красноградського краєзнавчого музею
17 березня 1891 року	Народився Манізер Матвій Генріхович (1891-1966 рр.), російський скульптор, автор пам'ятника Т. Шевченку в м. Харкові (1935 р.)
22 березня 1811 року	За ініціативи В.Н. Каразіна створено Філотехнічне товариство, метою якого було вивчення природних багатств краю, розповсюдження й удосконалення усіх видів виробництва
24 березня 1906 року	Народилася Шульженко Клавдія Іванівна (1906-1984 рр.), уродженка м. Харків, естрадна співачка, народна артистка СРСР (з 1971 р.)
28 березня 1891 року	Народився Слісаренко Олекса Андрійович (1891-1937 рр.), уродженець с. Канівцеве Великобурлуцького району Харківської області, український поет і прозаїк
29 березня 1841 року	Народилася Вольвачівна Маруся (Вольвач Марія Степанівна) (1841-1910 рр.), уродженка м. Валки Харківської області, українська поетеса і громадсько-культурний діяч

Квітень

9 квітня 1871 року	Засновано Товариство виправних притулків для малолітніх злочинців, де навчалися і працювали діти, направлені сюди за вироком судових установ
-----------------------	--

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

13 квітня 1891 року	Народився Полфьоров Яків Якович (1891-1966 рр.), український музикознавець і диригент, ректор Харківського музично-драматичного інституту (1924-1925 рр.), завідувач музичного відділення Харківської державної бібліотеки ім. В.Г. Короленка
16 квітня 1841 року	Народилася Алчевська Христина Данилівна (1841-1920 рр.), педагог, суспільний діяч, публіцист, засновниця Харківської недільної жіночої школи (1862 р.)
28 квітня 1876 року	Народився Проскура Георгій Федорович (1876-1958 рр.), український вчений у галузі гідромеханіки, гідромашинобудування і авіації, академік АН УРСР (з 1929 р.), професор Харківського технологічного інституту (з 1911 р.), завідувач кафедри Харківського авіаційного інституту (з 1930 р.)
30 квітня 1901 року	Народився Кузнец Семен (Саймон Сміт) (1901-1985 рр.), уродженець м. Харків, американський економіст, професор економіки Гарвардського університету (з 1960 р.), лауреат Нобелівської премії (1971 р.)

Травень

2 травня 1916 року	Народився Тиц Олексій Олексійович (1916-1988 рр.), професор архітектури, доктор мистецтвознавства, викладач Харківського інженерно-будівельного інституту
11 травня 1971 року	Створено Харківський науковий центр Академії наук УРСР, метою якого була організація комплексних досліджень фундаментальних проблем в області природно-технічних та суспільних наук
8-13 травня 1926 року	Відбувся I Всеукраїнський з'їзд архівістів, присвячений питанням організації архівної справи
19 травня 1811 року	Народився Рибakov Микола Хрисанфович (1811-1876 рр.), російський актор, значну частину життя працював в м. Харкові (1833-1849 рр.)
27 травня 1861 року	Засновано Харківське науково-медичне товариство, при якому було відкрито одну із перших у країні медичну бібліотеку (нині Державна наукова медична бібліотека)

22 травня 1876 року	Народився Гофунг Юхим Михайлович (1876-1944 рр.), уродженець м. Краснограда Харківської області, український лікар-стоматолог, один із засновників української стоматологічної школи
29 травня 1901 року	Народився Синельников Кирило Дмитрович (1901-1966 рр.), український і російський фізик, керівник лабораторії ядерної фізики Фізико-технічного інституту АН УРСР у м. Харків (з 1930 р.), член-кореспондент АН УРСР (з 1939 р.)

Червень

1 червня 1986 року	Відкрито Зал органної музики в Успенському соборі на 500 осіб. Орган для м. Харкова за спеціальним замовленню виготовлено чехословацькою фірмою «Рігер Крос»
2 червня 1876 року	Народився Треньов Костянтин Андрійович (1876-1945 рр.), уродженець с. Бакшеївка Вовчанського району Харківської області, російський письменник і драматург
7 червня 1811 року	Народився Соленик Карп Трохимович (1811-1851 рр.), український і російський актор, один з основоположників українського реалістичного театру першої половини XIX ст., працював у трупі Л.Ю. Млотовського у м. Харкова (з 1835 р.)
12 червня 1871 року	За ініціати́ви І.І. Сластіна у м. Харкові засновано відділення Російського музичного товариства, при якому відкрито музичне училище (1883 р.)
12 червня 1931 року	Народилася Мірошніченко Євгенія Семенівна (1931-2009 рр.), уродженка с. Радянське Вовчанського району Харківської області, українська співачка, народна артистка СРСР (з 1965 р.)

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

21 червня 1906 року	Народився Покотило Михайло Федорович (1906-1971 рр.), український актор і режисер, працював у Харківському Червонозаводському українському драматичному театрі (1931-1933 рр.), Харківському українському драматичному театрі ім. Т.Г. Шевченка (з 1935 р.), викладав у Харківському театральному інституті (у 1941-1961 рр.)
22 червня 1891 року	Народився Лісовий Петро Андрійович (Свашенко) (1891-1943 рр.), уродженець м. Дергачі Харківської області, український письменник

Липень

3 липня 1906 року	Народився Атрощенко Василь Іванович (1906-1991 рр.), видатний хімік, академік АН УРСР, з 1935 р. працював у Харківському політехнічному інституті
4 липня 1891 року	Народився Панч (справжнє прізвище Панченко) Петро Йосипович (1891-1978 рр.), уродженець м. Валки Харківської області, письменник, автор творів для дітей
9 липня 1946 року	Уведено в дію Харківський завод важкого машинобудування «Електроважмаш»
11 липня 1856 року	Народився Левченко Петро Олексійович (1856-1917 рр.), уродженець м. Харкова, український живописець-пейзажист. З 1886 р. викладав у Харківській школі малювання М. Д. Раєвської-Іванової
14 липня 1861 року	Народився Бенш Альберт Федорович (1861-1914 рр.), відомий піаніст і композитор, засновник власної музичної школи у м. Харкові
16 липня 1896 року	Народився Кіпріанов Андрій Іванович (1896-1972 рр.), уродженець с. Руські Тишки Харківського району Харківської області, український хімік-органік, випускник Харківського імператорського університету, академік АН УРСР, у 1945-1960 рр. – директор інституту органічної хімії АН УРСР
20 липня 1901 року	Народився Борисов Валентин Тихонович (1901-1988 рр.), уродженець м. Богодухів Харківської області, український композитор, музично-громадський діяч

20 липня 1911 року	Народився Кучер Василь Степанович (1911-1967 рр.), український письменник, прозаїк, у 1930-1934 рр. навчався у Харківському інституті народної освіти (нині – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна)
27 липня 1897 року	Народився Воробйов Володимир Петрович (1876-1937 рр.), український анатом, академік АН УРСР, випускник медичного факультету Харківського імператорського університету, завідувач кафедри анатомії вищевказаного університету, брав участь у бальзамуванні тіла В. І. Леніна

Серпень

1 серпня 1911 року	Відкрито Нетеченський міст та розпочато рух трамваю по новій Греківській лінії у м. Харкові
6 серпня 1906 року	Народився Лазарєв Борис Георгійович (1906-2001 рр.), український фізик, академік АН УРСР, з 1937 р. працював у Харківському фізико-технічному інституті
10 серпня 1896 року	Народився Клоков Михайло Васильович (літературний псевдонім Михайло Доленга) (1896-1981 рр.), український поет, літературний критик, ботанік, випускник Харківського імператорського університету
15 серпня 1861 року	Народився Беклемішев Володимир Олександрович (1861-1920 рр.), скульптор, академік Петербурзької академії мистецтв, автор першого пам'ятника Т. Г. Шевченка, встановленого у садибі родини Алчевських у м. Харкові
15 серпня 1866 року	Народився Дедюлін Олександр Васильович (1866-1924 рр.), український мікробіолог-епізоотолог, випускник Харківського ветеринарного інституту, професор, з 1921 р. – редактор журналу «Ветеринарное дело»

Вересень

1 вересня 1921 року	Засновано Харківський художній технікум (нині – Харківська державна академія дизайну і мистецтв)
------------------------	--

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

2 вересня 1871 року	Розпочав роботу перший в Російській імперії акціонерний земельний банк, який знаходився у м. Харків
3 вересня 1871 року	Народився Залеський Вячеслав Костянтинович (1871-1936 рр.), уродженець м. Харкова, український фізіолог і біохімік рослин, випускник Харківського імператорського університету
8 вересня 1851 року	Народився Ковалевський Максим Максимович (1851-1916 рр.), уродженець м. Харків, історик, етнограф, юрист, політичний діяч, випускник Харківського імператорського університету. Був особисто знайомий із К. Марксом і Ф. Енгельсом, які позитивно оцінили його праці про общину та родові відносини
24 вересня 1801 року	Народився Острогорський Михайло Васильович (1801-1862 рр.), відомий український математик, у 1817-1820 рр. навчався у Харківському імператорському університеті, академік Петербурзької академії наук
28 вересня 1926 року	Харківському оперному театру присвоєно звання державного, академічного

Жовтень

1 жовтня 1931 року	Розпочав роботу Харківський тракторний завод ім. Орджонікідзе
1 жовтня 1906 року	Народився Семко Михайло Федорович (1906-1979 рр.), український вчений в галузі обробки металів різанням, у 1950-1979 рр. – ректор Харківського політехнічного інституту
5 жовтня 1881 року	Народився Северин Іван Митрофанович (1881-1964 рр.), український художник-пейзажист, у 1927-1933 рр. викладав у Харківському художньому інституті
5 жовтня 1906 року	Народився Ковтун Іван Дмитрович (літературний псевдонім Юрій Вухналь) (1906-1937 рр.), уродженець с. Чорнобаївка Ізюмського району Харківської області, український письменник-сатирик, був членом організацій «Плуг», «Молодняк»

10 жовтня 1861 року	Народився Фрітьойф Нансен (1861-1930 рр.), норвезький мандрівник, лауреат Нобелівської премії миру 1922 р. У 1923 р. відвідав м. Харків з метою допомоги голодуючим
14 жовтня 1911 року	Відкрито Харківську театральну школу О. Н. Маслової
14 жовтня 1906 року	Народився Білинник Петро Сергійович (1906-1998 рр.), український оперний співак (ліричний тенор). У 1933-1936 рр. навчався у Харківській консерваторії, у 1940-1942 рр. соліст Харківського національного академічного театру опери і балету ім. М. В. Лисенка
25 жовтня 1871 року	Народився Гордон Володимир Михайлович (1871-1926 рр.), український юрист, з 1906 р. – професор Харківського імператорського університету
27 жовтня 1901 року	Відкрито Благовіщенську церкву в м. Харків, найбільший храм міста
31 жовтня 1911 року	Народився Ахієзер Олександр Ілліч (1911-2000 рр.), український фізик, з 1938 р. – завідувач кафедри Харківського фізико-технічного інституту АН УРСР

Листопад

1 листопада 1906 року	Народився Овчаренко Дмитро Павлович (1906-1976 рр.), уродженець м. Мерефа Харківської області, український художник театру, випускник Харківського художнього інституту. Оформляв вистави Харківського національного академічного театру опери і балету ім. М. В. Лисенка, Харківського державного академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка
8 листопада 1891 року	Народився Скрипаль Олександр Федорович (1891-1934 рр.), уродженець м. Вовчанськ Харківської області, публіцист, член ВАПЛІТЕ
20 листопада 1896 року	Народився Вериківський Михайло Іванович (1896-1962 рр.), український композитор, диригент, педагог, музикознавець, у 1928-1930 рр. – диригент Харківського національного академічного театру опери і балету ім. М. В. Лисенка

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

29 листопада 1931 року	Розпочав роботу 2-й Всеукраїнський архівний з'їзд у м. Харків, що підбив підсумки проведеної роботи з перебудови архівної справи в Україні
---------------------------	--

Грудень

2 грудня 1906 року	Народився Гримайло Ярослав Васильович (1906-1984 рр.), український прозаїк, поет, публіцист. У 1926-1930 рр. навчався в Харківському інституті народної освіти (нині – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна)
3 грудня 1896 року	Освячено Озерянську церкву в м. Харків, побудовану біля Покровського собору
14 грудня 1886 року	За ініціативи історико-філологічного товариства Харківського університету засновано міський промислово-художній музей (нині – Харківський історичний музей)
15 грудня 1896 року	Український оператор хроніко-документальних фільмів і фотограф А. К. Федецький продемонстрував харків'янам перші хронікальні фільми
15 грудня 1881 року	Народився Крамаренко Леонід Петрович, український вчений у галузі сільськогосподарського машинобудування. У 1929-1941 рр. працював у Харківському механіко-машинобудівному інституті, у 1945-1960 рр. – у Харківському науково-дослідному інституті тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР
16 грудня 1921 року	Відбувся перший всесоюзний перепис населення. Чисельність столиці України, м. Харкова, становила 417 тис. чол.
23 грудня 1796 року	Указом Павла І ліквідувалося Харківське намісництво та відновлювалася Слобідсько-Українська губернія
24 грудня 1866 року	Народився Мельников-Разведенков Микола Федорович (1866-1937 рр.), український патологоанатом, з 1930 р. – завідувач відділу Українського інституту експериментальної медицини в м. Харків

27 грудня 1876 року	Народився Алчевський Іван Олексійович (1876-1917 рр.), український та російський співак, випускник Харківського імператорського університету. Виступав на сценах Парижа, Москви, у 1901-1905 рр. – соліст Маріїнського театру у Петербурзі
------------------------	--

**Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат,
пов'язаних із Харківщиною,
на 2017 рік**

1647 р.	370-річчя заснування смт Васищеве Харківського району
1647 р.	370-річчя заснування смт Введенка Чугуївського району
1652 р.	365-річчя заснування смт Малинівка Чугуївського району
1662 р.	355-річчя заснування м. Богодухів
1677 р.	340-річчя заснування смт Золочів
1732 р.	285-річчя заснування смт Пісочин Харківського району
1807 р.	До Харкова з-за кордону прибули перші колекції, на базі яких створено музей природознавства Харківського університету (нині музей природи ХНУ ім. Каразіна)
1887 р.	130-річчя заснування Пастерівського інституту щеплення (нині Інститут мікробіології і імунології ім. Мечникова АМН України)
1907 р.	110-річчя відкриття міського парку (нині Центральний парк культури і відпочинку ім. Горького)
1907 р.	110-річчя заснування Медико-лікарського інституту (нині – Інститут патології хребта і суглобів ім. проф. М.І.Ситенка
1922 р.	95-річчя заснування Українського науково-дослідного психоневрологічного інституту (нині Інститут неврології, психіатрії і наркології АМН України)

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

1927 р.	90-річчя відкриття Харківського НВО «ФЕД» (нині – Харківський машинобудівний завод «ФЕД»)
1932 р.	85-річчя вводу в експлуатацію Харківського турбінного заводу (нині ВАТ «Турбоатом»)
1937 р.	80-річчя заснування Харківської обласної бібліотеки для дітей
лютий 1932 р.	85-річчя створення Харківської області

Січень

13 січня 1827 року	Народився Бекетов Микола Миколайович, український і російський фізик, хімік, академік, основоположник Харківської фізико-технічної школи
13 січня 1917 року	Народився Лівшиць Ілля Миколайович, фізик-теоретик, академік АН УРСР і СРСР
16 січня 1832 року	Народився Імшенецький Василь Григорович, математик, механік, засновник Харківського математичного товариства
25 січня 1852 року	Народився Данилевський Василь Якович, український фізіолог, академік, засновник і перший директор Українського науково-дослідного інституту експериментальної ендокринології

Лютий

04 лютого 1907 року	Народився Латишев Георгій Дмитрович, фізик, член – кореспондент АН УРСР
25 лютого 1887 року	Народився Курбас Лесь (Олександр Степанович), український актор, режисер, педагог, народний артист УРСР

Березень

03 березня 1862 року	Народився Бекетов Олексій Миколайович, український архітектор, педагог, академік, заслужений діяч мистецтв УРСР
-------------------------	---

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

12 березня 1877 року	Відбулося урочисте відкриття історико-філологічного товариства при Харківському університеті
16 березня 1882 року	Народилася Алчевська Христина Олексіївна, українська поетеса, педагог, перекладач
22 березня 1842 року	Народився Лисенко Микола Віталійович, український композитор, основоположник української класичної музики
27 березня 1817 року	Народився Борисяк Никифор Дмитрович (1817-1988 рр.), професор Харківського університету, український геолог, ґрунтознавець

Квітень

05 квітня 1932 року	Народився Підгорний Анатолій Миколайович, український вчений в галузі механіки і машинобудування, член-коресподент АН УРСР, директор інституту проблем машинобудування АН УРСР
Квітень 1957 року	Відбулося відкриття Харківського планетарію

Травень

03 травня 1877 року	Народився Шміт Федір Іванович, український історик мистецтвознавства, академік
15 травня 1867 року	Народився Дрімцов Сергій Прокопович, український композитор, диригент, заслужений артист УРСР
16 травня 1817 року	Народився Костомаров Микола Іванович, український і російський історик, етнограф, письменник
29 травня 1922 року	Народився Астахов Віктор Іванович, вчений, педагог, доктор історичних наук, проректор Харківського університету

Червень

10 червня 1877 року	Народився Яворський Болеслав Леопольдович, український мистецтвознавець, піаніст, педагог
------------------------	---

ДО ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ

13 червня 1812 року	Народився Срезневський Ізмаїл Іванович, український філолог, славіст, історик, академік
25 червня 1912 року	Була закінчена прокладка першої міжміської телефонної лінії Харків-Петербург
27 червня 1922 року	У Харкові створена Книжкова палата України, науковий центр державної бібліографії, статистики друку, книгознавства

Липень

20 липня 1927 року	Делегатами IV Всеукраїнського з'їзду будівельників був закладений клуб будівельників (Палац культури будівельників ім. Горького)
25 липня 1907 року	Народився Клебанов Дмитро Львович, український композитор, заслужений діяч мистецтв УРСР
липень 1967 року	Засновано Харківський інститут громадського харчування

Серпень

серпень 1977 року	Здано в експлуатацію Палац спорту у м. Харкові
04 серпня 1932 року	Постановою президії ВУЦВК створені Дзержинська і Червонозаводська районні ради м. Харкова

Вересень

02 вересня 1937 року	Постановою президії ВУЦВК створена Сталінська (нині Московська) районна рада м. Харкова
02 вересня 1871 року	Народився Сокальський Петро Петрович, український композитор, музично-громадський діяч, фольклорист

Жовтень

10 жовтня 1922 року	Народився Епштейн Аркадій Ісакович, член Всеукраїнської спілки краєзнавців, голова Харківської спілки архівістів України
------------------------	--

10 жовтня 1932 року	У Харкові вперше в СРСР здійснено розщеплення ядра атома літія в Українському фізико-технічному інституті
------------------------	---

Листопад

листопад 1927 року	Відкрито стадіон «Металіст» у м. Харкові
02 листопада 1952 року	Відбулося відкриття нового залізничного вокзалу «Харків-Пасажирський»
05 листопада 1947 року	Здано в експлуатацію Харківський підшипниковий завод
06 листопада 1932 року	Відбулося урочисте відкриття Палацу культури залізничників
07 листопада 1857 року	Народився Багалій Дмитро Іванович, український історик і громадський діяч, професор, академік, віце-президент АН УРСР
14 листопада 1922 р.	Відкрито Харківський приладобудівний завод ім. Т.Г. Шевченка

Грудень

03 грудня 1722 року	Народився Сковорода Григорій Савич, український просвітитель, філософ, поет
31 грудня 1877 року	Народився Хоткевич Гнат Мартинович, український письменник, актор, режисер, бандурист, композитор

Відомості про авторів

Володимир Володимирович Бабенко – науковий співробітник Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Павло Олександрович Болдєнков – студент магістратури історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Юрій Олександрович Бутенко – президент ОО «Зміївського наукового краєзнавчого товариства».

Тетяна Володимирівна Вербицька – начальник Архівного відділу Красноградської районної державної адміністрації.

Ольга Сергіївна Гнезділо — начальник відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області.

Юлія Сергіївна Гриньова — провідний методист відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області.

Марія Іванівна Ельксніт — начальник відділу інформації та використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області.

Петро Миколайович Єгоров – молодший науковий співробітник Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Микита Юрійович Єжков – студент магістратури історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Анастасія Вікторівна Кальцова – студентка магістратури історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Ольга Сергіївна Коптєва — головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області.

Ігор Михайлович Кривулькін – заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Ніна Іванівна Кунденко – начальник Архівного відділу Балаклійської районної державної адміністрації.

Вікторія Юріївна Легуша – начальник Архівного відділу Сахновщинської районної державної адміністрації.

Людмила Михайлівна Оробченко – начальник Архівного відділу Близнюківської районної державної адміністрації.

Ольга Іванівна Петленко – провідний інженер-технолог Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Вячеслав Іванович Подорожний – заступник завідувача відділу Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Юліана Юріївна Полякова — головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Тетяна Олександрівна Рідна – провідний архівіст відділу формування НАФ та діловодства Державного архіву Харківської області.

Анастасія Сергіївна Рибалко – студентка магістратури історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Олена Володимирівна Сафонова – головний спеціаліст відділу інформації та використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області.

Сергій Ігорович Сєдих – студент магістратури історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Наталя Вадимівна Скрипникова — головний спеціаліст відділу обліку та довідкового апарату Державного архіву Харківської області.

Олексій Олександрович Тімов – провідний інженер-технолог Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

Олександр Іванович Яковченко – молодший науковий співробітник Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії.

ХАРКІВСЬКИЙ АРХІВІСТ:
Науково-інформаційний вісник

Передрук матеріалів допускається
тільки з дозволу редакції вісника

Думка автора статі може не співпадати з думкою редколегії.
Матеріали не повертаються та не рецензуються.

Підписано до друку 28.08.2017. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 13,02. Ум. вид. арк. 10,14.
Наклад 50 примірників. Зам. №1517.

Надруковано у друкарні ФОП Тарасенко В. П.
Свідоцтво №24800170000043751 від 21.02.2002 р.
61124, м. Харків, вул. Зернова, 6/267.
Тел./факс: (0572) 52-82-11, (097) 273-11-77